International periodic scientific journal
ONLINE
www.moderntechno.de

Indexed in
INDEXCOPERNICUS
(ICV: 84.86)

MODERN ENGINEERING AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Issue №33
Part 3
June 2024

Published by:
Sergeieva&Co
Karlsruhe, Germany

ISSN 2567-5273

Editor: Shibaev Alexander Grigoryevich, *Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician*
Scientific Secretary: Kuprienko Sergey, *PhD in technical sciences*

Editorial board: More than 350 doctors of science. Full list on page:
https://www.moderntechno.de/index.php/swj/about/editorialTeam

Expert Board of the journal: Full list on page:
https://www.moderntechno.de/index.php/swj/expertteam

The International Scientific Periodical Journal **"Modern engineering and innovative technologies"** has been published since 2017 and has gained considerable recognition among domestic and foreign researchers and scholars.
Periodicity of publication: Quarterly
The journal activity is driven by the following objectives:

- Broadcasting young researchers and scholars outcomes to wide scientific audience
- Fostering knowledge exchange in scientific community
- Promotion of the unification in scientific approach
- Creation of basis for innovation and new scientific approaches as well as discoveries in unknown domains

The journal purposefully acquaints the reader with the original research of authors in various fields of science, the best examples of scientific journalism.
Publications of the journal are intended for a wide readership - all those who love science. The materials published in the journal reflect current problems and affect the interests of the entire public.
Each article in the journal includes general information in English.
The journal is registered in IndexCopernicus, GoogleScholar.

UDC 08
LBC 94
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-03

Published by:
Sergeieva&Co
Lußstr. 13
76227 Karlsruhe, Germany
e-mail: editor@moderntechno.de
site: www.moderntechno.de

Copyright
© Authors, scientific texts 2024

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-006
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-006

UDC: 519.862:005.334(045)

USE OF ECONOMETRIC ANALYSIS METHODS IN RICE SCIENCE

Husak L.P.
c.ped.n., as.prof. / к.пед.н., доц
https://orcid.org/0000-0002-0022-9644
Hulivata I.O.
c.ped.n., as.prof. / к.пед.н., доц
https://orcid.org/0000-0003-4752-535X
Radzichovska L.M.
c.ped.n., as.prof. / к.пед.н., доц
https://orcid.org/0000-0003-0185-8036
Vinnytsia Institute of Trade and Economics State University of Trade and Economics,
Soborna 87, 21050

In the article it is considered the peculiarities of application of econometric methods to the research of risk factors and forecasting of economic risk on the basis of the risk curve. It is established the connection between the objectivity of risk and economic activity of economic entities. It is concluded that the use of econometric analysis methods in risk science allows assessing the closeness of the relationship between the influence of economic risk factors on its value, conducting scientifically sound risk forecasting by selecting an appropriate regression of the economic risk curve. And the use of IT technologies (in particular, the capabilities of the MS EXCEL spreadsheet processor) makes this process easy, convenient and time-efficient.

Keywords: *econometric analysis, econometrics, economic risk, risk curve, riskology, spreadsheet processor MS EXCE.*

Problem statement.

Nowadays, risk is an integral part of any economic activity. One of the characteristics of risk is its objectivity: risk exists regardless of whether business entities recognise its presence or deny it. And the more this phenomenon is studied and predicted, the better the results of economic activity can be expected.

Risk is a very complex and multifaceted phenomenon that must be taken into account in any area of activity. The development of a regulatory framework, guidelines and other documentation for effective risk management requires, first and foremost, a clear, logical and consistent interpretation of the concept of risk, identification of the main factors of influence and formation of a classification for a business entity. There are certain types of risks to which all organisations, including banks, are exposed, but there are also specific types of risk alongside the general ones: the risk associated with the personality of the entrepreneur, the risk associated with insufficient information about the state of the external environment. It is the multidimensional nature of this phenomenon that determines the complexity of risk classification [6].

The existence of risk has been ignored for a long time in our country: research on risk theory began to receive attention in the 90s of the XX century in connection with the transition of the economy to market rails, the crisis phenomena that arose in the economic situation during this period.

Recent research and publications analysis.

Currently, there are quite a few works devoted to the theory of economic risks,

in particular, the essence of the concept of «economic risk» (O.S. Borodina, M.P. Koyuda, O.P. Koyuda, Semenyutina T.V.) [2], [8], [10], types of risks (O.S. Dmytrova, O.I. Karintseva) [7], [8], analysis of economic risks (M.L. Vdovin M.O., Voloshyna-Sidei V.V., Shurda K.E., etc.) [3], [4], [10].

The object of the article is to consider the peculiarities of applying econometric analysis methods to the study of risk factors and forecasting of economic risk.

Statement of basic materials.

Methods of econometrics and econometric modelling are nowadays quite often used not only in human economic activity, but also in many other sciences: sociology, psychology, military affairs, etc. We will offer our vision of the use of econometric methods in risk science.

It is worth noting that quantitative risk analysis is possible only if an initial set of statistical data is available. Econometric studies also require initial data. For example, the impact of various risk factors on the process under study is of great importance in risk science. Usually, the significance of risk factors (in the absence of statistical data) is determined through expert surveys: experts assign ranks to the factors, then the most significant factor (the one with the highest rank) is determined, however, the procedure for assessing the consistency of expert opinions using appropriate coefficients (Spearman's in the case of two experts or two groups of experts and concordance in the case of three or more experts) is mandatory. It is also necessary to prove the significance of the results obtained using statistical criteria (Pearson, Student).

We propose to use correlation analysis as an econometric tool to assess the closeness of the influence of the relevant risk factor on its value.

It should be noted that riskology still does not have a single universal definition of risk. Risk is usually associated with uncertainty, probability, losses, etc. However, when it comes to economic risk, it is most often measured as the amount of profit loss compared to the forecasted variant.

Thus, having statistical data on the amount of profit loss for a certain period of time (month, quarter, year) and the corresponding values of risk factors (number of low-quality products delivered, losses from delays in raw material supplies, etc.), it is possible to use correlation analysis tools to assess the closeness of the relationship between the impact of each risk factor and the resulting indicator.

In particular, it is reasonable to calculate pairwise correlation coefficients. The main task of correlation analysis is to identify the relationship between random variables by estimating pairwise (partial) correlation coefficients, calculating and checking the significance of multiple correlation and determination coefficients. Correlation does not directly reveal causal relationships between parameters, but establishes the numerical value of these relationships [1].

Thus, by determining the values of the pairwise correlation coefficients between the value of risk and risk factors, it appears not only the closeness of the respective relationship: the closer the values found are to 1 by absolute value, the stronger the relationship. This also helps to identify the factors that have the greatest impact on the risk.

However, in our case, the construction of a correlation table is not limited to the construction of a correlation table. A more complete, detailed study is possible by calculating a multiple correlation coefficient. If we put the value of the calculated coefficient into the square, we will get the value of the sample multiple coefficient of determination. Then this indicator (preferably measured as a percentage) will show how much of the variation in risk is due to the variation in the factors we have taken into account. For example, if the ratio is 85 per cent, this means that the risk is influenced by the factors we have taken into account for the specified number of per cent, and the remaining 15 per cent is due to other (unaccounted for) factors.

It is also possible to calculate the closeness of the relationship between two risk factors when the influence of other factors is fixed or excluded. In this case, sample partial correlation coefficients are calculated. All relevant formulas are available in any econometrics textbook.

For example, the sample partial correlation coefficient is calculated by the formula:

$$r_{jk(1,2....,m)} = -\frac{R_{jk}}{\sqrt{R_{jj}R_{kk}}} \quad (1)$$

де R_{jk}, R_{jj}, R_{kk} – is an algebraic addition to the corresponding elements of the correlation matrix R. The partial correlation coefficient, as well as the paired correlation coefficient, varies from -1 to +1 [1].

In the case where certain risk factors are assumed to be interrelated, the three-part Farrar-Glober criterion can be applied to determine multicollinearity in an array of risk factors.

However, econometric methods can still be used quite effectively to forecast economic risk. This is usually done by building a risk curve. The economic risk curve is classically understood as the relationship between the magnitude of profit losses and their corresponding probabilities.

As it is well known, the economic risk curve can be constructed using the statistical method (if statistical data is available) and the method of expert estimates if it is not. However, in both cases, it is possible to make a forecast based on a properly selected regression equation.

We suggest selecting the dependence equation using information technology, namely, the capabilities of the MS EXCEL spreadsheet processor.

We will consider a specific example. Suppose that the statistical data on the work of an enterprise in one of its areas of activity are presented in Table 1. Using the statistical method, you need to calculate the expected level of risk (risk ratio) and the spread of its values. Draw a graph of the change in the risk curve over time. In risk areas, the risk factor takes on the following values: minimal risk - 0-25%; acceptable risk - 25-50%; critical risk - 50-75%; catastrophic risk - 75-100%. Select the regression relationship that most accurately describes the statistical data and make a forecast of the risk ratio for the next year. Take the average values of the risk ratio in each region as x.

Then x_1=0,125; x_2=0,375; x_3=0,625; x_4=0,875.

We will find the expected value of the risk ratio and the spread of its values for the first month.

$$M(X) = 0{,}33 \cdot 0{,}125 + 0{,}32 \cdot 0{,}375 + 0{,}05 \cdot 0{,}625 + 0{,}05 \cdot 0{,}875 = 0{,}236;$$

$$D(X) = 0{,}33 \cdot (0{,}125 - 0{,}236)^2 + 0{,}32 \cdot (0{,}375 - 0{,}236)^2 + 0{,}05 \cdot (0{,}625 - 0{,}236)^2 + 0{,}05 \cdot (0{,}875 - 0{,}236)^2 = 0{,}038$$

$$\sigma = \sqrt{0{,}038} \approx 0{,}198.$$

Table 1 - Relative frequency of losses

Month	Minimal risk	Acceptable risk	Critical risk	Catastrophic risk
1	0,33	0,32	0,05	0,05
2	0,3	0,3	0,04	0,06
3	0,34	0,28	0,06	0,05
4	0,38	0,32	0,05	0,07
5	0,4	0,3	0,1	0.07
6	0,35	0,3	0,09	0.06
7	0,45	0,34	0,08	0,06
8	0,4	0,3	0,07	0,06
9	0,48	0,35	0,1	0,08
10	0,4	0,4	0,1	0,1
11	0,5	0,35	0,09	0,08
12	0,52	0,4	0.13	0,1

Similarly, we calculate the corresponding indicators for other months and build a risk curve based on the data obtained. To build an economic risk curve and further forecasting, it is advisable to use the capabilities of the MS EXCEL spreadsheet processor.

The MS EXCEL spreadsheet allows to make calculations using formulas, present data in the form of diagrams, structure data, make a selection from large tables, create consolidated tables, etc. Word processing, database management - the program is so powerful that in many cases it surpasses specialised word processing or database programs. MS EXCEL provides both ease of data handling and data storage. This programme can calculate sums by rows and columns of tables, calculate the arithmetic mean, bank interest or variance, and it can use many standard functions: financial, mathematical, logical, statistical [9]. The study [5] emphasises that the development of digital competences of higher education students is an integral characteristic of a modern specialist in the economic field.

Having calculated the corresponding mathematical expectations of the risk factor, we build the corresponding curve (Fig. 1).

The main purpose of building a risk curve is to predict future risk. The most optimal forecast will be made when the fitting curve is chosen econometrically correctly. Typically, econometrics uses statistical criteria (in particular, Fisher's criterion) to assess the adequacy of the model, calculate the average approximation error, the coefficient of determination, and compare the variations of the residuals (sums of squared deviations of theoretical values from empirical values). We suggest taking advantage of the capabilities of the MS EXCEL spreadsheet processor,

namely, using the tools for building a trend line.

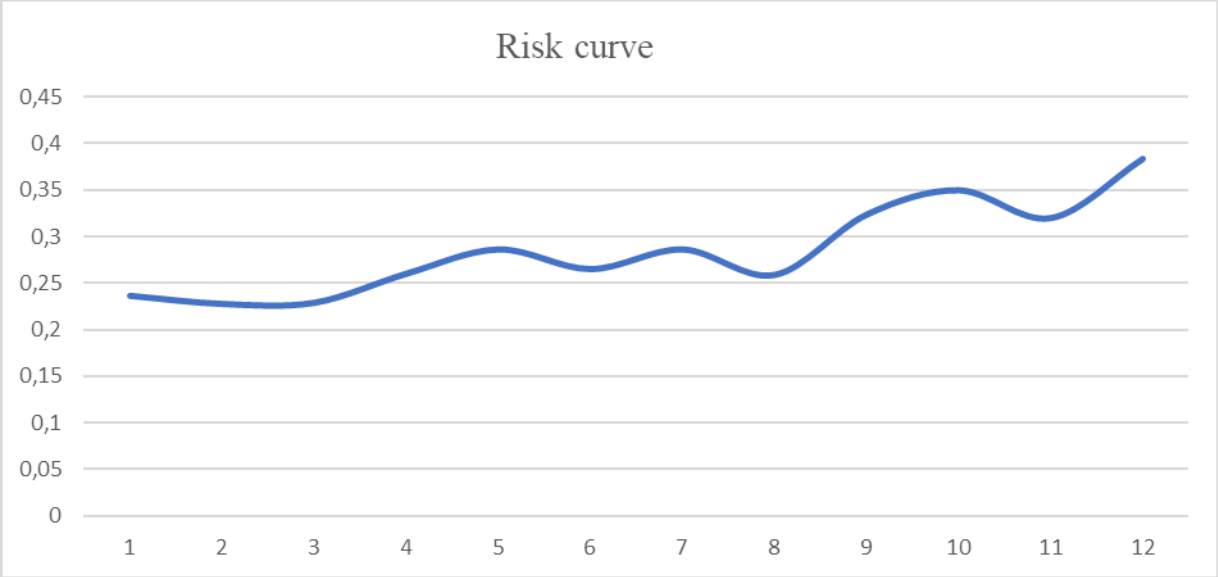

Figure 1 - Economic risk curve

To do this, you need to show the value of the approximation reliability (coefficient of determination) on the diagram, and among the proposed basic regressions (exponential, linear, logarithmic, polynomial, power), choose the one with the highest value of the specified coefficient for the forecast.

In our case, the value for the exponential is 0.882, for the linear is 0.81, for the logarithmic is 0.64, for the polynomial is 0.64, and for the power law is 0.68. Thus, the most optimal is the polynomial fitting curve, for which the coefficient of determination is the highest and close to 1. Having selected the fitting curve, using the MS EXCEL capabilities again, in the trend line formatting window, we select the number of periods for the future forecast (in our case, we took 4) and build a forecast risk curve for 4 months ahead (Fig. 2). With the help of the forecast, you can scientifically state what the risk ratio will be for the specified period.

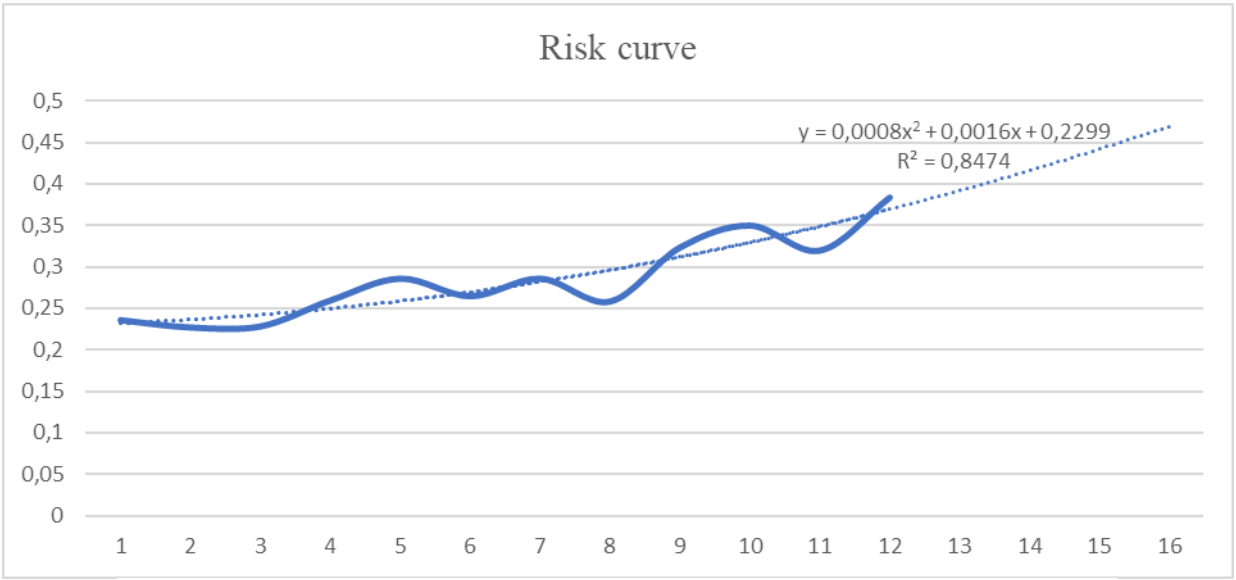

Figure 2 - Prediction of the risk ratio based on the fitting curve

It should be noted that this method is not cumbersome, takes a minimal amount of time and allows to make forecasts based on the construction of the risk curve. It is also worth noting that it can be used not only in the case of the statistical method of building a risk curve, but also in cases where the risk curve is built using the method of expert estimates.

Summary and conclusions. Thus, the use of econometric analysis methods in risk management allows assessing the closeness of the relationship between the influence of economic risk factors on its value, and conducting scientifically sound risk forecasting by selecting the appropriate regression of the economic risk curve. And the use of IT technologies (in particular, the capabilities of the MS EXCEL spreadsheet processor) makes this process easy, convenient and time-saving.

References:

1. Bondar M. V., Rudomin H. A. Ekonometria. Metodychni vkazivky do vykonannia praktychnyh robit ta samostiinoi roboty z vykorystanniam PK. Tsentr pidgotovky naukovykh ta navchalno- metodychnyh vydan VTEI KNTU, 2013. 107 s.

2. Borodina O. S. Metodychni pidhody do sutnosti ekonomichnyh ryzykiv ta shliahiv ih unyknennia. Ekonomika ta derzhava, 2010. № 7, S. 21-23.

3. Vdovin M.L., Didyk M.O. Otsiniuvannia ekonomichnogo ryzyku regionu za dopomogoiu metodiv bagatovymirnoi klasyfikatsii. *Naukovyi visnyk Hersonskogo derzhavnogo universitetu. Ser. Ekonomichni nauky, 2017.* Vyp. 24(2). S. 148-151.

4. Voloshyna-Sidei V.V. Analiz otsinky ryzykiv iak instrument stalogo rozvytku pidpryiemnytstva v umovah globalnyh vyklykiv ta koronakryzy. *Klasychnyi pryvatnyi universitet*. Vyp. 2(25). S. 72-76.

5. Husak L.P., Hulivata I.O., Radzichovska L.M. The influence of mathematical disciplines on the formation of digital competences of future specialists in the economic field. Germany, Karlsuruhe: Sergeieva&Co. Modern enginiring and innovative Technologies, 2023. Vol. 27. P.24-30 https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-27-03-014

6. Dmytrova O.S. Klasyfikatsiia zagroz ta ryzykiv bezpeky banku. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_125 (Data zvernennia 07. 01. 2023).

7. Karintseva O.I. Naukovo-metodychnyi pidhid do otsiniuvannia ekologichnogo ryzyku riznyh vydiv ekonomichnoi diialnosti. *Marketyng I menedgment innovatsii*, 2017. №7. S. 373-388.

8. Koiuda P.M., Koiuda O.P. Ekonomichna sutnist ryzykiv ta ih klasyfikatsiia. Aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku finansovoi kredytnoi systemy Ukrainy: zb. nauk. st. Harkiv: Osnova, 2001. S. 257-258.

9. Radzikhovska L. M., Gusak L. P. Vykorystannia tablychnogo prozesora MS EXEL u vykladanni dystsyplin profesiinogo spriamuvannia v ekonomichnyh ZVO. Suchasni informatsiini tehnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidgotovtsi fahivtsiv: teoriia, dosvid, problemy, 2019. vyp. 54. s. 136-140.

10. Semeniutina T. V. Ekonomichni ryzyky, nebezpeky, zagrozy: sutnist ta vzaiemozviazok. Ekonomichnyi prostir, 2012. № 68. S. 106-113.

11. Shurda K. E. Metody iakisnogo ta kilkisnogo analizu ryzyku. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia, 2020*. № 4. S. 64-72.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-010
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-010

УДК 378.147.091.26-057.875-054.6:378.093:54:61

APPROACHES TO CONDUCTING OF MEDICINAL CHEMISTRY CLASSES FOR NURSES IN THE PROFESSIONAL COLLEGE OF BUKOVINIAN STATE MEDICAL UNIVERSITY

Alla Velyka,
Candidate of Biological Sciences,
Associated professor of the Medical and Pharmaceutical Chemistry Department
Bukovinian State Medical University,
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6550-4822
Oleksandra Garvasiuk,
Candidate of Medical Sciences,
Associated professor,
Associated professor of the Department of Pathological Anatomy
Bukovinian State Medical University,
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1936-2015
Yulia Kropelnytska,
Lecturer of the Professional College of
Bukovinian State Medical University,
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9517-8041

Abstract. *At the present stage of development of Ukraine, it is essential to improve the system of traditional higher education. In the current system of training future medical and pharmaceutical specialists in the professional college, despite the absolute achievements in it, there are certain shortcomings, namely: lack of incentives for quality and systematic work, low level of activity and independence, the possibility of biased evaluation of knowledge. The studies in a professional college should potentially be directed not only to the quality preparation of future professionals due to their specialization but also towards the training of experts who have the knowledge and skills for effective evaluation methods of the educational achievements of the students.*

Key words: *medicinal chemistry classes, professional college, interactive learning methods, evaluation methods.*

Introduction.

The priority of modern higher education lies in the comprehensive and harmonious development of the individual who is able to creatively solve general production and social and economic problems. Ensuring the quality of training conditions for specialists who would meet today's requirements directly depends on the content and organization of the educational process because its course comprises the individual's professional development. Control is an important structural component of the learning process related to its goals, content and methods. The setting of training goals and objectives, application choice and sequence of the training methods largely depend on the results of control. Control takes part in feedback realization, which in turn allows to quickly regulate and adjust the learning process as well as to set specific tasks for the next lesson. Due to accents transferring upon independent mastering of knowledge the following aspects acquire great value, i.e. study of the control role in formation of the students' learning motivation, development of their cognitive independence and self-control of the person. In this regard, in the research process much attention is paid to works elaborating the problems of personality development, its value orientations and cognitive abilities.

All these aspects are reflected in the works of I. Voloshchuk, S. Honcharenko, M. Yevtukh, I. Zyazyun, O. Kyrychuk, V. Korneev and others [1].

Main part.

The higher education system is a multifaceted process consisting of a number of interrelated elements. Among them, an important place is occupied by knowledge control, i.e. the organization of feedback as a means of managing the educational process. This problem is especially relevant today as the higher education system in Ukraine is subject to complete organizational restructuring. Increased attention towards the problem of classes control is caused not only by the desire to determine the degree of the students' readiness but also the desire to improve the education system.

Knowledge acquired in the process of studying a particular subject may seem to the student correct and quite complete, although in fact, objectively, it does not meet the requirements. Usually only after checking and evaluating the acquired knowledge, skills and abilities the student learns what he knows and what he does not know or does not know enough as well as what he needs to do to improve the quality of knowledge. This allows the student to draw independent conclusions about the best organization of their learning process. It is important to be aware of the positive experience of the best students in the group. On this basis, the student decides what the content and methodology of his further work should be and what he needs to pay more attention in order to further improve learning.

There are different approaches for determining the evaluating criteria of the students' cognitive activity and its results in modern pedagogy of higher school. Thus, A. Boyko proposes to take the structural components of educational activities as the object of assessment, namely:

1. The content component, i.e. the amount of knowledge about the object of study (according to curricula, state standards). The following characteristics of knowledge are subject to analysis during the assessment: completeness, correctness, logic, awareness (understanding, separation of the main and secondary); verbalization, i.e. verbal design (translation, explanation); ability to apply knowledge, etc.

2. The operational and organizational component, i.e. the student's ability to choose ways of action based on the curriculum of the assessed discipline (subject actions); individual mental abilities, i.e. the ability to compare, abstract, classify, generalize, etc. (mental actions); skills to analyze, plan, organize, control the process and results of the task, activities in general (general learning activities). The correctness, independence of execution taking into the account novelty (according to the sample, similar, relatively new); understanding and verbal design: reproduction (translation), explanation, application in terms of novelty, etc. are also subject to analysis.

3. The emotional and motivational component, i.e. attitude to learning (indifferent, not positive enough, interested, pronounced, positive).

These characteristics can be taken as a basis for determining the level of academic achievement, general criteria for their evaluation and appropriate grades (in points) [2].

Today, in modern conditions, one of the important means of improving the efficiency of the educational process is to create a stimulating control system over the students' educational work.

Various methods and forms of control are used at the department to effectively check the level of students' acquisition of knowledge, skills and abilities in medical chemistry. The methods of oral and written control, self-control, as well as the method of self-assessment by the student are used for this purpose.

At the preliminary stage of the practical lesson in medical chemistry, teachers practice oral control of the students' mastery level of theoretical material, namely frontal questioning. The advantage of this control method is the ability to involve all students of the group in active mental work. For this, questions should allow a short form of answer, be concise, logically connected and given in such a sequence that the students' answers in general can reveal the content of the section or the topic. With the help of frontal questioning, teacher or lecturer has the opportunity to check the students' homework, find out the readiness of the group to learn new material, determine the formation of basic concepts and level of mastering the new material. Questions should be primarily exploratory in nature to encourage students to engage in independent mental activity. This requirement is fulfilled, for example, by the following questions: establishing the sequence of actions, process, method ('What will happen if…', 'How will this change if…'); comparison ('What is the difference…'); identifying the main characteristics, signs or qualities of objects, phenomena ('Specify the properties of...', 'In which cases...', 'What are the necessary conditions....'). Therefore, when conducting frontal questioning, it is advisable to use interactive teaching methods, namely 'Bloom's chamomile strategy' or methods such as 'Microphone' or 'Incomplete sentence'.

The oral evaluation is conducted in the following sequence:

- formulation of questions (tasks) from the studied material and the curriculum requirements;
- preparing students for answering and presentation of knowledge;
- the lecturer's adjustment of the knowledge stated in the process of answering;
- answer analysis and evaluation by the lecturer [2].

The use of oral control promotes close contact between lecturer and student, allows one to identify the scope and thoroughness of knowledge, gaps and inaccuracies in students' knowledge and immediately correct them.

Also written control is a mandatory method of testing knowledge in practical classes, i.e. finding out in writing the mastery level of students' knowledge, skills and abilities in the subject, determining their quality, accuracy, precision, ability to apply knowledge in practice. The advantage of this method is that in a short period of time it is possible to assess the knowledge of many students and it is possible to find out details and inaccuracies in the answers [3].

To determine the level of knowledge and skills in medical chemistry students are invited to take an online test on 'MOODLE', the site for distance learning of Bukovinian State Medical University. Each student has a limited time to take the test, which does not allow them to look for clues from groupmates or in the supporting literature. This makes it possible to really assess the knowledge and ability to apply

them in practice. After passing the test, the program evaluates the students' answers and gives them a grade.

Test control is used to update knowledge before teaching a new topic, finalizing the grades, in group classes, in a final examination or module as well as before performing practical skills. In addition, tests are a means of internal control for comparing, determining the success levels of individual students' groups as well as comparative characteristics of different teaching forms and methods [4].

This type of control allows the lecturer to use time more efficiently, sets the same requirements for all students, helps to avoid excessive anxiety. The test makes randomness in the knowledge assessment impossible and stimulates students to self-control. However, the test can only reveal knowledge of the facts, it encourages mechanical memorization not the thinking process.

Situational problem solving is used to test the students' ability to apply the acquired knowledge in practice. For this stage, it is also best to use interactive technologies, such as the methods “Carousel”, “Cooperative Learning”, “Working in small groups” ets. The “Carousel” method is favored in the work with students of the professional college. According to this method students are divided into small groups and offer situational problems, for the solution of which each group offers its own answer in a turn and then summarizes the received materials and reports on this issue. An example of a situational problem for the lesson: “The decomposition of an antispasmodic in aqueous solution follows the mechanism of the first order reaction. Calculate the decomposition time of 10% of the drug at 293 K, if the half-life at this temperature is 150 hours”.

The final stage of the practical lesson, in our opinion, can be summed up by conducting a “brainstorming” session. This is a problem-solving method where all participants reflect on one global problem. This technology is used when several solutions are needed. Based on life experience and knowledge, all participants in the discussion are free to express their views. Brainstorming encourages students to be creative, develops the ability to quickly analyze the situation. In a short time (up to 3 minutes) you can collect a large number of ideas (written out on the board). The proposed ideas are systematized, analyzed, discussed and the absurd, erroneous and those that will help solve the problem are highlighted.

When using interactive teaching methods at all stages of the lesson, the lecturer can also use the methods of self-control and self-assessment for students.

The method of self-control is a conscious regulation by a student of his activity in order to ensure such results that would correspond to the set tasks, requirements, norms, rules and samples. The purpose of self-control is to prevent mistakes and correct them. An indicator of self-control formation is the student's awareness of the rightness of the activity plan and its operational composition, i.e. the method of implementation of this plan [5].

The method of self-assessment involves the student's critical attitude towards their abilities and capabilities to objectively assess the achieved results.

Conclusions.

The effectiveness of implementing control methods and forms over the students' knowledge, skills and abilities depends on their successful choice and inclusion in the

overall learning process as well as the skillful use of lecturers. The use of interactive teaching methods makes control in practical classes more effective by involving all students in the work as well as develops their skills for self-control and self-assessment.

As the experience of teaching medicinal chemistry to students of the professional college has shown, it is advisable to use the following control methods: oral frontal questioning for the preparatory or preliminary stage of the lesson and test control for the final part. It is also favorable to conduct testing on the basis of distance learning server 'MOODLE'. Interactive teaching methods, such as "Working in small groups", "Bloom's chamomile strategy", "Brainstorming", have proven themselves well during practical classes.

References

1. Методичні основи оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти: методичний посібник / П.Г. Лузан, А.А. Каленський, Т. М. Пащенко, І.А. Мося, О. Ю. Ямковий. Житомир: «Полісся», 2021. – 308 с.

2. Староста В. Технології інтерактивного навчання: сутність, класифікація / Володимир Староста. // Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2019. – №1. – С. 232–237.

3. Інтерактивні технології: теорія та методика: посібник для викладачів ПТУ, коледжів / [Пометун О.І., Побірченко Н.С., Коберник Г.І., Комар О.А., Торчинська Т.А. .]. – Умань-Київ – 2008. – 94 с.

4. Оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти аграрної, будівельної та машинобудівної галузей: практичний посібник / П.Г. Лузан, О.В. Лапа, Т.М. Пащенко, І.А. Мося, Н.М. Ваніна, О.Ю. Ямковий, А.А. Каленський; за ред. П.Г. Лузана. – Київ: ІПО НАПН України, 2022. – С.98-100.

5. Коптєва О.М. Використання інтерактивних технологій в закладах професійно-технічної освіти. - Міжнародний науковий журнал «Науковий огляд». – 2017. – № 38. – С. 27-36

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-011
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-011

APPROACHES TO THE EVALUATION OF STUDENTS OF THE PROFESSIONAL COLLEGE AT STUDYING OF DISCIPLINE "PHARMACEUTICAL CHEMISTRY"

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ СТУДЕНТІВ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ "ФАРМАЦЕВТИЧНА ХІМІЯ"

Velyka A.Y. / Велика А.Я.
Candidate of Biological Sciences / кандидат біологічних наук
Associated professor of the Medical and Pharmaceutical Chemistry Department Bukovinian / доцент кафедри медичної та фармацевтичної хімії
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6550-4822
Garvasiuk O. / Гарвасюк О.
Candidate of Medical Sciences / Кандидат медичних наук
Associated professor / доцент
Associated professor of the Department of Pathological Anatomy
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1936-2015
Kropelnytska Y.V. / Кропельницька Ю.В.
Lecturer of the Professional College / Викладач вищої категорії фахового коледжу
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9517-8041
Bukovinian State Medical University / Буковинський державний медичний університет

Анотація. *Якісна підготовка майбутніх медичних спеціалістів не може бути здійснене без грамотного вибору форм і методів контролю. Посилення уваги до проблеми контролю занять викликано не тільки бажанням визначити ступінь підготовленості студентів, але і потягом до удосконалення всієї системи навчання. У даній статті авторами представлені різні форми контролю, що застосовуються на різних етапах практичного заняття при викладанні фармацевтичної хімії студентам-фармацевтам у фаховому коледжі Буковинського державного медичного університету.*

Ключові слова: *фармацевтична хімія, форми контролю, студенти-фармацевти, фаховий коледж.*

Вступ.

Пріоритетним завданням сучасної вищої освіти є всебічний та гармонійний розвиток особистості, підготовка конкурентоздатних фахівців, здатних творчо вирішувати загально-виробничі та соціально-економічні проблеми. Забезпечення якості умов підготовки фахівців, які б відповідали вимогам сьогодення, безпосередньо залежить від змісту та організації навчально-виховного процесу, оскільки саме в його перебігу проходить професійне становлення особистості. Важливим структурним компонентом навчального процесу, пов'язаним з його цілями, змістом і методами, є контроль. Від результатів контролю значною мірою залежать постановка цілей і завдань навчання, вибір і послідовність застосування його методів. Завдяки контролю реалізується зворотній зв'язок, що дає змогу оперативно регулювати і корегувати процес навчання, ставити конкретні завдання на наступне заняття. В умовах перенесення акцентів на самостійне оволодіння знаннями великого значення набуває вивчення ролі контролю у формуванні мотивації учіння

студентів, розвитку їх пізнавальної самостійності, самоконтролю особистості. У зв'язку з цим, у процесі дослідження значна увага приділяється вивченню робіт, присвячених проблемам розвитку особистості, її ціннісних орієнтацій, пізнавальних здібностей. Ці всі аспекти знайшли відображення у роботах І. Волощука, С. Гончаренка, М. Євтуха, І. Зязюна, О. Киричука, В. Корнеєва та ін. [1].

Основна частина.

Система навчання у вищій школі – багатогранний процес, що складається з цілого ряду взаємопов'язаних елементів. Серед них важливе місце посідає контроль знань, тобто організація зворотного зв'язку як засобу управління навчально-виховним процесом. Ця проблема є особливо актуальною сьогодні, адже система вищої освіти в Україні підлягає повній організаційній перебудові. Посилення уваги до проблеми контролю занять викликано не тільки бажанням визначити ступінь підготовленості студентів, але й бажанням удосконалити систему навчання.

Набуті у процесі вивчення того чи іншого предмета знання можуть здаватись студентові правильними і досить повними, хоча насправді, об'єктивно, це далеко не відповідає поставленим вимогам. Зазвичай тільки після перевірки та оцінки засвоєних знань, вмінь та навичок студент дізнається, що він знає і чого не знає або знає недостатньо, що йому треба зробити для покращання якості знань. Це дає можливість студенту зробити самостійні висновки щодо кращої організації свого навчального процесу. При цьому немаловажне значення має усвідомлення позитивного досвіду навчальної роботи кращих студентів групи. На цій підставі студент вирішує, якою за змістом і методикою має бути його подальша робота, на що потрібно звертати більше уваги для подальшого покращення навчання.

На сьогодні в сучасних умовах одним з важливих засобів підвищення ефективності навчального процесу є створення стимулюючої системи контролю навчальної роботи студентів.

Для ефективної перевірки рівня засвоєння студентами знань, умінь та навичок з фармацевтичної хімії у фаховому коледжі використовують різні методи і форми контролю. З цією метою використовують метод усного, письмового контролю, самоконтролю, а також метод самооцінки студентом.

На підготовчому етапі практичного заняття з фармацевтичної хімії викладачами практикується проведення усного контролю рівня оволодіння студентами теоретичним матеріалом, а саме фронтального опитування. Перевагою даного методу контролю є можливість залучення до активної розумової роботи усіх студентів групи. Для цього питання повинні допускати коротку форму відповіді, бути лаконічними, логічно пов'язаними між собою, дані в такій послідовності, щоб відповіді студентів у сукупності могли розкрити зміст розділу, теми. За допомогою фронтального опитування викладач має можливість перевірити виконання студентами домашнього завдання, вияснити готовність групи до вивчення нового матеріалу, визначити сформованість основних понять, засвоєння нового матеріалу. Питання повинні мати переважно пошуковий характер, щоб спонукати студентів до самостійної

розумової діяльності. Цій вимозі відповідають, наприклад, питання таких видів: на встановлення послідовності дій, процесу, способу (“Що буде, якщо…”, “Як зміниться…”); на порівняння (“В чому різниця…”); на виявлення основних характерних рис, ознак чи якостей предметів, явищ (“Вкажіть властивості…”, “В яких випадках…”, “Які необхідні умови…”). Тому, на нашу думку, при проведенні фронтального опитування доцільно використовувати інтерактивні методи навчання, а саме “Ромашку Блума” або методи “Мікрофон” чи “Незавершене речення”.

Усне опитування проводиться у наступній послідовності:

- формулювання запитань (завдань) з вивченого матеріалу і вимог програми;
- підготовка студентів до відповіді і викладу знань;
- коригування викладачем кафедри викладених у процесі відповіді знань;
- аналіз і оцінювання викладачем відповіді [2].

Також обов’язковим методом перевірки знань на практичних заняттях є письмовий контроль – з’ясування в письмовій формі ступеня оволодіння студентами знаннями, вміннями та навичками з предмета, визначення їх якості, правильності, точності, вміння застосувати знання на практиці.

Перевагою такого методу є те, що за короткий період часу вдається оцінити знання багатьох студентів і є змога з’ясувати деталі й неточності у відповідях [3].

Для визначення рівня сформованості знань і вмінь з фармацевтичної хімії студентам пропонується пройти онлайн-тестування на сайті дистанційного навчання Буковинського державного медичного університету “MOODLE”. Для проходження тесту кожний студент має обмежений час, що не дає змоги шукати підказок у колег або в допоміжній літературі. Це дає можливість реально оцінити знання та вміння застосовувати їх на практиці. Після проходження тестування програма оцінює відповіді студентів і виставляє їм оцінку.

Тестовий контроль використовують з метою актуалізації знань перед викладанням нової теми, виведенням підсумкових оцінок, на групових заняттях, на заліку чи модулі, а також перед виконанням практичних навичок. Крім того, тести є засобом внутрішнього контролю для порівняння, визначення рівнів успішності окремих груп студентів, порівняльної характеристики різних форм і методів викладання [4].

Для перевірки вміння застосовувати отримані знання на практиці використовується розв’язування ситуаційних задач. Для цього етапу найкраще також застосовувати інтерактивні технології, наприклад, методи “Робота в малих групах”, “Каруселі”, “Кейс-метод” та ін. На практичному занятті студентам пропонуються ситуаційні задачі, які передбачають не тільки проведення розрахунків по знаходженню вмісту лікарської речовини, але й дається можливість побути в ролі експерта контрольно-аналітичної лабораторії і зробити висновок про якість досліджуваного препарату. Приклад ситуаційного завдання для проведення заняття: “При кількісному визначенні натрію хлориду (М.м. 58,44) методом зворотньої аргентометрії на титрування

надлишку 0,1М розчину срібла нітрату було витрачено 7,73мл 0,1М розчину амонію тіоціанату (К=1,0000); маса наважки субстанції 1,0222 г, об'єм 0,1М розчину срібла нітрату 25,0 мл (К=1,0000), об'єм мірної колби – 100,0 мл, об'єм піпетки – 10,0 мл. Розрахуйте процентний вміст натрію хлориду та зробіть висновок про якість препарату, якщо за вимогами ДФУ вміст речовини має бути не менше 99,0% і не більше 100,5%".

Висновок.

Ефективність використання методів і форм контролю знань, умінь та навичок студентів залежить від їх вдалого вибору і включення в загальний процес навчання, а також умілого застосування педагогами. Застосування інтерактивних методів навчання робить контроль на практичному занятті більш ефективним за рахунок залучення до роботи всіх студентів, а також розвиває у них вміння до самоконтролю та самооцінювання.

Як показав досвід викладання фармацевтичної хімії у фаховому коледжі доцільно використовувати наступні методи контролю – усне фронтальне опитування для підготовчого етапу заняття і тестовий контроль для завершальної частини. Також нами запропоновано проводити тестування на базі дистанційного навчання "MOODLE". При проведенні практичних занять добре себе зарекомендували інтерактивні методи навчання, такі як "Робота в малих групах" , "Карусель" та "Ромашка Блума".

Список літератури

1. Зварич І. Засади педагогічного контролю і оцінки знань студентів / І. Зварич // Рідна школа. – 2004. – № 2. – С. 75–77.

2. Бойко А. М. Критерії оцінювання професійних досягнень майбутніх учителів з педагогічної практики // Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки. Модульний зміст та розподіл навчального матеріалу / За ред. А. М. Бойко. − [2-е вид.]. – К., 2002 − . − Ч. 1. – 2002. – 370 с.

3. Зварич І. Проблема удосконалення контролю і оцінки знань студентів / І. Зварич // Рідна школа. – 2000. – № 10. – С. 43–45.

4. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України / А. М. Алексюк. – Київ, 1998. – 563 с.

Annotation. *Qualitative training of the future medicinal specialists can not be carried out without competent selection of forms and methods of the control. Increased attention to the problem of monitoring of classes is caused not only due to the desire to determine the degree of readiness of students, but also due to the desire to improve the education system. In this article, the authors present different forms of control that are used at various stages of practical training in the teaching of pharmaceutical chemistry to students-pharmacists at the professional college of Bukovinian State Medical University.*

Key words: *pharmaceutical chemistry, forms of monitoring, students-pharmacists, professional college.*

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-014
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-014

УДК 378.018.8:[373.3.016:502](045)

PREPARATION OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES FOR TEACHING THE INTEGRATED COURSE «I EXPLORE THE WORLD» IN PRIMARY SCHOOL

ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Riaboshapka O.V. / Рябошапка О.В.
c.p.s., as.prof. / к.п.н., доц.
ORCID: 0000-0002-6328-6304
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,
Uman, Sadova, 28, 20300
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
Умань, Садова, 28, 20300

Анотація. *В публікації розглядається проблема підготовки здобувачів вищої освіти до викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Визначено, що сучасні суспільство та ринок праці вимагають випускника нової формації, якого має забезпечити Нова українська школа: інноватор, особистість, патріот. Виявлено, що основними ключовими аспектами у сучасному освітньому просторі є інтегроване навчання, компетентнісний та діяльнісний підходи, які у початковій школі найбільше зосереджені в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Означені зміни потребують відповідної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в умовах педагогічних закладів вищої освіти, чому й присвячено дану публікацію.*

Ключові слова: *початкова школа, здобувачі вищої освіти, інтегрований курс «Я досліджую світ», інтегроване навчання, компетентнісний підхід, професійна підготовка.*

Вступ.

Стрімкий плин сьогодення, науково-технічний прогрес, євроінтеграція країни зумовили нові потреби та вимоги суспільства до громадян. Зокрема, нагальною є потреба у фахівцях нової формації, здатних мислити критично та креативно, розвиватися протягом життя, адекватно та швидко реагувати на потреби ринку праці та вимоги суспільства.

Такі зміни вплинули на всі сфери існування людства, зокрема й на освіту, яка зазнала докорінної реформи. Так у 2017 році було запроваджено Концепцію «Нова українська школа», яка пройшла кількарічне обговорення та була схвалена. Відповідно до означеної Концепції змінився і Закон України «Про освіту», Державний стандарт початкової освіти, Базовий компонент дошкільної освіти та багато інших нормативно-правових актів, які супроводжували систему освіти.

Зміни, закладені у Концепції «Нова українська школа» , передбачають формування у здобувачів освіти ключових компетентностей, здійснення діяльнісного та компетентнісного підходів, інтеграцію навчання тощо. Як результат маємо отримати нову модель випускника закладу загальної середньої освіти: особистість (цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення), патріот (патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення), інноватор (інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати

економіку, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя).

Досліджувана проблема розкривається у двох основних напрямках: з позиції нормативно-правової бази освітньої галузі та наукових публікаціях вчених-дослідників та педагогів-практиків.

Так, реформування змісту освіти, зокрема й особливості освітнього процесу, яке зосереджено в інтегрованому курсі «Я досліджую світ», регулюється Законом України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа», Державному стандарті початкової освіти, типових освітніх програмах тощо.

Підготовці майбутніх педагогів у педагогічних закладах вищої освіти чималого значення приділяли у своїх наукових дослідженнях В. Андрущенко, О. Антонова, В. Беспалько, І. Бех, В. Бондар, О. Браславська, А. Вербицький, С. Вітвіцька, С. Гончаренко, Т. Десятов, О. Дубасенюк, М. Євтух, О. Заболотна, І. Зязюн, О. Коберник, О. Комар, Т. Кошманова, В. Кремінь, А. Маркова, Н. Ничкало, О. Пометун, Л. Пуховська, В. Рибалка, О. Романовський, В. Семиченко, С. Сисоєва, Г. Троцко, Л. Хомич та інші [2].

Особливості освітньої інтеграції, зокрема у курсі «Я досліджую світ», підготовку здобувачів вищої освіти до впровадження означеного курсу у початковій школі досліджували Н. Андрук, Н. Бібік, І. Большакова, Д. Бугайчук, О. Вашуленко, Т. Воронцова, І. Гарбузюк, Н. Поліщук, В. Пономаренко, М. Пристінська, Т. Старчук, І. Тимофеєва, О.Хомич та ін.

Основний текст.

Глобальні світові процеси, які охоплюють усі сфери існування та життєдіяльності людини зумовлюють якісно новий спосіб життя, потребує критичного та креативного мислення, здатності прораховувати майбутні події та вдосконалюватися відповідно до таких змін.

На сучасному етапі розвитку суспільства дослідники визначають напрями, що формують та визначають майбутнє, а саме:

- Епоха швидкісної комунікації, об'єднання світової економіки, посилення конкуренції.
- Старіння людства, зростання чисельності низькокваліфікованого прошарку.
- Зміна форм праці, поєднання великого і малого, спільне підприємництво.
- Відкриття дивовижного потенціалу мозку.
- Зростання сфери послуг, особливо освітніх.
- Новий бум самоосвіти, тріумф особистості [4].

Звісно ж зміни пріоритетів у житті країни та суспільства, існування в умовах повномасштабної війни вносять корективи в усі сфери існування суспільства. Таким чином, нових підходів потребує і система освіти, зокрема й у спектрі підготовки майбутніх педагогічних працівників.

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) спільно з Дитячим фондом Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) та у співпраці з багатьма іншими міжнародними і національними організаціями запропонували концептуальну модель для розробки освітніх програм. Модель має чотири виміри навчання:

• учитися знати (пізнавати, вчитися). Передбачає розвиток ряду здібностей, зокрема концентрації, вміння знаходити та приймати рішення, критичне мислення, творчість, що спрямовані на розуміння оточуючого світу та людей. Означений вимір навчання дає змогу здобувачам початкової освіти набути ряд навичок, як-то: читати, писати, рахувати, навички роботи з цифровими пристроями, медіаграмотність;

• учитися застосовувати знання (діяти) полягає у здатності зростаючого покоління до застосування отриманих знань на практиці у повсякденному житті, у відповідь на виклики сьогодення та вимоги ринку праці;

• учитися бути (жити у злагоді з собою). У такому вимірі навчання постає як самореалізація та підвищення особистісного потенціалу та містить когнітивні внутрішньоособистісні та міжособистісні психосоціальні навички. Отримані навички дають змогу самореалізуватися, а також допомагають у випадках, коли необхідно проявити життєву стійкість самозахист та протидіяти насильству;

• учитися жити разом (жити у мирі та злагоді з іншими), що визначає соціальний вимір. Це здатність людини співіснувати, жити в одному середовищі в мирі та злагоді з іншими людьми. Базується даний вимір на толерантності, етичних та соціальних нормах, правах людини, демократії, повазі тощо [4].

Зазначені виміри навчання не виступають поодинокими, більше того, вони інтегруються між собою в особистості учня і визначають ключові компетентності сьогодення.

Звичайно, попередня система освіти не могла забезпечити здобувачам чотиривимірну модель навчання, описану вище. Протиріччя між потребами сучасного зростаючого покоління, вимогами ринку праці, розвитком суспільства, науково-технічного прогресу, формуванням навичок XXI століття з існуючою на той час освітньою системою зумовили необхідність її докорінної реформи, яка задокументована у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту»; Концепціях «Нова українська школа», розвитку педагогічної освіти; Державному стандарті початкової освіти тощо.

Таким чином, до загальних новацій у систему загальної середньої освіти, зокрема початкової, було введено інтеграцію освітніх галузей, компетентнісний та діяльнісний підходи у навчанні, інноваційні освітні технології, гуманізацію, диференціацію, особистісно орієнтований підхід тощо.

Варто зазначити позитивний вплив інтегрованого навчання на якість освіти. Зокрема, інтегроване навчання забезпечує більш динамічний освітній процес, створює можливість комплексного уявлення про предмет чи явище, передбачає часту зміну діяльності, таким чином забезпечуючи мотивацію, цікавість та якість освітнього процесу.

Найдоцільнішим та найбільш можливим у плані реалізації інтегроване навчання є у початковій школі, оскільки там є необхідність розвантажити освітній процес дітей молодшого шкільного віку, зробити його цікавим, максимально доступним та легким, при цьому не втративши мотивацію навчальної діяльності. Важливим є той факт, що у початковій школі переважну

більшість навчальних предметів викладає вчитель-класовод, а тому і має більше можливостей для інтеграції навчальних дисциплін.

Досліджуючи інтегровані уроку в структурі початкового навчання, Н. Бібік та М. Вашуленко відзначають, що «особливо актуальним є спроби інтегрування різнопредметних знань у початковій ланці освіти, оскільки для молодших школярів властиве нерозчленоване сприйняття об'єктів навколишнього світу, без усвідомлення їх істотних ознак. Системний аналіз складових цілого, синтезуюче порівняння з іншим становить для учнів значне утруднення. Водночас ці операції, як свідчать психологи, методисти і спеціалісти з дидактики, легше формується у напрямку від загального до конкретного.» [5, с. 115].

Ефективність інтегрованого навчання відзначає й О. Савченко: «змістовні й цілеспрямовані інтегровані уроки вносять у звичайну систему уроків привабливу для учнів новизну, розширюють межі предметного викладення, а найголовніше – інтеграція змісту й організаційних форм допомагає дітям сприймати важливі поняття, явища цілісно й водночас різнобічно» [6].

Необхідність формування в учнів компетентностей спричинило актуальність компетентнісного навчання, яке сфокусоване на набуття зростаючим поколінням компетентностей, які зроблять їх успішними та конкурентоспроможними на ринку праці та загалом у житті.

Проте, компетентнісне навчання не виключає знання, уміння та навички, які здобувалися у традиційній школі. Навпаки, вони виступають підґрунтям для формування компетентностей, які виявляються у здатності дитини використовувати отримані знання та вміння у повсякденній життєдіяльності та, навіть, у несподіваних нестандартних ситуаціях.

Компетентнісний підхід у навчанні дає змогу здобувачам освіти набути компетентності, які формуються за допомогою мислительних операцій, маніпуляцій з предметами. Для цього учням пропонуються проблемні запитання, завдання, ситуації тощо, які розв'язуються шляхом предметних дій та аналізу, синтезу, узагальнення їх результатів. Це можливо за умови тісної взаємодії усіх учасників освітнього процесу, який побудований на засадах демократизму, діалогу та формувального оцінювання.

Зважаючи на модернізацію змісту початкової освіти, які реалізуються в умовах Нової української школи, мають змінитися і підходу у підготовці майбутніх фахівців початкової школи.

Так, у підготовці майбутніх фахівців освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 012 Дошкільна освіта за міждисциплінарною освітньою програмою Дошкільна освіта. Початкова освіта до навчального плану введено освітній компонент «Теорія і технологія інтегрованого курсу «Я досліджую світ» [7].

Означена навчальна дисципліна спрямована на підготовку здобувачів вищої освіти до реалізації основних засад Концепції «Нова українська школа» (розвивальне, безпечне освітнє середовище, інтегроване навчання, компетентнісний, особистісно зорієнтований підхід тощо) у майбутній педагогічній діяльності.

Одним з нововведень Нової української школи є ранкова зустріч – форма роботи, яка є підготовчою до реалізації освітнього процесу, водночас дає створити сприятливий психологічний клімат в класі, налаштувати дітей на робочу атмосферу та частково реалізувати інтеграцію освітніх галузей.

Зазвичай ранкова зустріч входить до інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Варто відзначити, що кілька освітніх програм для дітей дошкільного віку також передбачають у своїй роботі ранкову зустріч, що забезпечує наступність між дошкільною та початковою освітою.

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Теорія та технології інтегрованого курсу «Я досліджую світ», здобувачі вищої освіти вчаться планувати та моделювати роботу з дітьми молодшого шкільного віку під час проведення ранкової зустрічі. Так, студенти знайомляться з основними компонентами даної форми роботи (вітання, групове заняття, обмін інформацією, щоденні новини [8]) та проводять їх, працюючи в групах.

Ранкова зустріч [9] передбачена і в деяких освітніх програмах для дітей дошкільного віку, яка, продовжуючись у початковій школі, забезпечує наступність між дошкільною та початковою освітою.

Важливим завданням для майбутніх вчителів початкової школи є здатність організовувати та реалізовувати компетентнісне навчання шляхом постановки дітям проблемним завдань чи запитань та практико-орієнтованих задач. Це досягається шляхом планування студентами уроків «Я досліджую світ» та моделювання їх фрагментів. Адже класична модель уроку передбачає повідомлення теми та мети уроку, актуалізацію опорних знань, виклад нового матеріалу, його осмислення та усвідомлення учнями. Натомість, уроки навчальної дисципліни «Я досліджую світ» мають будуватися на діяльнісному та проблемному підході, під час якого здобувачі освіти зустрічаються з проблемою та у процесі практичної діяльності шукають шляхи розв’язання проблеми та вирішують її.

Оскільки компетентнісне навчання потребує багато часу та матеріалу широкого спектру, відповідно й підготовка майбутніх вчителів початкової школи потребує більшої уваги з боку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Так, у процесі вивчення нормативної дисципліни «Теорія та технології інтегрованого курсу «Я досліджую світ» майбутні вчителів початкової школи вчаться добирати навчальні та наочні матеріали, проблемні завдання та запитання тощо, необхідні для проведення уроків «Я досліджую світ». Така робота, яка систематично проводиться зі здобувачами вищої освіти у процесі професійної підготовки виробляє стійкі навички у майбутніх вчителів початкової школи та мінімалізує для них проблему здійснення компетентнісного підходу на уроках «Я досліджую світ» у початковій школі.

Зважаючи на те, що компетентнісне навчання найдоступніше реалізувати у початковій школі, чималого значення у процесі викладання «Теорії та технологій інтегрованого курсу «Я досліджую світ» надається формуванню здатності у майбутнього вчителя початкової школи до організації проблемних завдань, діалогічної взаємодії учнів, застосування підручних засобів,

здійснення формувального оцінювання у процесі провадження освітнього процесу.

В умовах дистанційного навчання, яке зумовила спочатку пандемія Covid-19, а згодом повномасштабне вторгнення рф на територію України, важливим завданням є продовження здобуття освіти, зокрема й молодшими школярами. Так, в пригоді стануть мультимедійні освітні програми, рекомендовані Міністерством освіти та науки України, зокрема такими як, «Розумники», «Навчаюсь – не чекаю». Ознайомлення та особливості роботи із такими програмами майбутні педагоги мають змогу отримати на заняттях з «Теорії та технологій інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Висновки.

Отже, узагальнюючи вищезазначене, можна відзначити, що сучасна система освіти переживає трансформаційні процеси та потребує фахівця нової формації, головна роль у підготовці яких покладена на педагогічні заклади вищої освіти.

Було представлено та описано концептуальну модель для розробки освітніх програм, яка розроблена та запропонована ЮНІСЕФ та іншими міжнародними організаціями. Загальновідомо, що означені вимірі не існують окремо, а тісно взаємодіють між собою.

Було визначено, що до новацій, які введено до системи освіти, зокрема початкової освіти, належать, перш за все, інтегроване навчання, компетентнісний та діяльнісний підходи.

Були розглянуті та проаналізовані основні форми роботи з майбутніми вчителями початкової школи у процесі їх професійної підготовки у педагогічному закладі вищої освіти під час вивчення навчальної дисципліни «Теорія та технології інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Така робота зі здобувачами вищої освіти сприяє формуванню в них професійної компетентностей та підготовки до роботи із сучасними дітьми в умовах реформування освіти та викликів сьогодення.

Література:

1. Концепція «Нова українська школа» / Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 09.02.2024).

2. Рябошапка О. Арт-терапія як альтернативна освітня технологія у розвитку емоційної культури майбутнього вчителя початкової школи. *Věda a perspektivy.* 2023. № 11 (30). С. 245-255. DOI: 10.52058/2695-1592-2023-11(30)-245-255

3. Конвенція про права дитини. *Верховна Рада України.* URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 16.02.2024).

4. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Т.В. Воронцова, В.С. Пономаренко та ін. Київ : Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.

5. Організаційні форми навчання у початковій школі : посібник / О.Я. Савченко, Н.М. Бібік, В.О. Мартиненко та ін.; за наук. ред. Бібік Н.М. Київ : Видавничий дім «Сам», 2017. 304 с.

6. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ. навч. закл. 2-ге вид. Київ : Грамота, 2013. 504с.

7. Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта. Початкова освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти. URL: https://udpu.edu.ua/documents/educational-programs/29565/2023/Освітня%20програма%20Дошкільна%20освіта.%20Початкова%20освіта%20магістр.pdf?ver=1690435033 (дата звернення 26.04.2024).

8. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

9. Ранкова зустріч: що це і навіщо. URL: https://nus.org.ua/articles/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishho/ (дата звернення 02.05.2024).

References:

1. Kontseptsiia «Nova ukrainska shkola» [New Ukrainian School Concept] (2016) (n.d.) https://mon.gov.ua. Retrieved from https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf [in Ukrainian].

2. Riaboshapka, O. V. (2023). Art-terapiia yak alternatyvna osvitnia tekhnolohiia u rozvytku emotsiinoi kultury maibutnoho vchytelia pochatkovoi shkoly [Art therapy as an alternative educational technology in the development of the emotional culture of the future primary school teacher]. *Věda a perspektivy, 11,* 245-255 [in Ukrainian].

3. Konventsiia pro prava dytyny [Convention on the Rights of the Child] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf [in Ukrainian].

4. Vorontsova, T.V., Ponomarenko, V.S. et al. (2019). *Nova ukrainska shkola: metodyka navchannia intehrovanoho kursu «Ia doslidzhuiu svit» u 1–2 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu [New Ukrainian school: teaching methodology of the integrated course "I explore the world" in 1-2 grades of general secondary education institutions based on the competence approach]*. Kyiv : Vydavnytstvo «Alaton» [in Ukrainian].

5. Savchenko, O.Ya., Bibik, N.M., & Martynenko, V.O. (2017). Orhanizatsiini formy navchannia u pochatkovii shkoli [Organizational forms of education in primary school: manual]. O.Ya. Savchenko (Ed.). Kyiv : Vydavnychyi dim «Sam» [in Ukrainian].

6. Savchenko, O.Ya. (2013). Dydaktyka pochatkovoi osvity. [Didactics of primary education]. Kyiv: Gramota [in Ukrainian].

7. Osvitno-profesiina prohrama «Doshkilna osvita. Pochatkova osvita» druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity [Educational and professional program «Preschool education. Primary education» of the second (master's) level of higher education]. Retrieved from https://udpu.edu.ua/documents/educational-programs/29565/2023/Освітня%20програма%20Дошкільна%20освіта.%20Початкова%20освіта%20магістр.pdf?ver=1690435033 [in Ukrainian].

8. Bibyk, N. M. (Eds.). (2017). *New Ukrainian school: a teacher's guide* [*Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia*]. Kyiv: TOV «Vydavnychyi dim «Pleiady» [in Ukrainian].

9. Rankova zustrich: shcho tse i navishcho [Morning meeting: what it is and why]. Retrieved from https://nus.org.ua/articles/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishho/ [in Ukrainian].

Abstract. *The paper examines the problem of training students of higher education to teach the integrated course "I explore the world" in elementary school in the context of the implementation of the "New Ukrainian School" concept. It was determined that modern society and the labor market require a graduate of a new formation, which the New Ukrainian School should provide: an innovator, an individual, a patriot. It was found that the main key aspects in the modern educational space are integrated learning, competence and activity approaches, which in primary school are most concentrated in the integrated course "I explore the world". The indicated changes require appropriate training of the future primary school teacher in the conditions of pedagogical institutions of higher education, which is why this publication is dedicated.*

Key words: *elementary school, students of higher education, integrated course "I explore the world", integrated learning, competence approach, professional training*

Статтю надіслано: 03.06.2024 г.

© Рябошапка О.В.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-019
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-019

UDC 37.091.26:[37.016:81'243](045)

TYPES AND FUNCTIONS OF TEST CONTROL WHEN LEARNING FOREIGN LANGUAGES

ВИДИ ТА ФУНКЦІЇ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Postolenko I. S.
c.ped.s. ,as. prof.
ORCID: 0000-0001-8533-8614
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,
Umna, Sadova, 26, 20300

Abstract. *Pedagogical tests open up promising directions for improving the quality of education by improving the system of monitoring learning results. There are many forms of control of acquired knowledge - frontal survey, written survey, oral survey, work in pairs, group work, projects, final control, various dictations, etc. Testing can be effectively used for current, intermediate and final knowledge verification. This control method allows you to check the knowledge of students both selectively and in general. In addition to monitoring knowledge, testing is important for consolidating and improving acquired knowledge, abilities and skills, and identifying gaps in knowledge.*

Key words: *pedagogical tests, test control, foreign languages, types and functions of test control.*

Introduction.

Test as a "pedagogical measurement method provides an assessment of the educational achievements of students at the level of an objective comparison of the results of each measurement subject with the requirements for learning (normative-oriented test) or the criteria for learning a subject (criterion-oriented test)" [6]. A clear organization of the foreign language control system ensures successful management of the educational process, because control is an important component of the educational process and an effective tool for managing the foreign language learning process. Implementation of such control is not possible without an understanding of its functions, objects, techniques, forms and means of its organization, and requirements for it.

To determine the success of knowledge acquisition in pedagogy, the following types of control are traditionally defined: 1) input control; 2) current control; 3) intermediate control; 4) self-monitoring; 5) final control; 6) control of residual knowledge; 7) thematic control; 8) frontier control [8, p. 48].

Main text.

The main purpose of the input test control is to determine the level of mastery of a foreign language at the preliminary stage of study. Such a test allows you to analyze the level of acquired knowledge of each individual student in comparison with the results of the entire class, as well as to evaluate the overall measurement results within the entire class.

Current test control is carried out systematically during the training process. This type of control allows the teacher to identify the level of success in assimilation of foreign language material and the level of speech competence by students, as well as to assess the feasibility of using certain methods and methods of teaching. The

results obtained by the teacher during the current control make it possible to observe the effectiveness of the learning process and correct deficiencies in a timely manner. The combination of current control with intermediate control performs the function of diagnosing the level of acquisition of certain aspects of the language (vocabulary, grammar) in combination with other forms of control aimed, for example, at evaluating oral or written communication skills, etc. Current control is focused on determining intermediate, not final, results in mastering a foreign language [7, p. 223].

Self-monitoring of the knowledge of students helps to improve the level of self-organization of students. Unsuccessful passing of the test motivates students to intensify their educational activities, encourages them to analyze their own mistakes and take further steps to correct them.

The final test control is carried out at the end of the education of a certain class in order to objectively assess the success of the students during this period.

Thematic test control is carried out after a cycle of hours after completion of work on a specific topic. The purpose of such control is to check the level of speech foreign language competences of education seekers within the scope of the studied topic. During the thematic test control, formative and diagnostic testing is used. Formative testing is aimed at identifying gaps in the knowledge of education seekers and their elimination. Diagnostic testing is aimed at establishing the causes of these deficiencies [2, p. 64].

Frontier control is carried out within certain time limits: the end of the semester. Its purpose is to objectively and accurately assess the results of educational achievements of education seekers during a certain period of learning a foreign language.

As far as we can see, each type of test control has its own purpose, and therefore, we can conclude that each test is created differently and has its own rules for construction.

For input testing, to determine the level of knowledge, readiness to perceive new information, closed tests for choosing the correct answer are used. It is held at the first (introductory) class. Input testing is the beginning of the process of collecting and systematizing statistical information about the achievements of each student of education, as well as an opportunity for the teacher to forecast and project educational activity, determine its vectors, implement an individual approach to education [4, p. 25].

For current testing, test tasks with an alternative choice of the correct answer are used, such tasks are aimed at checking individual foreign language competence.

For final control, it is effective to use tests of two levels of complexity. The expediency of such testing is argued by the fact that the success of mastering a foreign language at one or another level depends significantly on the following factors: individual and psychological characteristics of the students, which affect this process, and the prior training in a foreign language of each specific student. Taking into account the peculiarities of the final test, we single out the following requirements for test tasks: 1) test tasks are designed on selective material studied during a certain period; 2) tasks involve control of all types of speech activity; 3) the

unifying element for all tasks is one end-to-end communicative situation, which makes it impossible to perform the following tasks without solving the previous ones; 4) test tasks are limited to the subject that the students have mastered during a certain period; 5) the tasks have an integrative nature (the main thing is the informativeness of the tasks, not the number) [3].

Tasks of various types of speech activity are used for thematic control. All tasks relate to the same general topic and have a certain sequence.

Such test tasks, which make it locally standardized are used for final control. Tasks illustrate generalized material from all topics studied by students during a certain period. Tasks from each type of speech activity differ in their level of complexity; they aim at testing integrated skills in various types of speech activity [5, p. 112].

Summary and conclusions.

So, it has been considered that the main advantages of language-didactic tests are: they are more reliable, have more objective test results, have the same conditions for all performers, lack subjectivity in the evaluation of works, provide involvement of a large number of students in a short time, save time and effort for checking and diagnosing acquired knowledge. However, the constant use of tests as a means of testing knowledge leads to a decrease in motivation for learning, to limiting the use of creative methods, to mindless memorization, completely makes an alternative approach to solving the task impossible, and reduces logical reasoning and creative thinking. We have come to conclusion that effective use of testing is possible under the condition of a complex combination of approaches to learning with those types of tasks that stimulate the thinking activity of students, reveal their creativity, contribute to the formation of language competence, ensuring full coverage of all types of speech activity.

References:

1. Berezova L. S. (2022). Rol ihrovykh tekhnolohii navchannia u vykladanni inozemnykh mov v umovakh dystantsiinoi osvity v protsesi profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv [The role of game learning technologies in teaching foreign languages in the conditions of distance education in the process of professional training of future specialists]. *Kyiv: Derzh. torh.-ekon. un-t*., 10-12 [in Ukrainian].

2. Blyzniuk T. (2021). Tsyfrovi instrumenty dlia onlain i oflain navchannia: navchalno-metodychnyi posibnyk [Digital tools for online and offline learning: educational and methodological guide]. *Ivano-Frankivsk: Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka*, 64 [in Ukrainian].

3. Dribna L. V. Testuvannia yak zasib kontroliu yakosti navchannia inozemnii movi [Testing as a means of quality control of foreign language learning]: URL:http://intkonf.org/dribna-lv-testuvannya-yak-zasib-kontrolyu-yakosti-navchannya-inozemniy-movi/ [in Ukrainian].

4. Zozulia I. Ye. (2019). Test yak zasib kontroliu v navchanni ukrainskii movi yak inozemnii [Test as a means of control in teaching Ukrainian as a foreign language]. *Molodyi vchenyi: Spetsvypusk*. Issue № 6.1 (70.1), 21–26 [in Ukrainian].

5. Maletska I. V. (2015). Testovyi kontrol u protsesi navchannia inozemnoi

movy [Test control in the process of learning a foreign language]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka: nauk.-metod. zhurnal. Kyiv*, Issue № 4, 109–113 [in Ukrainian].

6. Meleshko I. Suchasni metody otsiniuvannia znan, kompiuterne testuvannia [Modern methods of knowledge assessment, computer testing]. URL: http://confesp.fl.kpi.ua/node/1021 [in Ukrainian].

7. Melnyk A. V. (2022) Vykorystannia tsyfrovykh tekhnolohii dlia kontroliu znan ta umin zdobuvachiv vyshchoi osvity [The use of digital technologies to control the knowledge and skills of students of higher education]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Pedahohichni nauky*. Issue 4 (111), 213-233 [in Ukrainian].

8. Ustymenko O. M. (2019) Vykorystannia servisiv onlain testuvannia dlia kontroliu cheskomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti [Use of online testing services to control Czech-language communicative competence]. *Inozemni movy*. Issue №2 (98), 47-59 [in Ukrainian].

9. Ustymenko O. M. (2019) Mobilnyi dodatok “PLICKERS” dlia orhanizatsii interaktyvnoho testuvannia ta opytuvannia na urokakh inozemnoi movy [Mobile application "PLICKERS" for the organization of interactive testing and surveys in foreign language lessons]. *Inozemni movy*. Issue 3, 59-64 [in Ukrainian].

10. Vasylieva T. A. (2022) Tsyfrovi tekhnolohii v osviti: suchasnyi dosvid, problemy ta perspektyvy [Digital technologies in education: modern experience, problems and prospects]. *Sumy : Sumskyi derzhavnyi universytet*, 150 [in Ukrainian].

Анотація. *Педагогічні тести відкривають перспективні напрямки підвищення якості навчання шляхом вдосконалення системи контролю результатів навчання. Існує багато форм контролю отриманих знань – фронтальне опитування, письмове опитування, усне опитування, робота в парах, групова робота, проєкти, підсумковий контроль, різні диктанти і т. д. Тестування можна ефективно використовувати для поточної, проміжної і підсумкової перевірки знань. Такий метод контролю дозволяє перевірити знання здобувачів освіти як вибірково, так і в цілому. Крім моніторингу знань, тестування важливе для закріплення, вдосконалення отриманих знань, умінь і навичок, виявлення прогалин в знаннях.*

Ключові слова: *педагогічні тести, тестовий контроль, іноземні мови, види та функції тестового контролю.*

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-025
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-025

УДК 376.011.3-051:005.336

PROBLEM ISSUES OF THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS IN WORKING WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ ЩОДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Oleksenko S.V./Олексенко С. В.
ORCID: 0000-0001-7527-1778
Savchenko S.V./ Савченко С.В.
ORCID: 0000-0002-7123-9014
Institute of in-Service Training, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Tychyny, 22-a,
Інститут післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Київ, Тичини, 22-а,02152

Анотація. *Інклюзивна освіта в Україні стає все доступнішою для дітей, які мають особливі освітні потреби. Водночас така ситуація є викликом для педагогів, які мають набувати нові знання, навички та досвід, професійно зростати. В статті висвітлюються аналітичні результати опитування педагогів шкіл міста Києва щодо їхніх актуальних потреб професійного вдосконалення для ефективної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.*

Ключові слова: *інклюзія, діти з особливими освітніми потребами, педагоги, професійний розвиток.*

Вступ Визнано давно, що саме освіта визначає рівень держави, тоді як інклюзивна освіта - рівень цивілізаційного розвитку суспільства. Принципи інклюзії мають змінити свідомість сучасного українського суспільства. Відповідно до реформи “Нова українська школа” [5], має змінитися ставлення педагогічної спільноти до індивідуальних особливостей здобувачів освіти, осіб з особливими освітніми потребами (далі - ООП). Освітяни мають усвідомити, що такі діти мають рівні права на освіту, потребують неупередженого та недискримінаційного ставлення.

Вперше в Україні інтереси дітей з ООП на рівні закону були захищені у 2017 році в статті 19 «Освіта осіб з особливими освітніми потребами» та статті 20 «Інклюзивне навчання» тоді нового Закону України «Про освіту» [2]. Згодом відповідні зміни до чинного законодавства щодо рівного доступу таких здобувачів освіти до освітніх послуг було внесено до Законів України «Про професійно-технічну освіту», «Про загальну середню освіту» та «Про дошкільну освіту» [1]. У «Професійному стандарті учителя» серед 15 професійних компетентностей окремо була виділена інклюзивна компетентність (В-01) як «здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища; до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами; забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного здобувача освіти, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів» [4; 7]. Окремо в пункті 2 статті 51 Закону України «Про повну загальну середню освіту» було зазначено, що «для підвищення кваліфікації педагогічного працівника… не

менше 10 відсотків загальної кількості годин обов'язково повинні бути спрямовані на вдосконалення знань, умінь і практичних навичок у частині роботи з учнями з особливими освітніми потребами» [3].

Варто зауважити, що свої наукові розвідки проблемі залучення дітей з ООП до навчання в закладах загальної середньої освіти присвятили такі науковці: В. Бондар, І. Демченко, Т. Євтухова, І. Іванова, О. Мартинчук, О. Савченко, В. Синьов, Т. Скрипник, Н. Софій, О. Столяренко, Л. Тищенко, М. Шеремет та інші.

Відтак підтримучи думку науковців і колег: Скрипник Тетяну, Мартинчук Олену, Софій Наталію, Тищенко Людмилу, маємо зазначити, що на часі є нагальна потреба змінити ставлення педагогічної спільноти до навчання осіб з ООП, відійти від формалізму і активно впроваджувати культуру інклюзивного освітнього середовища, що є безперешкодним, підтримувальним і розвивальним для всіх учасників освітнього процесу [8, с.151].

Маємо визнати, що попри війну інклюзивна освіта активно розвивається, відкриваються нові класи з інклюзивною формою навчання, ведеться підготовка освітян, здатних ефективно працювати в умовах інклюзії.

Для розуміння проблемних питань, які виникають у педагогів під час підвищення кваліфікації та вдосконалення знань, умінь і практичних навичок роботи з особами з ООП, важливо проводити моніторинг здійснюваної діяльності, щоб вчасно реагувати на виклики часу.

Тому **метою** нашого дослідження стало: вивчити проблемні питання та визначити актуальні напрями роботи подальшого професійного вдосконалення вчителів щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Основна частина

Для реалізації поставленої мети в квітні 2024 року було проведено опитування серед учителів закладів освіти м. Києва, які підвищували кваліфікацію в Інституті післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. В опитуванні брали участь 70 осіб - вчителі різних фахів. Для проведення опитування було використано анкету «Актуальні питання професійного вдосконалення педагогів для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами». Оскільки, інклюзивна компетентність є однією з п'ятнадцяти компетентностей [4; 6; 7], яку мають удосконалювати вчителі, то цілком логічно постає перше запитання: «Чи достатньо, на Вашу думку, Ви обізнані щодо роботи з дітьми з ООП?». У відповідь ми отримали такі результати: більшість вчителів (69%) оцінили свою обізнаність на середньому рівні; 3% вважають, що їхніх знань недостатньо для роботи з цією категорією дітей; 28% мають, на їхнє переконання, достатній рівень знань в сфері інклюзивної освіти (рис.1).

Тобто, переважна більшість вчителів оволоділи певними знаннями, які потрібні для роботи з дітьми з ООП. Слід зазначити, що їхня оцінка є суб'єктивною, оскільки анкета передбачала виключно самооцінювання.

Для розуміння проблем, які виникають у вчителів під час роботи, було запропоноване таке запитання: «Які труднощі виникають у Вас в процесі роботи з дітьми з ООП?». Результати ілюструє діаграма (рис. 2).

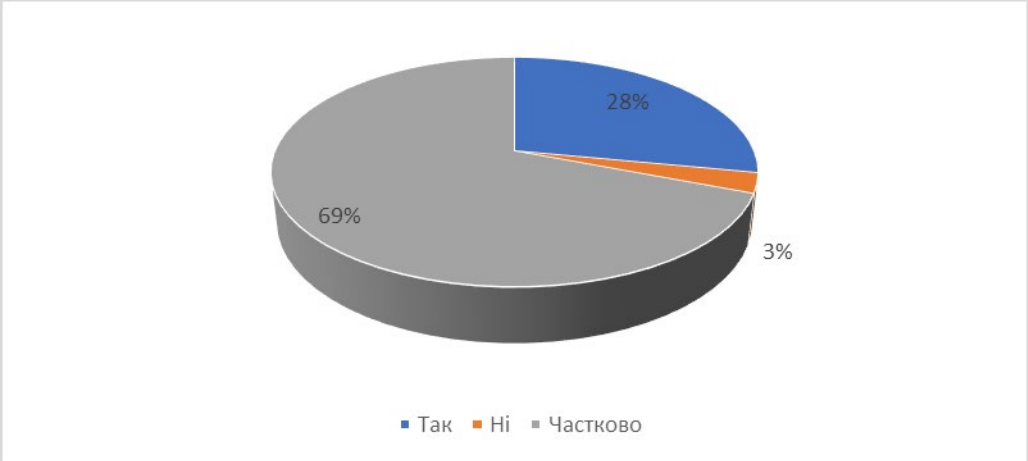
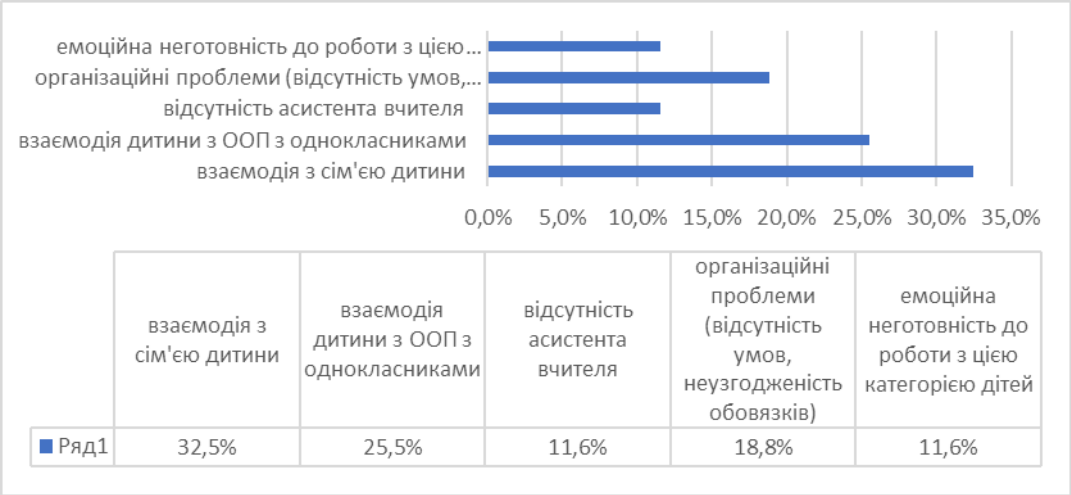

Рисунок 1. Самооцінка знань щодо роботи з дітьми з ООП

	взаємодія з сім'єю дитини	взаємодія дитини з ООП з однокласниками	відсутність асистента вчителя	організаційні проблеми (відсутність умов, неузгодженість обовязків)	емоційна неготовність до роботи з цією категорією дітей
Ряд1	32,5%	25,5%	11,6%	18,8%	11,6%

Рисунок 2. Труднощі, які виникають у педагогів в процесі роботи з дітьми з ООП.

Надаючи відповідь, учителі мали змогу обрати декілька варіантів одночасно. Найбільша кількість виборів (32,5%) стосувалася проблем взаємодії педагога з сім'єю дитини з ООП та налагодження стосунків такої дитини з однокласниками (25,5%). Організаційні проблеми, пов'язані з відсутністю умов, неузгодженістю обов'язків виникають лише у 18,8% респондентів. Труднощі, з якими стикаються вчителі через відсутність асистента вчителя та через їх емоційну неготовність до роботи з дітьми цієї категорії, мають менші, але достатньо значні показники - 11,6%.

Отже, маючи високий (69%) та достатній (28%) рівень знань, вчителі стикаються з труднощами соціального характеру (58%) та внутрішніми бар'єрами (11,6%). Такі показники можуть свідчити про певні прогалини в професійній підготовці, зокрема, це брак: психологічних знань, комунікативних навичок, навичок соціальної взаємодії та психологічної рефлексії. Організаційні фактори, як труднощі, обрали 30% респондентів. Зазвичай такі фактори перебувають поза зоною контролю педагогів, що може викликати відчуття безсилля та знижувати їхню мотивацію до роботи.

Щоб визначити мотиваційні фактори роботи вчителів з дітьми з ООП, було запропоноване наступне запитання: «Що є основним мотивом вашої діяльності

в роботі з дітьми з ООП?».

Отримані результати (рис. 3) демонструють, що переважає внутрішня мотивація до такої діяльності. Зокрема, 40 % учителів мотивує бажання допомогти дітям, а 30% - вбачають в такій діяльності засіб професійного розвитку. Для значної частини учителів (24%) стимулом є прагнення якісно виконувати свої посадові обов'язки, які включають і роботу з дітьми з ООП. Достатньо низький показник (6%) у такого мотиву як «виконання вимог керівництва». Матеріальне стимулювання не сприймається жодним з опитаних вчителів як мотив для такої діяльності.

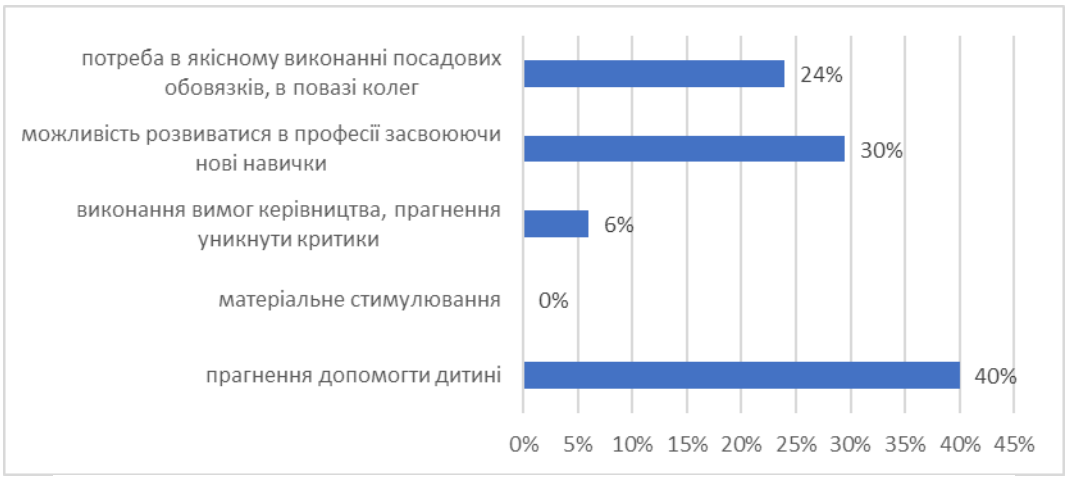

Рисунок 3. Мотивація педагогів у роботі з дітьми з ООП.

Оскільки вчителі ставляться до роботи з дітьми з ООП, як до можливості розвиватися в професії, засвоюючи нові навички, природно запитати: «Який напрям професійного розвитку щодо роботи з дітьми з ООП є для вас актуальним зараз?».

Відповіді респондентів (рис. 4) продемонстрували, що найбільш актуальними на сьогодні для вчителів даної вибірки є знання методів, форм інклюзивного навчання (35,4%) та знання психологічних особливостей взаємодії з дітьми з ООП (32,2%). Трохи меншою, але теж достатньою (22,5%) є потреба знань нормативно-правового забезпечення інклюзивної освіти.

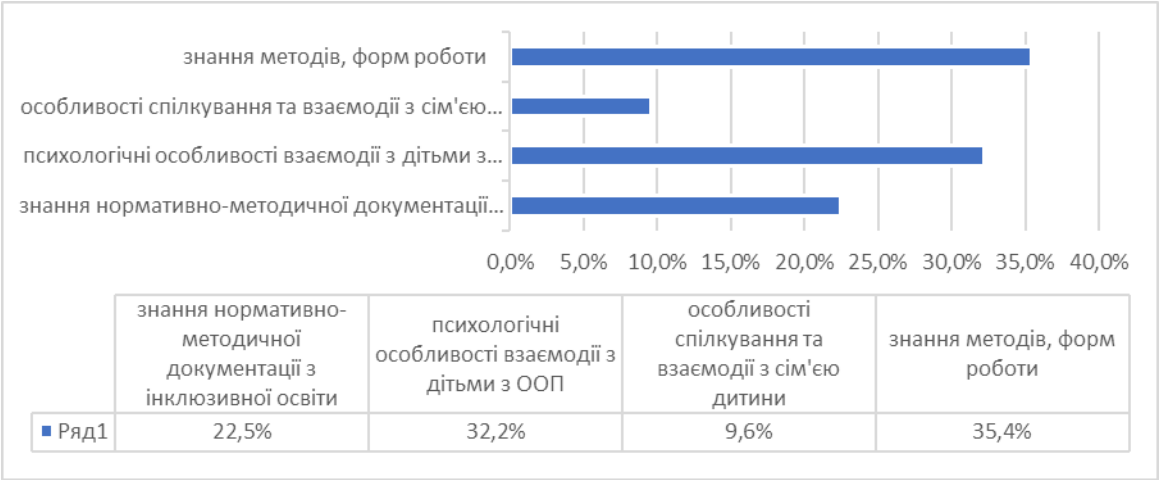

Рисунок 4. Актуальні напрями професійного розвитку педагогів щодо роботи з дітьми з ООП.

Незважаючи на те, що 32,5% учителів зазначили, що мають труднощі в спілкуванні та взаємодії з сім'єю дитини, лише 9,6% вважають цей напрям актуальним для себе зараз.

Отже, типовість відповідей респондентів та обрані ними напрями професійного зростання можна вважати сформованими запитами для подальшого фахового розвитку педагогів. Зазначена тематика, відповідно, є актуальною та потребує висвітлення під час курсів підвищення кваліфікації. Більшість таких напрямів і тем вже розкрито в очних і дистанційних модулях Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка URL: https://ippo.kubg.edu.ua/. Мобільно реагуючи на запити, певні теми висвітлюються під час вебінарів, частина - перебуває в розробці. Позитивною практикою є також проведення відповідних модулів з інклюзії на запит закладу освіти. Під час викладу матеріалу викладачі намагаються звертати особливу увагу на моделювання успішної практики та розвитку прихильності всього педагогічного колективу школи до підтримки осіб з ООП. Проводять роз'яснювальну роботу з класними вчителями, керівництвом школи, батьками щодо цінностей інклюзивної освіти, її особливої філософії, зосереджують увагу на розробці індивідуальних планів підтримки або навчання. Методисти інклюзивно-ресурсного центру організовують додаткові методичні заходи; дають поради й методичні рекомендації класним керівникам і педагогам з питань підтримки осіб з ООП.

Висновки

Опитування показало, що більшість вчителів достатньо високо оцінюють власні знання в сфері інклюзивної освіти. Проте майже 70% з них мають труднощі, пов'язані з налагодженням соціальної взаємодії з учасниками освітнього процесу та внутрішніми перепонами. У 30% труднощі виникають через неузгодженість організаційних питань. Після опанування навчального модуля з інклюзії більшість учителів зазначили, що отримали нові знання, зрозуміли основні принципи та цінності інклюзії; 15% вчителів зазначили, що вони отримали відповіді на запитання, які їх цікавили.

Попри труднощі значна частина учителів (70%) має внутрішню мотивацію до роботи з дітьми з ООП; 24% - зовнішню позитивну і 6% - зовнішню негативну мотивацію. Слід зазначити, що опитування проводилося серед учителів, які обрали для підвищення кваліфікації модуль з тематикою інклюзивної освіти.

Актуальними напрямами для свого професійного вдосконалення в цій сфері вчителі передусім вважають методичний напрям (35,4%), психологічні знання та навички (41,8%), знання щодо нормативно-правового забезпечення інклюзивної освіти (22,5%).

Таким чином, для системи післядипломної освіти формуються нові актуальні запити, окреслюється коло конкретних питань і тем з інклюзивної освіти, які потребують відповідей для забезпечення ефективної роботи педагогів із здобувачами освіти з ООП.

Література

1. Гриневич Л. Інклюзія для всіх: освітня політика та практика. 2019. [Електронний ресурс]. URL: http://surl.li/ulhng

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.

3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 р. № 463-IX. [Електронний ресурс]. URL: http://surl.li/unaoa

4. Застосування професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: звіт за результатами дослідження. [Електронний ресурс]. URL: http://surl.li/unapj

5. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. [Електронний ресурс]. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934

6. Методичні рекомендації для працівників центрів професійного розвитку педагогічних працівників, керівників і педагогічних працівників закладів освіти щодо використання в роботі професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: http://surl.li/ulmcx

7. «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20. [Електронний ресурс]. URL: http://surl.li/ulmcn

8. Скрипник, Тетяна Вікторівна та Мартинчук, Олена Валеріївна та Софій, Наталія Зіновіївна та Тищенко, Людмила Анатоліївна (2023) Координатор інклюзивного навчання як виклик для української освітньої системи Науковий журнал Хортицької національної академії.Scientific Journal of Khortytsia National Academy (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) (8). с. 148-156. http://surl.li/unaqj

References

1. Hrynevych L. Inkliuziia dlia vsikh: osvitnia polityka ta praktyka. 2019. [Elektronnyi resurs].URL: http://surl.li/ulhng

2. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 05.09.2017 p. № 2145-VIII. [Elektronnyi resurs]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.

3. Zakon Ukrainy «Pro povnu zahalnu seredniu osvitu» vid 16.01.2020 p. № 463-IX. [Elektronnyi resurs].URL: http://surl.li/unaoa

4. Zastosuvannia profesiinoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoi osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)»: zvit za rezultatamy doslidzhennia. [Elektronnyi resurs].URL : http://surl.li/unapj

5. Kontseptsiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity

«Nova ukrainska shkola» na period do 2029 roku. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 hrudnia 2016 r. № 988-r. [Elektronnyi resurs]. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934

6. Metodychni rekomendatsii dlia pratsivnykiv tsentriv profesiinoho rozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv, kerivnykiv i pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv osvity shchodo vykorystannia v roboti profesiinoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoi osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)».URL: http://surl.li/ulmcx

7. «Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoi osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)». Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy vid 23.12.2020 № 2736-20. [Elektronnyi resurs].URL: http://surl.li/ulmcn

8. Skrypnyk, Tetiana Viktorivna ta Martynchuk, Olena Valeriivna ta Sofii, Nataliia Zinoviivna ta Tyshchenko, Liudmyla Anatoliivna (2023) Koordynator inkliuzyvnoho navchannia yak vyklyk dlia ukrainskoi osvitnoi systemy Naukovyi zhurnal Khortytskoi natsionalnoi akademii.Scientific Journal of Khortytsia National Academy (Seriia: Pedahohika. Sotsialna robota) (8). s. 148-156. http://surl.li/unaqj

Abstract. *Inclusive education in Ukraine is becoming increasingly accessible to children with special educational needs. At the same time, this situation is a challenge for teachers who have to acquire new knowledge, skills and experience, grow professionally. The article highlights the analytical results of a survey of teachers of schools in the city of Kyiv regarding their actual needs for professional development for effective work with children with special educational needs.*

Key words: *inclusion, children with special educational needs, teachers, professional development*

Стаття надіслана: 18.06.2024 р.
Олексенко С.В.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-031
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-031

УДК: 378.018.8:373.2.011.3-051]:[159.944.4-026.564]-043.86]″364″](045)

DEVELOPMENT OF RESILIENCE IN FUTURE SPECIALISTS OF PRESCHOOL EDUCATION IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

РОЗВИТОК РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ishchenko L. V. / Іщенко Л. В.
d.ped.s ., prof. / д, пед. н., проф.
ORCID: 0000-0003-3382-4148
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,
32, Ostrozkogo str., Vinnytsia, 21000
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
Вінниця, Острозького, 32, 21000
Kravchuk N. P. / Кравчук Н.П.
c.ped.s ., as.prof. / к.пед.н., доц.
ORCID: 0000-0002-6328-6304
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,
Uman, 2 Sadova str., 20300
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
Умань, Садова, 2, 20300

Анотація. *У статті актуалізовано питання розвитку резильєнтності у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі фахової підготовки в умовах воєнного стану. Схарактеризовано поняття «резильєнс», «резильєнтність», «стресостійкість», а також визначено тенденції їх розвитку в сучасних умовах. Підкреслено, що проблема розвитку резильєнтності сприяє удосконаленню фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та необхідні для успішної кар'єри і становлення фахівця.*

На основі аналізу та узагальнення праць зарубіжних і вітчизняних науковців з'ясовано теоретичні засади розвитку резильєнтності у майбутніх фахівців дошкільної освіти у процесі фахової підготовки в умовах воєнного стану.

Ключові слова: *резильєнс, резильєнтність, стресостійкість, майбутні фахівці дошкільної освіти, фахова підготовка.*

Вступ.

Модернізація системи вищої освіти України в зв'язку з динамічними змінами, що відбуваються в нашій країні і світі, ставить високі вимоги до якості фахової підготовки майбутніх фахівців, їх компетентності і конкурентоздатності. Все більшу увагу привертає проблематика, пов'язана із стресостійкими механізмами людини як суб'єкта діяльності, спілкування, пізнання. Підвищена увага до підготовки сучасного фахівця пов'язана з потребою суспільства продуктивно вирішувати проблеми в багатьох галузях повсякденного життя.

Проте сучасні умови життя людини в умовах воєнного стану в Україні нерідко призводять до виникнення синдрому розумово-емоційного напруження, а точніше кажучи, стресу. Адже, в той час, коли наша країна виявилася втягнутою у військовий конфлікт, і майже кожна родина зазнала гіркоту втрати, коли психологічно травмованими виявилися і дорослі, і діти, вкрай необхідною стає гуманізація освіти. Необхідною умовою такої гуманізації є створення

оптимального педагогічного спілкування – такого спілкування педагога з дітьми, яке забезпечує ефективні умови для розвитку особистості і творчого потенціалу дітей. Але чи буде педагогічне спілкування оптимальним, чи буде сприяти прояву найкращих гуманістичних сторін психічного світу дитини і забезпечить їх розвиток, в основному залежить від педагога – від ступеню розвитку його психологічної стійкості.

Основний текст.

Професія педагога є однією з найбільш виснажливих та енергозатратних в інтелектуальному та емоційному сенсі. Суспільство висуває безліч вимог до педагогів і має низку очікувань – значно більших, ніж до представників інших соціально важливих професій, не надаючи при цьому потрібних умов для ефективної праці та гідної фінансової компенсації. У результаті цих факторів знижується престиж професії, якість життя педагога, а отже, і професійна мотивація. У таких умовах надзвичайно важко зберігати стресостійкість на достатньому рівні. Більше того, професія педагога належить до групи професій із високим ризиком порушень соматичного та психологічного здоров'я [5, с. 122].

Професії педагога властивий високий рівень стресу, натомість резильєнтність і стресостійкість є тими компетентностями, що допомагають педагогам екологічно долати негативні наслідки стресових факторів, які виникають у їх професійній діяльності. Механізм резильєнтності здатний допомогти педагогу відновлювати внутрішній ресурс після стресових ситуацій, при цьому зберігаючи професійну ефективність.

Дослідження феномену резилієнс та чинників резильєнтності традиційно пов'язані з вивченням механізмів стабільного й конструктивного функціонування особистості та соціальних груп в умовах різноманітних життєвих негараздів і зростання стресового навантаження, як це відбувається в періоди надзвичайних подій (воєнного стану).

Порівняно недавно в психології з'явилось поняття резильєнтність (резилієнс, психологічна пружність, стресостійкість тощо), яке характеризує пружність нашої психіки, що дозволяє легко відновлюватися після взаємодії зі стресорами. Резильєнтність – характеристика психіки людини, що визначає здатність чинити опір стресам та виявляти психічну стійкість, дозволяє попереджати психічне та емоційне вигорання, тривожні та депресивні стани та відновлюватись після труднощів та стресу. У широкому розумінні резильєнтність – це здатність людини або соціальної системи вибудовувати нормальне, повноцінне життя в складних умовах (Г. Лазос, 2018) [6, С. 26]. Перевагами дії резильєнтності є висока адаптивнітсь, психологічне благополуччя та успішність у діяльності індивіда.

Проблема резилієнс є недостатньо дослідженою в українській психологічній науці. Термін «резилентність» запозичений з фізики − це здатність твердих тіл відновлювати свою форму після механічного тиску. Вивченням дефініції «резилієнс» та «резильєнтність» займались такі зарубіжні та українські вчені, як Дж. Боннано, Р. Сколовено, С. Саутвік, М. Коннор , Дж. Девідсон, Е. Мастен, В. Чернобровкін, А. Максименко, Н. Гусак, О. Бойко,

О. Махнач, С. Богданов,С. Лукомська та ін.

Резильєнтність включає в себе такі соціально-психологічні навички та вміння, як комунікабельність, доброзичливість, відкритість, здатність до рефлексії, ефективна та екологічна взаємодія з оточуючими людьми, емоційний інтелект, уміння організовувати власну діяльність, бажання постійно розвиватися [4, с. 17].

Увага до даної теми з боку науковців – представників різних підходів зумовлена надзвичайною актуальністю проблеми в умовах воєнного стану.

Загалом феномен резильєнтності у психології розуміється у трьох площинах – як риса чи здатність особистості, як процес та як адаптаційно-захисний механізм особистості. Особливо це важливо для викладачів закладів вищої освіти загалом та в умовах військового стану зокрема, діяльність яких спрямована на формування ключових компетентностей майбутніх фахівців згідно з вимогами міжнародних інституцій (European Commission, 2006), ефективну розробку й упровадження інноваційних, освітніх, інформаційно-комунікаційних технологій, форм, методів та методик в освітній процес (Balakhtar, 2021). Тому важливим для викладачів закладів вищої освіти в умовах воєнного стану є формування резильєнтності, що дозволить їм бути більш стійкими перед обличчям складних життєвих ситуацій.

Серед українських науковців та практиків теж відчутний інтерес до питання резильєнтності особистості. Проте трактування цього поняття зосереджується навколо кількох суголосних значень. Наприклад, у спеціальній психологічній україномовній літературі можна зустріти переклад резільєнтності як стресостійкість, життєстійкість, життєздатність, стійкість до травми, що призводить до міксування різних підходів (Н. Атаманчук, А. Гурич, О. Джеджула, І. Каськов, В. Корольчук, Т. Кочубей, О. Кравцова, О. Лактіонов, Г. Мигаль, О. Протасенко, О. Романчук, О. Санникова, В. Татенко, Т. Титаренко, Т Циганчук, Н. Чепелєва, М. Черпіта, Ю. Швалб та ін.). Важливо, що ці поняття використовують для позначення ресурсів подолання надзвичайних і стресових подій, психологічних і соціальних наслідків травматичного стресу.

Так, О. Романчук під поняттям «психологічна стійкість (витривалість, резилієнтність)» розуміє здатність людини проходити крізь життєві випробування, зберігаючи при цьому психічне здоров'я, особистісну цілісність. Основні методи плекання психологічної стійкості: перший компонент − стійкість − це вибір (у будь-якій складній ситуації ми його маємо); другий компонент резилієнтності − це дія, пов'язана з цінностями; третій − це світлі мудрі думки; четвертий компонент − це стосунки. Вони неймовірно важливі. Але стосунки бувають такі, що зміцнюють резилієнтність, а бувають такі, що її руйнують. П'яте − позитивні емоції. Всі дослідження вказують на те, що діти неймовірно резилієнтні, коли перебувають у добрих стосунках, мають безпечну прив'язаність. Отож, найміцнішим бронежилетом для дітей є батьки, стосунки із ними [3].

Феномен резильєнтності характеризується позитивними наслідками подолання кризових ситуацій і стресових факторів, зберігаючи базові

властивості людини і повне відновлення після впливу несприятливих подій. Резильєнтність це уміння успішно адаптуватися до стресів, невизначеності та раптових небажаних змін [1].

Завдяки праці Г. Лазос [6, с. 64] про концептуалізацію понять та огляду сучасних досліджень резильєнтності була підкреслена диференціація резилієнс (resiliency) та резильєнтності (resilience), яку обґрунтовує А. Мастен [2, с. 308]. Авторкою зазначається, що резилієнс використовують в умовах опису особистісної риси, а резильєнтність як більш широке охоплення, що включає в себе механізми копінгів, адаптаційного захисту, особистісного загартування, повноцінного функціонування та можливості посттравматичного зростання. Також панують сталі думки щодо ототожнення резильєнтності із життєздатністю та життєстійкістю [6, с. 64].

З огляду на умови праці, педагоги часто виконують свої обов'язки в надто напружених, навіть екстремальних умовах, що потребує високого рівня нервово-психічної стійкості, яка являє собою сукупність уроджених особистісних якостей, мобілізаційних ресурсів і резервних психофізіологічних можливостей організму, що забезпечують оптимальне функціонування індивіда в несприятливих і стресових умовах.

До стресових факторів, що супроводжують педагога відносять дефіцит часу, якого зазвичай недостатньо для ефективної роботи, внаслідок чого педагоги працюють понаднормово (відкриті заняття, батьківські збори, педради). Їх професійну роботу супроводжують особистісні переживання, пов'язані з відповідальністю і ризиком, раптовими подіями та обставинами Дослідження стійкості до стресу в перспективі може допомогти регулювати фактори, які впливають на психічно-соматичний стан педагогів, і сприяти позитивному впливу на ефективність роботи педагога.

Надзвичайно часто наслідком таких умов є зниження емоційного інтелекту, професійне вигорання, професійна деформація, підвищення емоційної збудливості, розвиток депресивних станів і навіть зміна професійного профілю.

Ще одним стресогенним фактором у діяльності педагога є невизначеність, що пов'язано з постійним упровадженням нових технологій, методів викладання, змін у системі освіти, які потребують розробки планів і програм не використовуваних раніше дисциплін, при цьому кількість інформації щодо нових впроваджень є обмеженою. Відтак, педагоги не встигають зорієнтуватися в наявній ситуації невизначеності, коли вже надходять інші, новітні нормативи, які знову вимагають адаптації, формування нових способів мислення та швидкого засвоєння нового матеріалу [4; 5].

Отже, сучасний стан проблеми свідчить про необхідність комплексного вивчення процесу розвитку резильєнтності у майбутніх фахівців дошкільної освіти як системної, інтегративної, динамічної властивості.

Найпоширенішими ознаками серед інтелектуальних проявів стресу є домінування негативних думок, труднощі у зосередженні на необхідному, постійне й безплідне обмірковування однієї і тієї ж проблеми, підвищене відволікання, труднощі у прийнятті рішень, тривале не визначення у ситуації

вибору, пасивність, бажання перекласти відповідальність на когось, звуження поля зору, вдаване зменшення можливих варіантів дій; серед поведінкових – збільшення кількості помилок при виконанні звичних дій, втрата апетиту або переїдання, збільшення кількості конфліктних ситуацій у навчанні та сім'ї, хронічний брак часу, суттєве зменшення кількості часу для спілкування з близькими та друзями, низька продуктивність діяльності; серед емоційних – підвищена тривожність, сумний настрій, зменшення почуття впевненості у собі, зменшення задоволеністю життям, відчуття постійної туги, депресія, роздратованість, напади гніву, відчуженість, почуття самотності, втрата інтересу до життя; серед фізіологічних – прискорений або неритмічний пульс, підвищена втомлюваність, зниження імунітету, часті нездужання, головні болі, зниження або підвищення артеріального тиску. Всі ці ознаки можуть свідчити про стресовий стан.

Проте, людина сама створює світ, у якому вона живе, а стрес – це не те, що з нами відбувається, а те, як ми це сприймаємо. Найефективнішим способом боротьби зі стресами Г. Сельє вважав захопленість роботою.

Стосовно оцінки професійної успішності можуть виникати суб'єктивні фактори через включення ставлення індивіда до себе та своїх результатів, які базуються на попередньо сформованих очікуваннях. Характеристиками професійної успішності є психічне здоров'я, функціональна автономність (незалежність) та вмотивованість. Спрямовану на успіх поведінку індивід може виявляти не лише в контексті професійного життя.

Рівень розвитку резильєнтності у кожного з нас різний, він залежить від багатьох чинників (особливостей нервової системи, особливостей розвитку в дитячому віці, особливостей виховання, типу сформованої емоційної прив'язаності до значущого дорослого та ін.). Проте її можна тренувати, адже, на думку експертів, люди можуть засвоїти та виробити навички, які допоможуть краще справлятися із труднощами. Оскільки резилієнс – це процес ефективного подолання негараздів, то найцікавіше і найцінніше у ньому те, що він не визначається тільки рисами особистості, а включає нашу увагу, мислення і поведінку, тому бути більш стійким до труднощів може навчитися кожен.

Відтак, резильєнтність можна трактувати як характеристику особистості або як динамічний процес, який не є сталим, знаходиться в постійному русі та змінюється, виступаючи механізмом збереження психологічного здоров'я людини. Крім того, в даних умовах здатність до резильєнтності може посилитися, і в майбутньому подолання стресу потребуватиме менше психологічного ресурсу. Результатом такого процесу є позитивний розвиток у складній життєвій ситуації. Резильєнтність може визначатись як сукупність притаманних суб'єкту рис, які роблять його здатним конструктивним шляхом долати стреси та важкі періоди.

Резилієнс як риса особистості/навичка: здатність відчувати позитивні емоції та навчатись на власному досвіді; здатність індивіда протистояти і адаптуватися до несприятливих та травматичних подій; персональна характеристика особистості, яка модерує або пом'якшує негативні наслідки стресу і сприяє адаптації.

Резилієнс як процес: включає набір гнучких когнітивних, поведінкових та емоційних відповідей на гострі або хронічні неприємності; це динамічний процес, що охоплює позитивну адаптацію в контексті пережитих значних життєвих негараздів; та уникнення негативних траєкторій життя та розвитку, що пов'язані з ризиком.

Фактори резильєнтності: ефективний холдинг у дитинстві; якість виховання; тісні стосунки у дорослому дитинстві; наявність близьких друзів та романтичних партнерів; інтелектуальний розвиток та навички розв'язання проблем; соціальна підтримка; оптимізм; самоефективність; самоконтроль, саморегуляція емоцій; здатність до планування діяльності; мотивація успіху; активні копінги, що сприяють розв'язанню проблем; висока і адекватна самооцінка; життєстійкість; позитивний настрій; віра, надія, сенс життя; ефективність у стосунках з оточуючими людьми.

Бенефіціарний стан особистості – адаптованість до мінливих обставин життя; стресостійкість; психологічне благополуччя; успішність у провідній діяльності.

Таким чином, феномен резильєнтності у психології розуміється у трьох площинах – як риса чи здатність особистості долати стрес, як процес копінгу та як адаптаційно-захисний механізм особистості, що дозволяє протистояти стресу чи адаптуватись після психотравми. Перевагами дії резильєнтності є висока адаптивнітсь, психологічне благополуччя та успішність у діяльності індивіда.

Нині молодь, яка є найбільш вразливою до негативних зовнішніх впливів та схильною до стресу, попри все навчається у цих надважких умовах, потребує формування знань й навичок щодо резильєнтності. Це обумовлено тим, що людина здатна до швидкого засвоєння тих вмінь, які їй потрібні першочергово. При цьому резильєнтність не визначена лише характером людини чи її темпераментом. На її формування мають вплив і риси характеру людини, і її сконцентрованість на процесі, пам'ять та мислення, поведінка [1].

У дослідженнях, присвячених розв'язанню проблеми підготовки студентів до професійної діяльності, не розроблено конкретних рекомендацій щодо формування у студентів резильєнтності у освітньому процесі закладів вищої освіти. Тому особливого значення набуває проблема формування у студентської молоді умінь не тільки дбати про власний емоційний стан, а й про інших: вихованців та їх батьків.

Враховуючи умови воєнного стану, учасники освітнього процесу потребують знань і вмінь для самостійної психологічної допомоги. Значна увага, безперечно, приділяється формуванню резильєнтності саме у студентської молоді. Це обумовлено тим, що здобувачі освіти є тією категорією населення, що постійно перебуває в умовах невизначеності.

Як наслідок, резильєнтність є важливою для здобувачів освіти, оскільки молодь повинна вміти швидко адаптуватися до нових умов, соціалізуватися, знаходити друзів та вибудовувати комунікативні зв'язки з новими знайомими.

Тож можна стверджувати, що здобувачу освіти, який має високий рівень резильєнтності, простіше заводити знайомства та легше продемонструвати себе суспільству, так як така особа вміє використовувати навіть негативну ситуацію

на свою користь. До того ж такі здобувачі освіти мають високі навчальні показники, оскільки володіють вмінням швидко вирішувати проблему та креативно підходити до навчання, що вплине на їх майбутню самореалізацію у професії.

Висновки.

Таким чином, розвиток резильєнтності у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти сприяє удосконаленню фахової підготовки, формуванню в них професійних компетентностей, підготовки до роботи із сучасними дітьми в умовах воєнного стану та необхідний для успішної кар'єри. На формування резильєнтності найбільше впливають наступні фактори: об'єктивна оцінка своїх здібностей; комунікативна сфера особистості; наявність реалістичних планів; вміння відстояти свої позиції; наявність життєвих цінностей; наявність надій щодо чогось; вміння вирішувати проблеми самостійно.

Література:

1. Божок Є., Пирожков С., Хамітов Н. Резильєнтність: стратегія виживання в умовах гібидних загроз. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. *Visnik Nacional Noi Academii Nauk Ukrai Ni*, 2021. (8), 74–82.

2. Masten A.S. Ordinary Magic. Resilience Processes in Development. *American Psychologist*. 2011. Vol. 56, No. 3. pp. 227−238., c. 308.

3. Романчук О. К. Психологічна стійкість подібна до м'язів: тренуєш їх правильно − вони ростуть. URL: https://theukrainians.org/oleh-romanchuk/ (дата звернення 05.06.2024).

4. Федотова Т. В. Резильєнтність як одна із метакомпетенцій розвитку майбутнього фахівця початкових класів. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 2018. 8 (322). С. 17–20.

5. Фалько Н. М. Стрес педагога: особливості прояву, діагностика та профілактика. *Academic Journal of Ushynsky University*. 2010. № 3. С. 122–123.

6. Лазос Г. П. Резильєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень. *Актуальні проблеми психології. Т. 3 : Консультативна психологія і психотерапія: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України* / за ред. С. Д. Максименка. Київ, 2018. Вип. 14. С. 26–64

References:

1. Bozhok Ye., Pyrozhkov S., Khamitov N. (2021) Rezylientnist: stratehiia vyzhyvannia v umovakh hibydnykh zahroz. [Resilience: a strategy for survival in the face of hybrid threats]. Ukrinform. Multymediina platforma inomovlennia Ukrainy. *Visnik Nacional Noi Academii Nauk Ukrai Ni*, (8), 74–82. [in Ukrainian]

2. Masten A.S. (2011) Ordinary Magic. Resilience Processes in Development. American Psychologist. Vol. 56, No. 3. pp. 227−238., c. 308.

3. Romanchuk O. K. Psykholohichna stiikist podibna do miaziv: trenuiesh yikh pravylno − vony rostut [Psychological resilience is like muscles: if you train them properly, they grow]. Retrieved from https://theukrainians.org/oleh-romanchuk. [in Ukrainian]

4. Falko, N. M. (2010). Stres pedahoha: osoblyvosti proiavu, diahnostyka ta profilaktyka. Academic Journal of Ushynsky University, 3 [in Ukrainian].

5. Fedotova, T. V. (2018). Rezilientnist yak odna iz metakompetentsii rozvytku maibutnoho fakhivtsia pochatkovykh klasiv. Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka, 8. [in Ukrainian]

6. Lazos, G. P. (2018). RezilEntnist: kontseptualizatsiya ponyat, oglyad suchasnih doslidzhen. AktualnI problemi psihologiyi. Konsultativna psihologIya i psihoterapiya, 3 (14), 26–64. [in Ukrainian]

Abstract. *The article deals with the issue of developing resilience in future preschool teachers in the process of professional training under martial law. The concepts of "resistance", "resilience", "stress resistance" are characterized, and the tendencies of their development in modern conditions are determined. It is emphasized that the problem of developing resilience contributes to the improvement of professional training of future preschool teachers and is necessary for a successful career and formation of a specialist.*

Based on the analysis and synthesis of the works of foreign and domestic scientists, the theoretical foundations of the development of resilience in future preschool education specialists in the process of professional training under martial law are clarified.

Keywords: *resistance, resilience, stress resistance, future specialists of preschool education, professional training.*

Статтю надіслано: 20.06.2024 р.

© Іщенко Л. В., Кравчук Н.П.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-033
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-033

UDC 371.21

INFLUENCES ON UKRAINIAN EDUCATION IN THE EARLY XX CENTURY

ВПЛИВИ НА УКРАЇНСЬКУ ОСВІТУ НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Vorobiova L./Воробйова Л.
PhD in Education/к.п.н.
ORCID: 0000-0002-1001-1016
Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade,
Kryvyi Rih, Tramvaina 16, 50005
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Трамвайна 16, 50005

Abstract. *The article deals with the influences on Ukrainian education that took place in the early XX century. The focus is on the consequences of World War I influencing Ukrainian education in the second decade of the XX century, provoking the fuel and food crises that led to the closure of educational establishments and a lack of professional teaching stuff. Ukrainian education was influenced by Western progressive reformist pedagogical models. The Ukrainian system of education was originated. It was closer to modern requirements dictated by the new historical stage of economic development, referring to the experience of Germany and the United States. Based on archival material, it was studied, that in the early 30s, the influence of the bolsheviks characterized by complete centralization and control.*

Key words: *Ukrainian education, early XX century, decentralization, progressive pedagogics*

Introduction

At the beginning of the twentieth century, the economic situation in the Ukrainian lands deteriorated significantly as a result of the hostilities caused by World War I. The situation in education was also complicated and controversial. In the first years after the October Revolution of 1917, the bolshevik government was focused on strengthening its political position, so education in Ukraine was able to develop dynamically. This focus of the bolsheviks on establishing their political power at the local level, thereby granting temporary freedom to Ukrainian culture, contributed to a rapid surge and rise in the field of education. In the active implementation of reforms that covered education the influence of Western educational models and technologies can be traced. Unfortunately, this process of development and revival was short-lived.

This short period gave way to a tremendous amount of discussion and further implementation of the ideas of the reformation pedagogics. According to this transformation of pedagogy, a highly progressive and distinctive educational system of Ukrainian pattern was born. A few years later, Throughout the 1920s, the Ukrainian Commissariat of Education (Narodnyi Komisariat Osvity (Narkomos)) maintained a separate, distinct educational system from Russia, The product of Ukrainian scholars' educational effort was criticized by National Commissariat of Education and substituted with the Russian pattern. The influence of the bolsheviks was obvious and crucial.

The **aim** of this article is to identify the most influential trends in the Ukrainian educational system dated back the beginning of the XX century.

The main results are obtained by applying such research **methods** as

comparative method– for comparing historical and pedagogical phenomena, events and facts of the socio-cultural life in Ukraine of the studied period; specific-search method – for theoretical analysis and systematization of archival and printed sources, which provided factual material for the study of the problem under investigation; problematic-chronological method helped to consider the influences on development of educational thought in dynamics.

Results and Discussions

The October Revolution can be considered as a period of violence and disorder. Despite the revolutionary times, Ukrainian educators attached great importance to education, taking the chance for significant intellectual, scientific and artistic experimentation.

During the studied period, which comprises the beginning of the XX century, three decades were taken into consideration in this article. The influence of the bolsheviks and the influence of Western educational models on the Ukrainian educational system were considered. According to the analysis of scientific literature by domestic and foreign scholars, the beginning of the twentieth century was marked by the introduction of powerful educational reforms in pedagogy. At the end of the nineteenth century, a number of pedagogical theories emerged that influenced teachers in different countries. The United States became one of the centers of origin of pedagogy, which is characterized as reformist. Many educators, philosophers, psychologists, and university professors began to question the essence of education at that time. The influence of progressive pedagogy embodied in the writings of John Dewey and other Western educational theorists led to the pedagogical experimentation in Ukrainian education of that period. That is evidenced by the fact that in June 1917, on the basis of the 1st Universal of the Ukrainian Central Rada, a draft of a unified school was prepared, which provided for a new system of school education in Ukraine [7, p.651]. According to Pauly, in the Soviet Union's Ukrainian republic (UkSSR), the campaign for a transformation of pedagogy led to the development of a highly progressive and distinctive educational system [11, p.75].

From an archival report (unknown author) dating from around 1917 about a trip to the territory of the Soviet Union's Ukrainian republic or Ukrainian Soviet Socialist Republic (UkSSR), namely the Yekaterynoslav (nowadays Dnipropetrovsk region), Zaporizhzhia, and Donetsk provinces, we can analyze the state of education and the basis for its development [4].

The report is devoted to the establishment of local preparatory work for the First All-Ukrainian Congress on Preschool Education and a general introduction to the "Sotsvykh" ("sotsialistychne vykhovannia" (Sotsvykh) - socialist education, known by its Russian acronym "Sotsvos", abbreviated from "sotsialisticheskoe vospitanie") apparatus and its work. Analyzing the work in the Yekaterynoslav province described in the report, it was noted that despite the revolutionary times, the provincial apparatus was still active in informational activities among teachers [4]. It took the form of reports both in the departments and boards of the "Sotsvykh", a conference of practitioners founded by "Zdrav" (abbreviation, used in the sense of health care, in the report it was obviously used for the Ministry of Health, known by its Russian acronym) and Minobraz (abbreviated from "Ministerstvo Obrazovaniia", here it is

obviously used for the Ministry of Education), meetings of the bureau organized to convene a “sub-congress,” and various commissions [4].

But despite all of the above measures, the author had the general impression that the Congress would be very poorly organized, as there was no one to lead it, almost no school staff with experience, “who could contribute something of their own”. It was also noted that there was the small number of pedagogical educational institutions. It was also emphasized that the latter two factors, were very important, as the work in the Yekaterynoslav province not only did not develop during the revolution, but, on the contrary, “stalled”.

The author contrasts the lively, interesting work in this field with a very good team that took place in 1915 [4]. But in the summer of 1915, the territory of the Dombrowa Basin (Kingdom of Poland) was occupied by German troops, which resulted in an almost complete halt to coal production and the closure of the borders to foreign fuel. On the one hand, the war required clothing, footwear, daily necessities, and food for an army of millions. From this point of view, the role of Ukraine cannot be overstated, as it had powerful food resources, material and technical means of processing resources, material and technical means of their processing, and the theater of war was located near it. On the other hand, the growing needs of the army, the militarization of the economy and the lack of labor resources led to the destruction of many industries: metallurgical, food, machine-building, metalworking, chemical, brick and glass industries, porcelain and earthenware. It was the impact of the First World War that led to the decline of both industry, economy and education in Ukraine.

Narkomos’s main concern was war’s legacy of millions of homeless children. In the archival report it was also stated that as a result of the fuel crisis in winter, many institutions of School and Preschool Education were closed. That was the main reason that led to the closure. Another reason mentioned by the author was lack of food. The issue of child nutrition in both schools and preschools, according to the report, was “catastrophic.” Emphasis is placed on the impression that was made during the trip that the state of public education was the result of insufficient attention from the Narkomos. It was also stated that in one of the central parts of Ukraine (Yekaterynoslav province) the closure of the educational institutions, because of the food crises as well, was considered as unacceptable [4].

Thus, the influences on the Ukrainian education in the years 1915-1918 had been described above. The First World War resulted in fuel, food crises, which led to the catastrophic situation in economy and education of Ukraine.

The October Revolution and the policies of the People's Commissariat of Education officials and education planners most likely caused widespread anxiety, and it was about the survival of education rather than the promotion of pedagogical innovation.

At the same time, while Ukrainian education was influenced by the crises stated above, in the USA one of the most prominent events took place [12, p.25]. In 1915, several million visitors were able to attend the Panama-Pacific International Exposition in San Francisco, an unprecedented event dedicated to the opening of the Panama-Pacific Canal. In the Table given below it was shown the areas the countries

booked for installation in the spheres of art, education and industry [9]. Having analyzed the table of land allocations for 44 countries, there were highlighted 10 countries that were most represented in San Francisco. Unique architectural ensembles, fountains, gardens, and parks were built for the Panama-Pacific International Exposition in San Francisco in 1915 [9], [14], [15], [16].

Table 1 - Distribution of exhibition areas for the Panama-Pacific International Exposition in San Francisco in 1915

№	Country	Art, m^2	Education, m^2	Industry & others, m^2	Total, m^2
1.	Germany	557,4	**1114,8**		14911
2.	France	743,2	**929**		13750
3.	Great Britain	743,2	**929**		13517
4.	Japan	743,2	743,2		9058
5.	**Italy**	**464,5**	**278,7**		**4366**
6.	Mexico	-	**-**	3345	3345
7.	Canada	185, 8	**278,7**		2880
8.	China	371,6	**278,7**		2508
9.	Austria	278,7	**-**		1858
10	Belgium	278,7	**-**		1747
	Russian Empire	371,6	**278,7**		1747

It is stated that the first three places took the countries, where progressive strata of the elite welcomed the chance to share the achievements of art and education with wide world circles were Germany, France and Great Britain. Special attention should be given to Italy, which firstly presented Maria Montessori method to the wide publicity [13]. The last 10th place took Belgium and the Russian Empire [9].

However, despite the extremely catastrophic state described above, the Ukrainian educational system is experiencing a revival. The decision of the State Education Commission of October 16, 1918, granted "a wide scope for independent activity to the departments of public education, which, in turn, will not oppress the educational creativity of pedagogical councils where it does not follow the line of struggle against the democratic school," as well as to private initiative. Narkomos left decisions regarding curricular content to regions and municipalities.

Having studied documentary sources and scientific and pedagogical literature from the period under study, one of the significant reasons that contributed to the rapid surge and rise in the field of education can be considered the Soviet government's focus on strengthening its political positions, thus providing an opportunity for the dynamic, albeit short-term development and revival of both Ukrainian culture and education as its component. "During the first bolshevik rule," S. Siropolko explained the creation of a new system of Ukrainian school education, "in Ukraine (in early 1918) the bolshevik government did not even have time to begin work in the field of education... When the bolshevik government came to Ukraine for the second time... it was guided in educational matters by the 'Regulations on a single labor school'" [7, p.651].

In the 1920s, in the territory of Ukraine experimentation was fundamentally a strategy for Ukrainian scholars.Throughout the 1920s, Narkomos presented a separate, distinct educational system from Russia [11, p.77]. The author of the educational system in Ukraine was H.Hrynko, whom many authors call a true patriot, who was appointed National Commissar of Education of the UkrSSR in February 1920.

At that time, Ukrainian teachers were actively studying foreign pedagogical experience. The greatest interest of Ukrainian researchers was aroused by the American school, where Dewey's ideas of pragmatic pedagogy and new methodological systems were being experimentally tested: Dalton Plan, Winnetka Plan, etc.

The program speech of the National Commissar of Education of the UkrSSR Hrynko "Our Way to the West" confirms the interest and orientation of the Ukrainian educational system to the Western experience. The speech, which was drafted after visiting Germany, Czechoslovakia, and Austria, emphasized the rich scientific and pedagogical experience of Europe. The attempts of the leadership of the Narkomos to bring the Ukrainian system of education closer to modern requirements dictated by the new historical stage of economic development, referring to the experience of Germany and the United States in training specialists, were obvious. The labor principles of the unified school were implemented in preschool and school institutions according to innovative pedagogical systems of not only domestic educators, but also Montessori, Froebel and American reformist educators Dewey, Kilpatrick and Parkhurst, among others.

In this regard, the appeal of the State Board of Education of October 16, 1918, which was later defined as the Declaration on the Unified Labor School, regarding the hours allocated for labor training, stated that that "the Americans have seen that children have not fallen behind in other subjects, but have gained, so that the introduction of labor, among other subjects, according to American teachers, saves time.

The proposed scheme of education system was submitted by H.Hrynko to the All-Ukrainian meeting of heads of provincial departments of public education in March 1920 and later to the All-Ukrainian meeting on education. The proposed model was as pragmatic as possible. Unlike the Russian model of education, the Ukrainian model replaced general education with professional education. The nature of professionalism inherent in the Ukrainian model, which some experts call the Hrynko model, was intended to train a *narrow specialist*, an *organizer*.

Deputy Commissar of Education of Narkomos Ukraine Y. Ryappo made additions to the construction of vocational education developing an educational 'path' distinct from the Russian Federation that better satisfied the republic's needs [1, p.171]. There have been changes in the system of verticals, the removal of the scientific vertical, the duration of courses, and seniority. In the general concept Ukrainian education, one can trace the orientation toward the West and progressive ideas of world pedagogical science, and the independence of the Ukrainian model from the Russian one.

The changes that the Unified Labor School brought about were as follows. In the explanatory note, which included instructions on the procedure for implementing the Unified Labor School in the Cherkasy region in 1920-1921, it was recommended to abolish all school institutions except for higher education. Thus, the division of schools into primary and higher education, namely elementary, gymnasiums, real and commercial schools, and all types of secondary schools, both for boys and girls, disappeared. The division of pupils into classes was abolished, and instead they were proposed to be divided into groups of 35 according to age. The archival document also contains information on classes, the approved staff of school workers and employees for the seven-year Unified Labor School [6].

The influence of the progressive pedagogical techniques onto Ukrainian education resulted in the application of progressive pedagogy at different levels: primary, middle, high, professional and even party school courses [5], [6].

Representatives of American pedagogy were also interested in the process of creating new educational space. This is evidenced by the arrival in 1928 of a group of American educators with the famous educational reformer, philosopher, originator of pragmatism John Dewey and his daughter Evelyn Dewey in the Soviet Union to support the introduction of the "project method" in schools of a new type.

There were established educational institutions that were actively searching for and testing new forms, methods and techniques of teaching. The product of these educational efforts became Experimental Stations, which in turn acted as laboratories and centers of pedagogical research.

The newly created Experimental Stations served as laboratories and centers of pedagogical research, and also served to test school integrated programs. The teachers of the Experimental Stations made a significant contribution to the development of national pedagogy, both in its theoretical and practical components. In the mid-20s, the developed branch of Experimental Stations included 23 institutions under the jurisdiction of the Narkomos, and in 1926, including local institutions, it numbered 100. According to the reports of Experimental Stations in Kharkiv made in 1923, it should be noted that the testing of the above-mentioned school integrated programs on the basis of Experimental Stations gave positive results, but when implemented in mass schools, the results were not so [2], [5].

The teachers of the Stations accumulated rich experience in organizing independent study work of schoolchildren. In the late 20s and early 30s reorganization and liquidation of Experimental Stations began. The introduction of administrative and command methods of country management in the second half of the 20s largely contributed to the closing down of the system of such institutions, which went against the atmosphere of creative search in the Experimental Stations [2], [5]. They no longer fit into the administrative-command system, which finally took shape in the 30s of the twentieth century. By the beginning of the 30s, the Experimental Stations had significantly changed the nature of their activities. The development and testing of new teaching methods aimed at increasing the activity and independence of students had practically stopped.

The boom period of Ukrainian education, full of experiments and relative freedom from the influence of party ideology, was short-lived. This short period of

time discussed above, can be characterized not only by the search for new approaches to the organization and methods of teaching, but also by the attention of teachers, who focused on finding new forms of organizing students' independent work in a single labor school. The tendency of almost complete centralization and control of book publishing by the Soviet system was clear. About 190 works in experimental pedagogical studies in periodic publishing houses were taken into consideration during the years 1924-1925. Scientific and pedagogical literature in pedagogics in 1924 published in the Ukrainian language comprised only 7% of all periodical literature. The total eradication of the Ukrainian language in scientific and pedagogical literature is observed already the following year 1925 – 0%.

In 1936 Western pedagogical trajectory that dominated in Ukrainian education, comprising brigade-laboratory method, Dalton Plan, method of projects was highly criticized. Central committee of the All-Union Communist Party of Bolsheviks (b) in its Declaration of July 4, 1936 “on pedological perversions in the system of the National commissariat of internal affairs” named the experimental activity of scholars as “the opportunity to preach harmful pseudoscientific views and to produce mass, more than questionable, experiments on children”.

After the decree of April 20, 1937 “On the transformation of the so-called exemplary and experimental and demonstration schools into normal schools” was issued, the Stations ceased to exist.

The existence of the two education systems did not imply their coexistence, but rather their exclusion. The Russian National Commissar of Education did not recognize the Ukrainian scheme, while the Ukrainian National Commissar of Education did not support the Russian model. The founders of these systems argued, the confrontation between the two systems lasted for 6 years, which led to dissatisfaction primarily due to the fact that having received education according to the scheme of one of the systems; it became problematic to be recognized in the territory of the republic where the other system prevailed. As a result, the issue of unification of the two systems will eventually arise [7, c.656].

Conclusions

To conclude, according to the archive documents, studied in the article, the consequences of World War I influenced Ukrainian education in the second decade of the XX century, provoking the fuel and food crises that led to the closure of educational establishments and a lack of professional teaching stuff. The Ukrainian education of the studied period was also influenced by Western progressive reformist pedagogical models. The third decade was characterized by an educational boom in Ukrainian education because of the relative freedom of pedagogical experiments based on the interest and orientation of the Ukrainian educational system to Western experience. This short period was determined by the wide scope granted for independent activity to the departments of public education because the bolshevik government did not even have time to begin work in the field of education, focusing all attention on establishing political power. The late 20s and early 30s were characterized by the influence of the bolsheviks tendency toward almost complete centralization and control.

Bibliography:

1. Березівська, Л.Д. Періодизація реформування шкільної освіти в Україні за радянської доби. *Історико-педпгогічний альманах.* 2011. Vol. 1. С. 44-48.

2. Відчіт про роботу досвідної станції за 1923 р. Фонд Міністерства народної освіти УРСР України (Ф.166, Оп. 3, Спр.901, 140 арк.). 1923. ЦДАВО, Київ, Україна.

3. Єсіпов Е.П., Гончаров Н.К. (1970). Педагогіка. Київ: Рад.школа, 1947, 410 с.

4. Доклад Екатеринославского отдела. [Доклад о поездке по губерниям Екатеринославской, Запорожской и Донецкой перед I Всеукраинским Съездом по дошкольному воспитанию] Фонд Міністерства народної освіти УРСР України (Ф.166, Оп. 2, Спр.1212, 747 арк.). 1917. ЦДАВО, Київ, Україна.

5. Протокол заседания коллегии опытной станции. Фонд Міністерства народної освіти УРСР України (Ф.166, Оп.3, Спр.900). 1923. ЦДАВО, Київ, Україна.

6. Пояснювальна записка. (1920-1921) [Інструкції про порядок переведення в життя Єдиної Трудової школи на Черкащині]. Фонд Міністерства народної освіти УРСР України (Ф.166, Оп. 2, Спр.546). ЦДАВО, Київ, Україна.

7. Сірополко, С. *Історія освіти в Україні*. Київ: Наук.думка. 2001. 912 с.

8. Субтельний О. *Україна: історія*. Київ:Либідь, 1994. 736 с.

9. Estimate of areas. [Synopsis of Foreign Participation in the Panama-Pacific International Exposition]. Fairs. Panama-Pacific International Exposition (PPIE) (PPIE Foreign Participation, Box M42, Folder PPIE Foreign Participation). San Francisco History Center. 1913, Aril 20. San Francisco Public Library, San Francisco, CA, USA.

10. Pass cards. PPIE Foreign Comissions: Mediterranean and Balkan States. [Pass cards of the PPIE Comissioners: W.Andrews, T.Rees, C.Brown]. Fairs. Panama-Pacific International Exposition (PPIE) (PPIE Foreign Comissions, Box M42, Folder PPIE Foreign Comissions: Mediterranean and Balkan States). San Francisco History Center. 1915. San Francsco Pulic Library, San Francisco, CA, USA.

11. Pauly M. D. Teaching place, assembling the nation: local studies in Soviet Ukrainian schools during the 1920s. *History of Education*. Vol. 39. No. 1. 2010. P.75–93.

12. Taft, WM. H. PPIE Foreign Comissions: Europe. [Copie of a Joint resolution]. Fairs. Panama-Pacific International Exposition (PPIE) (PPIE Foreign Comissions, Box M42, Folder PPIE Foreign Comissions: Europe). San Francisco History Center. 1911, April 22. San Francsco Pulic Library, San Francisco, CA, USA.

13. [Photo: Maria Montessori with students at the model Montessori School held during the Panama Pacific International Exposition in the Nevada building [CHS- FN 25725]. 1915. Panama Pacific International Exposition. U.S. Customs Service. (Historic Photo Archive, Box 3, Volume 8-B, Folder 35), The National Archives at San Francisco, San Bruno, CA, USA.

14. [Photo: Palace of Fine arts [CHS-FN 31651]. 1915. Panama Pacific

International Exposition. U.S. Customs Service. (Historic Photo Archive, Box 3, Volume 8-B, Folder 35), The National Archives at San Francisco, San Bruno, CA, USA.

15. [Photo: Japanese Tea Garden [CHS-FN 31651]. 1915c. Panama Pacific International Exposition. U.S. Customs Service. (Historic Photo Archive, Box 3, Volume 8-B, Folder 35), The National Archives at San Francisco, San Bruno, CA, USA.

16. [Photo: Fountain of the Rising Sun and Fountain of the Setting Sun, Gate of the West and Court Universe [CHS-FN 31645]. 1915d. Panama Pacific International Exposition. U.S. Customs Service. (Historic Photo Archive, Box 3, Volume 8-B, Folder 35), The National Archives at San Francisco, San Bruno, CA, USA.

References:

1. Berezivska L. Periodyzatsiia reformuvannia shkilnoi osvity v Ukraini za radianskoi doby [Periodization of school education reform in Ukraine during the Soviet era] *Historical and pedagogical almanac.* 2011. Vol. 1. pp. 44-48.

2. Vidchit pro robotu dosvidnoii stantsii za 1923 r. [Report on the work of the experimental station for 1923]. Fund of the Ministry of Public Education of the UkrSSR, (Collection 166, Box 3, File 901, Page 140). 1923. TSDAVO, Kyiv, Ukraine.

3. Yesipov Ye., Honcharov N. *Pedagogika* [Pedagogics]. Kyiv, Rad.shkola, 1947, 410 p.

4. Doklad Yekaterynoslavskoho otdela [Report of Yekaterynoslav department]. [Report on the trip to the provinces of Yekaterynoslav, Zaporizhzhya and Donetsk before the I All-Ukrainian Congress on Preschool Education] Fund of the Ministry of Public Education of the UkrSSR, (Collection 166, Box 2, File 1212, Page 747). 1917. TSDAVO, Kyiv, Ukraine.

5. Protokol zasedaniya kollegii opytnoi stantsii [Protocol of the meeting of the board of the Experimental Station] Fund of the Ministry of Public Education of the UkrSSR, (Collection 166, Box 3, File 900). 1923. TSDAVO, Kyiv, Ukraine.

6. Poyasnyuvalna zapyska (1920-1921) [Explanatory note (1920-1921)]. [Instructions on the procedure for implementing the Unified Labor School in the Cherkasy region]. Fund of the Ministry of Public Education of the UkrSSR, (Collection 166, Box 2, File 546). 1921. TSDAVO, Kyiv, Ukraine.

7. Siropolko S. *Istoria osvity v Ukraini* [History of education in Ukraine]. Kyiv, Nauk.dumka. 2001. 912 p.

8. Subtelnyi O. *Ukraina: istoriia* [Ukraine: History]. Kyiv, Lybid, 1994. 736 c.

9. Estimate of areas. [Synopsis of Foreign Participation in the Panama-Pacific International Exposition]. Fairs. Panama-Pacific International Exposition (PPIE) (PPIE Foreign Participation, Box M42, Folder PPIE Foreign Participation). San Francisco History Center. 1913, Aril 20. San Francisco Public Library, San Francisco, CA, USA.

10. Pass cards. PPIE Foreign Comissions: Mediterranean and Balkan States. [Pass cards of the PPIE Comissioners: W.Andrews, T.Rees, C.Brown]. Fairs. Panama-Pacific International Exposition (PPIE) (PPIE Foreign Comissions, Box M42, Folder PPIE Foreign Comissions: Mediterranean and Balkan States). San Francisco History Center. 1915. San Francsco Pulic Library, San Francisco, CA, USA.

11. Pauly M. D. Teaching place, assembling the nation: local studies in Soviet Ukrainian schools during the 1920s. *History of Education*. Vol. 39. No. 1. 2010. P.75–93.

12. Taft, WM. H. PPIE Foreign Comissions: Europe. [Copie of a Joint resolution]. Fairs. Panama-Pacific International Exposition (PPIE) (PPIE Foreign Comissions, Box M42, Folder PPIE Foreign Comissions: Europe). San Francisco History Center. 1911, April 22. San Francsco Pulic Library, San Francisco, CA, USA.

13. [Photo: Maria Montessori with students at the model Montessori School held during the Panama Pacific International Exposition in the Nevada building [CHS-FN 25725]. 1915. Panama

Pacific International Exposition. U.S. Customs Service. (Historic Photo Archive, Box 3, Volume 8-B, Folder 35), The National Archives at San Francisco, San Bruno, CA, USA.

14. [Photo: Palace of Fine arts [CHS-FN 31651]. 1915. Panama Pacific International Exposition. U.S. Customs Service. (Historic Photo Archive, Box 3, Volume 8-B, Folder 35), The National Archives at San Francisco, San Bruno, CA, USA.

15. [Photo: Japanese Tea Garden [CHS-FN 31651]. 1915c. Panama Pacific International Exposition. U.S. Customs Service. (Historic Photo Archive, Box 3, Volume 8-B, Folder 35), The National Archives at San Francisco, San Bruno, CA, USA.

16. [Photo: Fountain of the Rising Sun and Fountain of the Setting Sun, Gate of the West and Court Universe [CHS-FN 31645]. 1915d. Panama Pacific International Exposition. U.S. Customs Service. (Historic Photo Archive, Box 3, Volume 8-B, Folder 35), The National Archives at San Francisco, San Bruno, CA, USA.

Анотація. *У статті розглядається вплив на українську освіту на початку XX століття. Основна увага приділяється наслідкам Першої світової війни, які вплинули на українську освіту, спровокувавши паливну та продовольчу кризи, що призвели до закриття навчальних закладів та нестачі фахових викладацьких кадрів. Українська освіта зазнала впливу західних прогресивних реформаторських педагогічних моделей. Зароджувалася українська система освіти. Вона була наближена до сучасних вимог, продиктованих новим історичним етапом розвитку економіки, з посиланням на досвід Німеччини та США. На основі архівних матеріалів, досліджено, що на початку 30-х років вплив більшовиків характеризувався повною централізацією та контролем.*

Ключові слова: *українська освіта, початок XX століття, децентралізація, прогресивна педагогіка*

Стаття надіслана: 20.06.2024 р.

Воробйова Л.В.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-036
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-036

FORMATION OF PROFESSIONAL IDENTITY OF FUTURE SPECIALISTS IN THE PROCESS OF STUDYING SPECIAL DISCIPLINES

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Glushko Yuliya/Глушко Юлія
Uman Medical College
Уманський медичний коледж
Pashchenko M./Пащенко Майя
ORCID 0000-0002-4011-1800
c.p.s.,as.prof./к.пед.н., доцент,
Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Counsil»
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»

Анотація. *У статті розглянуто професійну ідентичність професіонала. Дається визначення поняття «професійна ідентичність». Виділено компоненти професійної ідентичності майбутнього фахівця медичної галузі. Визначено особливості формування професійної ідентичності у процесі вивчення спеціальних дисциплін. Запропоновано умови цілеспрямованого педагогічного формування професійної ідентичності майбутніх лікарів у процесі навчання в закладах вищої освіти. Визначено теоретичні основи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців в закладі вищої освіти при вивченні спеціальних дисциплін.*

Ключові слова: *професійна ідентичність, фахівці медичної галузі.*

Вступ.

Реформування освіти України та впровадження нової моделі навчання у вищій школі передбачає зміну підходу до організації освітнього процесу, до змісту фахової підготовки і виховання здобувачів освіти, висувають нові вимоги до професійної підготовки сучасних фахівців. Особливу увагу приділяють формуванню професійної ідентичності, яка є критерієм становлення професіонала.

Інтеграція України у світовий освітній простір спонукає в підготовці фахівців медичної галузі орієнтуватися на міжнародні стандарти системи охорони здоров'я, які стають важливими орієнтирами у змінах і реформах професійної освіти та відповідають положенням, визначеним у законах України про вищу освіту й охорону здоров'я.

Сучасна медична освіта орієнтується на підготовку лікаря, здатного до усвідомленої, відповідальної, сумлінної та ефективної професійної діяльності, що зумовлює її спрямованість на формування професійної компетентності фахівця (О.Касьянова, Б.Сусь, О.Чалий та ін.), вдосконалення підготовки та перепідготовки фахівця протягом усього його професійного життя (І. Ковчина, Я. Кульбашна, І. Сліпухіна, Н. Стучинська, та ін.), а також потребує становлення професійної ідентичності як невід'ємного складника професіоналізму фахівця (Е. Зеєр, Ю. Поварьонков та ін.).

Однак соціологічні, психолого-педагогічні дослідження у сфері охорони здоров'я дають підстави констатувати наявність проблем, пов'язаних із

професійною ідентифікацією фахівців, а саме кризу ідентичності, маргіналізацію, професійне вигорання тощо (О. Єрмолаєва, О. Поліванова та ін.); залишаються недостатньо дослідженими особливості та умови цілеспрямованого педагогічного формування професійної ідентичності майбутніх лікарів у процесі навчання в закладах вищої освіти.

Основний текст.

У дослідженнях О. Єрмолаєвої, А. Маслоу, Л. Мітіної, Ю. Поварєнкова, Л. Шнейдер визначені особливості формування та розвитку професійної ідентичності.

Питаннями становлення професійної ідентичності студентів закладів вищої освіти займалися Г.Гарбузова, М. Кліщєвська, Д. Леонтьєв, Ю. Поварєнков, У. Родигіна, В. Сафін.

Професійна ідентичність у психології розуміється – як динамічна система, яка формується у процесі професійної освіти та активного розвитку професійної компетентності і впливає на ціннісно-смислову сферу і удосконалення професійної майстерності майбутнього фахівця.

Н.Антонова [1] визначає професійну ідентичність як особистісну диспозицію, що ґрунтується на суб'єктному відчутті причетності до професійної спільноти.

На думку Л.Шнейдер, професійна ідентичність – психологічна категорія, яка полягає в усвідомленні своєї належності до певної професії та формується у процесі професійної освіти та активного розвитку професійної компетентності [2].

Вивчаючи психологічні особливості професійної ідентичності студентів У.Родигіна, розрізняє поняття професійна ідентичність студента та професійна ідентичність фахівця. Професійна ідентичність студента визначається як результат цілеспрямованої активності суб'єкта у рамках навчально-професійної діяльності, яка характеризується значущістю для студентів професії як засобу задоволення своїх потреб; єдність уявлень про самого себе, емоційних переживань та усвідомленої активності, які пов'язані з отриманням професії, на основі яких з'являється почуття тотожності з самим собою як майбутнього фахівця [3].

Система уявлень про самого себе у рамках професійної ідентичності студента включає уявлення про себе як про майбутнього фахівця, про свої професійні цілі, про свої можливості з реалізації цих цілей.

На думку Г.Андрєєвої [3], професійна ідентичність – це складне утворення, в якому традиційно виділяють три компоненти:

1) когнітивний – знання особливостей своєї групи та усвідомлення себе її членом;
2) ціннісний – оцінка і ставлення своєї групи;
3) емоційний – прийняття своєї групи.

Професійна ідентичність:

- є одним із видів соціальної ідентичності, полягає в ідентифікації людини з професійною спільнотою, з професією як соціальним інститутом;
- є продовженням більш загального особистісного самовизначення

людини, коли професія виступає лише одним із засобів соціалізації та індивідуалізації людини;

- розвивається в умовах визначеної професійної спільноти, з якою людина себе ідентифікує, приймаючи її цінності, норми, правила тощо.

О.Єрмолаєва зазначає, що процес формування професійної ідентичності складний психологічний феномен, який формується в особистості при досягненні високого рівня професійної майстерності на момент закінчення навчання у вищій школі.

Професійна ідентичність:

- ✓ залежить від цінності професії в суспільній свідомості і тієї ролі, яку вона відіграє у суспільстві,;
- ✓ виступає провідним чинником соціального благополуччя особистості студента;
- ✓ дає відчуття стабільності навколишнього світу і впевненості у своїх силах, певний баланс із соціальним середовищем;
- ✓ сприяє виконанню професійних обов'язків і норм;
- ✓ формує професійні цінності і мораль;
- ✓ приносить задоволення про вибір професії;
- ✓ домінантна місія особистості – самореалізація як професіонала;
- ✓ сприяє успішному продовженням попередньої кар'єри[6].

О.Єрмолаєва сформулювала поняття про загальнолюдський статус професії і ввела критерій відповідності професіонала цьому статусу і тим нормам і вимогам, які він припускає.

У комплексі нормативних вимог до професії центральне місце займають етико-деонтологічні вимоги до професіонала, які офіційно сформульовано і закріплено в етичних професійних кодексах. Стосовно професійної ідентичності важливі відомі, формалізовані етичні норми і неформальні, але які реально існують та висуваються оточенням.

Професійна ідентичність фахівця визначає відповідність педагога-професіонала його поведінці, етико-деонтологічним вимогам професії, соціально-душевному стану.

На підставі теоретичного аналізу визначено *теоретичні основи формування професійної ідентичност*і майбутніх фахівців в закладі вищої освіти:

- – реалізація студентоцентрованого, особистісного, компетентнісного підходів до організації освітнього процесу в медичній освіті;
- – забезпечення реалізації принципів і методів поетапної підготовки сучасних фахівців медичної галузі, орієнтованої на світові стандарти медичної освіти;
- – актуалізація усвідомлення студентами власної суб'єктності в опануванні професії та реалізації професійної діяльності як сучасними фахівцями медичної галузі;
- – формування науково-природничого та професійного світогляду, комунікативної компетентності, деонтологічної установки, усвідомлення власних навчально-пізнавальних ресурсів опанування професії та

саморозвитку в ній;
- урахування структурного та динамічного аспектів формування професійної ідентичності фахівців медичної галуз[4].

Психолого-педагогічні особливості професійної ідентичності полягають в:
- процесах, що забезпечують її формування, становлення та розвиток та процеси її функціонування;
- психолого-педагогічних чинниках формування та функціонування (професійні комунікація, навчання, рефлексія, практика);
- усвідомленні власного навчально-професійного потенціалу – навчальних стратегій, умінь та навичок, професійних здібностей і морально вольових якостей;
- усвідомленні та формування емоційного професійного стресу;
- усвідомлення ринкових вимог до професіонала, затребуваності професії та власної конкурентоздатності;
- усвідомлення професії як способу особистісної самореалізації;
- усвідомлення можливостей професії;
- становленні науково-природничого світогляду під час опанування науково-природничих дисциплін;
- формування клінічного світогляду та мислення під час опанування клінічних дисциплін;
- формування професійно комунікативної компетентності та позиції під час опанування гуманітарних і клінічних дисциплін;
- формування деонтологічної професійної компетентності та позиції під час опанування гуманітарних і клінічних дисциплін;
- формування усвідомлення обраної фахової спеціалізації під час опанування клінічних дисциплін і виробничої практики[5].

Висновки.

Узагальнюючи результати дослідження можна зробити висновки:
- ✓ професійна ідентичність фахівця є одним з провідних критеріїв становлення професіонала;
- ✓ професійна ідентичність є предметом досліджень гуманітарних наук, міждисциплінарним поняттям;
- ✓ сутність професійної ідентичності визначається ототожненням професіонала із суб'єктом професійної діяльності та взаємодії, відчуттям автентичності професійної позиції; ставленням до професії, професійної спільноти й до себе як до професіонала,професійна Я-концепція.

Професійна ідентичність майбутніх фахівців медичної галузі характеризується спрямуванням на світові стандарти медичної допомоги і постає в образі ідеального фахівця як цільового орієнтира медичної освіти.

Література:

1. Антонова Н.О. Особливості професійної ідентичності студентів психологічного факультету/ Н.О. Антонова//Проблеми загальної та педагогічної психології: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Т. XI, Част. 4. К., 2009. С. 16 – 28.

2. Зливков В. Л. Самоідентифікація в педагогічній комунікації/В.Л. Зливков К.: Український центр політичного менеджменту, 2005. 144 с.

3. Касьянова О. М., Разумна А. Г. Діагностика педагогічної майстерності викладача вищої школи: навч-метод посібник. Харків: ХМАПО, 2018. В 2-х ч.: ч.1 – 38 с., ч. 2 – 40 с.

4. Крамська З.М., Галузінська М.І. Педагогічна майстерність викладача вищої школи. Умань: Видавець Сочинський М.М., 2021. 238 с.

5. Лукіянчук А.М. Проблема ідентифікації у професійному становленні студентів вищого навчального закладу I – II рівнів акредитації педагогічного профілю / А.М. Лукіянчук. Електронний ресурс: www. narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/3/statti/ 2lukiyanchuk/ lukiyanchuk.htm.

6. Романишина О. Я. Теоретичні і методичні основи формування професійної ідентичності майбутніх учителів засобами інформаційних технологій:дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2016. 445 с.

Literature:

1. Antonova N.O. Peculiarities of the professional identity of students of the Faculty of Psychology/ N.O. Antonov//Problems of general and pedagogical psychology: a collection of scientific works of the Institute of Psychology named after H.S. Bone of the APN of Ukraine. T. XI, Chast. 4. K., 2009. pp. 16-28.

2. Zlyvkov V.L. Self-identification in pedagogical communication/V.L. K. Zlyvkov: Ukrainian Center for Political Management, 2005. 144 p.

3. Kasyanova O. M., Razumna A. G. Diagnostics of the pedagogical skill of a teacher of a higher school: teaching-method manual. Kharkiv: KhMAPO, 2018. In 2 parts: part 1 – 38 p., part 2 – 40 p.

4. Kramska Z.M., Galuzinska M.I. Pedagogical skill of a teacher of a higher school. Uman: M.M. Sochinsky Publisher, 2021. 238 p.

5. Lukiyanchuk A.M. The problem of identification in the professional formation of students of higher educational institution I - II levels of pedagogical profile accreditation / A.M. Lukiyanchuk. Electronic resource: w w w. narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/3/statti/ 2lukiyanchuk/ lukiyanchuk.htm.

6. Romanyshina O. Ya. Theoretical and methodical bases of formation of professional identity of future teachers by means of information technologies: diss. ... Dr. Ped. Sciences: 13.00.04. Vinnytsia, 2016. 445 p.

Abstract. *The article examines the professional identity of a professional. The concept of "professional identity" is defined. The components of the professional identity of the future specialist in the medical field are highlighted. The peculiarities of the formation of professional identity in the process of studying special disciplines are determined. The conditions for purposeful pedagogical formation of the professional identity of future doctors in the process of training in institutions of higher education are proposed. The theoretical foundations of the formation of the professional identity of future specialists in a higher education institution when studying special disciplines are determined*

Keywords*: professional identity, medical professionals.*

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-037
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-037

УДК 377:364-322]:364-78](045)

VOLUNTEER TRAINING FOR PUBLIC EDUCATION
ПІДГОТОВКА ВОЛОНТЕРА ДО ГРОМАДСЬКОГО ВИХОВАННЯ

Fedorov M. / Федоров М.
ORCID ID: 0009-0006-0475-803X
PhD student / аспірант
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Анотація. *Мета громадянського виховання волонтерів є визначальною характеристикою виховної системи суспільства. Ціль, засоби її досягнення відрізняють системи: системи, спрямовані на задоволення потреб особистості – її прагнень, бажань, інтересів, та систем, що забезпечують задоволення потреб суспільства, держави. Мета громадянського виховання волонтерів – це система завдань, які вона вирішує.*

Ключові слова: *громадянське виховання, волонтер.*

Вступ.

Філософи стверджують, що ціль неминуче визначає спосіб і характер діяльності людини. У цьому розумінні меті громадянського виховання волонтерів підпорядковується все: зміст, організація, форми і методи волонтерської діяльності.

Мета громадянського виховання волонтерів – наперед визначені результати, у розвитку й формуванні особистості, яких намагаються досягти в процесі волонтерської діяльності.

Основний текст.

Мета громадянського виховання волонтерів є визначальною характеристикою виховної системи суспільства. Саме ціль і засоби її досягнення відрізняють одні системи від інших:

– системи, спрямовані на задоволення потреб особистості – її прагнень, бажань, інтересів (Вальдорфська система, система Монтессорі);

– через підсистеми В. Сухомлинського та А.Макаренка до систем, що забезпечують задоволення потреб суспільства, держави.

У педагогіці прийнято конкретні цілі виховання називати завданнями. Тому можна сказати: мета громадянського виховання волонтерів – це система завдань, які вона вирішує.

У формуванні цілей відображається багато об’єктивних причин: закономірності фізіологічного дозрівання організму, психічний розвиток особистості, досягнення філософської і педагогічної думки, рівень суспільної культури, загальна спрямованість цілям. Мета громадянського виховання волонтерів виражає потребу у підготовці молодого покоління до виконання суспільних функцій, яка назріла історично.

Головне завдання громадянського виховання волонтерів – сформувати досконалу людину, особистість. Риси досконалої людини у різних народів дуже схожі. Це – розум, краса, працелюбність, високі моральні якості, фізична сила, витривалість. Поняття всебічний розвиток означає, розвиток людської особистості з усіх боків, всесторонньо: поняття гармонійний – гармонію усіх

сторін, їх пропорційність, погоджену єдність. Ідея гармонійного розвитку має коріння ще з античної філософії. Аристотель звертав увагу на виховання мужності, витривалості, поміркованості, справедливості, високої інтелектуальної і моральної чистоти[1].

В епоху Відродження педагоги Ф. Рабле, М. Монтень, до змісту всебічного виховання вносили культ тілесної краси, насолоду мистецтвом, музикою, літературою. Вони не могли піднятися до розуміння необхідності поєднання розумової праці з продуктивною. Альтернативи всебічному та гармонійному вихованню немає. Воно залишається ідеалом, до якого однаково прагнуть сучасна вітчизняна та зарубіжна школа.

Громадянське виховання волонтерів – процес різнобічний, багатоплановий, але в той-же час єдиний, цілісний, різні риси і якості людської особи завжди пов'язані між собою і не формуються ізольовано, а у внутрішніх залежностях. Як казав А.Макаренко: людина не виховується частинами, вона створюється синтетично, всією сумою впливів, яких вона зазнає як цілісна особистість[2].

К.Ушинський писав, що – незважаючи на схожість педагогічних форм усіх європейських народів, у кожного з них своя особлива національна система виховання, своя особлива мета і свої особливі засоби досягнення мети. Цінними для нас є висновки видатного педагога:

– загальної системи громадянського виховання волонтерів для всіх народів немає не тільки на практиці, але й у теорії;

– у кожного народу своя особлива національна система виховання, а тому запозичення одним народом у іншого виховних систем є неможливим;

– як не можна жити за зразком іншого народу, яким би принадним не був цей зразок, так не можна виховуватись за чужою педагогічною системою, яка б вона не була стрункa і добре обдумана. Кожний народ, щодо цього, повинен випробувати свої власні сили[1].

Мета громадянського виховання волонтерів – всебічний і гармонійний розвиток особистості, яка конкретизується через систему виховних завдань які об'єднуються в пріоритетні виховні напрями, серед яких велике значення має громадянське виховання, яке входить у систему національного виховання.

Національне виховання – це виховання, яке здійснює все суспільство в цілому: сім'я, формальні, неформальні об'єднання, громадські організації, засоби масової інформації, заклади культури, релігійні об'єднання. Кодекс вартостей сучасного українського виховання – віра, надія, любов, сумління, правда, доброта, чесність, справедливість, щирість.

Можливості розвитку особистості волонтера формуються саме тоді, коли провідною діяльністю є навчання як головний засіб розвитку особистості. У підготовці волонтерів до громадянського виховання населення велике значення має використання педагогічної інноватики, яка потребує у фахівців, готових до створення нового у волонтерській діяльності.

Аналіз теоретичних і експериментальних досліджень дозволяє виділити у підготовці волонтерів до громадянського виховання характерні *ознаки гуманістичної педагогіки*:

- надання ініціативи волонтерам у пізнавальній діяльності, створення емоційно стимулюючого освітнього середовища;
- створення атмосфери взаємодії, приязні, емоційної співдружності в освітньому процесі;
- створення для волонтерів можливості вибору самореалізації;
- обговорення проблем пізнавального розвитку здібностей волонтера, засобів його оцінки;
- роль викладача у розвитку здібностей волонтерів, володіння педагогічною інноватикою тощо[4].

Реформування освіти пов'язане перш за все із введенням ефективних технологій освітнього процесу.

Проблема педагогічної інноватики при підготовці волонтерів до громадянського виховання, висуваються на рівень пріоритетних. Досліджуються методологічні (В.Беспалько, Г.Корнетов, В.Паламарчук,), аксіологічні (М.Бургін, М.Кларін), праксіологічні (С.Седова, А.Пригожин), методичні (А.Вербицькийі, Л.Даниленко) аспекти даної проблеми. Вчені, відзначають, що структура інноваційного навчання оптимально відповідає характеру сучасних соціальних процесів.

Педагогічна інноватика – це вчення про створення педагогічних новацій, їх оцінку, освоєння і застосування у волонтерській діяльності і визначається як цілеспрямована зміна, яка вносить у середовище впровадження новацій, що викликають перехід системи з одного стану в інший, що поліпшує хід і результати освітнього процесу.

М.Бургін, В.Журавльов, І.Підласий, Н.Юсуфбекова, А.Ніколс та співвідносять поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове.

В.Загвязинський вважає, що нове у педагогіці не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, але й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне, що дозволяє у змінних умовах і критичних ситуаціях достатньо ефективно вирішувати завдання громадянського виховання[3].

Але, існують причини, коли вирішення підготовки волонтерів до громадянського виховання не завжди дає позитивний результат:

- ✓ не є засобом вирішення актуальних для даного освітнього закладу завдань;
- ✓ кожний виховний засіб народжується в конкретних умовах і орієнтований на вирішення певних завдань у волонтерській діяльності;
- ✓ має дві сторони: *технологічну,* пов'язану із специфікою її використання і *особистісну,* яка дозволяє волонтеру шляхом прояву своїх індивідуальних якостей (професійної підготовленості, комунікабельності, емоційності, привабливості тощо) впливати на ефективність її освоєння.

На думку М.Поташника процес освоєння підготовки волонтерів до громадянського виховання передбачає вивчення досвіду його використання іншими, прогнозований аналіз, уявне експериментування[2].

У педагогіці виділяють новизну у підготовки волонтерів до громадянського виховання у волонтерській діяльності:

– *абсолютну;відносну; часткову; умовну; місцеву; суб'єктивну.*

Розглядаючи систему підготовки волонтерів до громадянського виховання, слід виділити три блоки у структурі інноваційних освітніх процесів[2].

Перший блок – *блок створення нового у* волонтерській діяльності.

Створення нового у волонтерській діяльності має свої особливості, пов'язані, зокрема, з неповторністю особистості студента, його особливостями , характером закладу освіти.

Другий блок – *блок сприйняття, освоєння та оцінка волонтерської діяльності.* Поняття співтовариства, оцінки та різновидів процесів освоєння волонтерської діяльності, особливості середовища, готовність співтовариства до сприйняття і оцінки *аксіологія* (вчення про цінності).

Структура готовності до волонтерської діяльності складається з особистісних і процесуальних факторів. В цю модель включається:

1) психолого-педагогічна самосвідомість;
2) ставлення та інтерес до волонтерської діяльності;
3) потреба в ній;
4) мотиви волонтерської діяльності;
5) психолого-педагогічні здібності;
6) знання волонтерської діяльності і способів її діяльності;
7) навички і уміння;
8) професійно-значущі якості майбутнього волонтера тощо.

Суттєвим є перенесення уваги на загальнолюдські аспекти цінностей, що обумовлено утвердженням у свідомості людей гуманістичного мислення, новими соціальними реаліями. Ці аспекти загальної аксіології слід враховувати в волонтерській діяльності. Дійсність включає всю сукупність конкретних явищ, які об'єднують процес формування людини. Сюди належать суб'єкти цього процесу, зміст і процес навчання й виховання, різноманітні засоби виховання. Педагогічні явища утворюють групу цінностей, яку досліджує педагогічна аксіологія. Другу групу утворюють: педагогічні теорії, ідеї, принципи та результати волонтерської діяльності.

Третій блок – *блок використання та застосування нового у* волонтерській діяльності, розробка рекомендацій. У даному блоці вивчаються закономірності та різновиди впровадження, використання і застосування нового у волонтерській діяльності. Ці явища визнає *педагогічна праксіологія,* важливим завданням якої є розкриття ефективних механізмів застосування педагогічних інновацій, оптимальної волонтерської діяльності.

Підготовка волонтерів до громадянського виховання у волонтерській діяльності – це досить складний і тривалий процес, в результаті якого формується певна модель такої готовності. Формування готовності волонтерів до громадянського виховання це:

- накопичення знань, умінь і навичок волонтерської діяльності;
- спрямованість на підготовку їх до раціональної досконалої діяльності.

Праксеологічний підхід підготовки волонтерів до громадянського виховання передбачає реалізацію принципів:

– формування у волонтерів потреби в роботі з людьми і дітьми;
– позитивне ставлення до волонтерської діяльності;
– можливість самореалізації в волонтерської діяльності.

Праксеологічний підхід підготовки волонтерів до громадянського виховання у волонтерській діяльності – один із перспективних напрямів у справі формування фахівця.

Впровадження трактується як перетворення волонтерської практики на основі результатів досліджень при обов'язковому їх застосуванні з метою підвищення ефективності освітнього процесу. Суттєвою є сучасна орієнтація на такий принцип впровадження, як варіативність, тобто вимога правильно поєднувати різні види волонтерської діяльності: наприклад, обов'язкове, що регламентується директивними документами; вибіркове; ініціативне.

Підготовка волонтерів до громадянського виховання у волонтерській діяльності здійснюється згідно *алгоритму впровадження:*

- ❖ вивчення завдань, визначених нормативними документами;
- ❖ аналіз стану практики і співставлення даних із соціальними вимогами;
- ❖ побудова еталону перетворення волонтерській діяльності;
- ❖ пошук ідей, рекомендацій, які можуть бути впроваджені;
- ❖ розробка комплексної програми, яка включає закономірності впровадження;
- ❖ відбір засобів: дидактичних, матеріальних, інформаційних, організаторських тощо;
- ❖ теоретична, методична, психологічна підготовка волонтерів.

Цілісне осмислення підготовки волонтерів до громадянського виховання у волонтерській діяльності вимагає розкриття провідних тенденцій і протиріч в їх розвитку. І не випадково вивчення та реалізація всіх трьох блоків освітніх процесів все ширше входять до підготовки волонтерів до громадянського виховання у волонтерській діяльності.

Висновки.

Громадянське виховання – формування громадянськості як інтегративна якість особистості волонтерів. Громадянськість надає можливість волонтереві відчувати себе юридично, соціально, морально й політично дієздатним. До основних елементів громадянськості належить моральна і правова культура, яка виражається у почутті власної гідності, внутрішньої свободи особистості, дисциплінованості, в повазі і довірі до інших громадян і до державної влади, здатної виконувати свої обов'язки, в гармонічному поєднанні патріотичних, національних почуттів.

Література:

1. Бех І. Виховання особистості: в 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засоби / І. Бех. К.: Либідь, 2003. 344 с.

2. Галузінська М.І. Педагогічні технології навчання у закладах загальної середньої освіти/ М.І. Галузінська: навчальний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві»,

2019. 259 с.

3. Пащенко М.І. Педагогіка: навч.метод. посіб./М.І. Пащенко, І. В. Красноштан;Умань: Видавець «Сочинський М.М. «ВПЦ «Візаві», 2024.292 с.

4. Fedorov M. "FEATURES OFVOLUNTEER ACTIVITY OS O PROFESSIONS RCTIVITV OF SOCISWORKERS" Participant of the international scientific-practical USA.SEATTLE, NOVEMBER 20-21,2023 (DOI: 10.30888/2709-2267.2023-21-01).

Literature:

1. Bekh I. Diversity of specialness: in 2 books. Book 2: Particularly oriented approaches: scientific and practical aspects / I. Beh. K.: Libid, 2003. 344 p.

2. Galuzinska M.I. Pedagogical technologies developed in the educational institutions of secondary education / M.I. Galuzinskaya: basic guide. Uman: All-Russian Orthodox Church “Vizavi”, 2019. 259 p.

3. Pashchenko M.I. Pedagogy: basic method. Pos_b./M.I. Pashchenko, I. V. Krasnoshtan; Uman: Vidavets “Sochinsky M.M. “VPC “Vizavi”, 2024.292 p.

4. Fedorov M. "FEATURES OFVOLUNTEER ACTIVITY OS O PROFESSIONS RCTIVITV OF SOCISWORKERS" Participant of the international scientific-practical USA.SEATTLE, NOVEMBER 20-21,2023 (DOI: 10.30888/2709-2267.2023-21-01).

Abstract. *The goal of civic education of volunteers is a defining characteristic of the educational system of society. The goal, the means of its achievement are distinguished by systems: systems aimed at satisfying the needs of the individual - his aspirations, desires, interests, and systems that ensure the satisfaction of the needs of society and the state. The goal of civic education of volunteers is a system of tasks that it solves.*

Keywords: *civic education, volunteers.*

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-039
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-039

УДК 378.147

INNOVATIONS OF DISTANCE EDUCATION OF FOREIGN LANGUAGES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

ІННОВАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗВО

Tkachenko A.M. / Ткаченко А.М.
senior teacher / старший викладач
ORCID: 0009-0007-3965-5791
Yevhenii Bereznyak Military Academy, Kyiv, Illienko str., 81, 04119
Воєнна академія імені Євгенія Березняка, Київ, Іллєнка, 81, 04119

Анотація. *У статті констатовано основні переваги та недоліки дистанційного навчання іноземних мов у закладах вищої освіти. У роботі зосереджено увагу на впровадженні інновацій у зміст та методику дистанційного навчання іноземним мовам. Означено необхідні умови для ефективного процесу дистанційного навчання іноземних мов: забезпечення цифровою дидактикою, використання цифрових технологій, стимулювання формування комунікативної та цифрової компетентності професорсько-викладацького складу та здобувачів освіти ЗВО. Визначено ефективність використання штучного інтелекту під час дистанційного навчання іноземних мов у ЗВО.*

Ключові слова: *дистанційне навчання, іноземні мови, інновації, здобувачі освіти, заклад вищої освіти.*

Вступ.

Наслідки вторгнення росії призвели до трансформацій освітнього процесу. В умовах російської агресії ситуація, яка склалася сьогодні в Україні, призводить до переосмислення та обґрунтування нових тенденцій в освітньому середовищі. Саме перехід на дистанційну форму навчання уможливлює забезпечення безперервного процесу завдяки цифровим освітнім ресурсам [6].

Світові процеси цифровизації створюють великі можливості для освіти, її доступності, різноформатності, а поряд з тим і великі виклики, спричинені швидкими темпами продукування нової інформації, зростанням і нестабільністю змісту освіти, необхідністю пошуків нових способів її реалізації [12].

Останнім часом у вітчизняній сфері ЗВО значна увага приділяється формуванню іншомовного ділового спілкування майбутніх фахівців в умовах багатофакторного підходу та цифровізації сучасного ринку праці. Тому актуалізується потреба формування як комунікативної так і цифрової компетентності здобувачів освіти в епоху цифрової трансформації позиціонується як комплексна інтегративна ознака. Під останніми розуміється система знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтирів, особистісних якостей спеціалістів, на основі яких вони формують цілі своєї діяльності та здатність виконувати професійні та соціальні функції.

Компаративний аналіз досліджень вчених та практиків щодо дистанційного навчання іноземних мов у ЗВО показав основні переваги та недоліки.

Вчені А. Колесник, О. Мануєнкова, О. Муравйова, Л. Подворна, І. Удовенко [3], досліджуючи особливості викладання іноземної мови наголошують на важливості якісного володіння іноземними мовами задля

уможливлення «повноцінно інтегруватись у світове співтовариство». Володіння іноземними мовами розширює кордони отримання освіти, участі у програмах, конференціях, грантах, стажуванні за кордоном, реалізації свого професійного потенціалу у професійній діяльності.

Л. Лимар [5] наголошує на економії часу, відсутності проблем аудиторного фонду, мобільності у застосуванні електронних дидактичних матеріалів, ефективності е-контролю знань, більша мобільність, уможливлення творчого та креативного розвитку. Недоліки дистанційного навчання вчена вбачає у забезпеченні здобувачів освіти гаджетами та станом мережі інтернету, у психологічній неготовності викладачів та здобувачів освіти, контролю за дотриманням академічної доброчесності, забезпечення практики тощо.

Науковці Г. Тригуб, О. Хникіна, [11] досліджуючи переваги та недоліки дистанційної форми навчання при вивченні іноземних мов акцентують на перевагах (свободі та гнучкості, індивідуальності, мобільності, самостійному виборі темпу навчання, залученні більшої аудиторії та різних викових груп здобувачів освіти, вирішенні різних завдань, обміну досвідом; уможливленні навчатися особам віддалених важкодоступних регіонів та особам з особливими потребами у розвитку тощо) та недоліків (відсутності прямого очного спілкування між здобувачами та викладачем, емоційного вигорання, неможливості бути залученим у діалог тощо), труднощі (відсутності досвіду викладання, нормативно-правової та науково-методичної бази, психологічної готовності учасників освітнього процесу, невизначеності чітких розмежувань розподілу навчального часу, у забезпеченні Інтернетом та технічними засобами, використанні інтерактивними технологіями навчання; несформованості навичок «самоосвіти, саморозвитку, саморегуляції, професійної рефлексії», у розробці методичних матеріалів для забезпечення інновацій дистанційного навчання.

Автор О. Комар [4] досліджуючи переваги та недоліки дистанційного навчання іноземних мов здобувачів освіти з немовних спеціальностей наголошує на:

- перевагах у свободі, гнучкості, індивідуальності, мобільності, самосійному виборі темпу освітнього процесу, уможливленні у обговоренні та вирішенні між викладачами різних завдань, обміну досвідом тощо.
- недоліках у відсутності прямої комунікації між учасниками освітнього процесу, втраті його емоційного забарвлення, у створенні творчої атмосфери, відсутності якісного технічного та програмного забезпечення тощо.

Аналіз дослідження дистанційних курсів з іноземних мов, показав, що в цілому вони зосереджені на ефективному навчанні навичкам комунікації, технологічних аспектах навчання мові та автономному навчанню. Авторка О. Павлова [10] аналізуючи досвід дистанційного навчання іноземних мов здобувачів освіти у ЗВО в умовах воєнного стану наголошує на трудомісткості підготовки викладачів, а саме, на підготовці великої кількості навчальних матеріалів для впровадження в онлайн-форматі, організація форм контролю під час дистанційного навчання іноземної мови, що призвело до розширення та збільшення межі робочого часу.

Важливою перевагою у використанні дистанційного курсу іноземних мов у ЗВО порівняно з традиційним очним навчанням є комфортні зручності:

- ✓ часовий фактор (індивідуалізація часу і проміжку засвоєння і виконання робіт);
- ✓ відсутність витрат коштів і часу на трансфер;
- ✓ уможливлення організації різних занять: консультацій, практичних робіт, семінарів, вебінарів, конференцій, відкритих лекцій, гостьових лекцій, лекцій з залученням стейкхолдерів та науковців, тестування, контроль, індивідуальна та для групова роботи.

Аналіз джерел показав, що не дивлячи на різноманіття досліджень впровадження дистанційного навчання іноземних мов у ЗВО, детального вивчення та подальшого розвитку заслуговує питання впровадження інновацій у зміст та методику даного процесу.

Основний текст.

Для ефективності дистанційного навчання іноземних мов необхідне забезпечення цифровою дидактикою; використання цифрових технологій та стимулювання формування цифрової компетентності професорсько-викладацького складу та здобувачів освіти ЗВО.

Дидактика в умовах інформатизації освіти орієнтована на обґрунтування нових цілей, змісту, методів, організаційних форм й закономірностей теорії навчання у віртуальному просторі, з використанням соціальних мереж, що впливає на процес організації навчання [1].

Структура уніфікації процесу змістового наповнення дистанційного курсу з іноземної мови повинна мати інформаційні блоки:

- цілі, завчання, результати засвоєння (здатності, здібності, компетентності);
- зміст модулів з коротким описом його структурних елементів і зазначенням рейтингової ваги кожного завдання в метричній шкалі розділу, як інструменту самоаналізу задля стимулу та мотивації здобувача освіти з метою побудови власної траєкторії засвоєння навчального матеріалу;
- форум для ведення діалогу, що дозволяє оцінити популяризацію та актуальність проблемних завдань;
- електронний словника – семантика
- лекційні матеріали у поєднанні використання електронного словника, посиланнями на роз'яснення з графічним, ілюстративним, мультимедійним забезпеченням у відкритому доступі
- мультимедійний довідник із рекомендаціями щодо вдосконалення комунікативних навичок усної / писемної презентації та візуалізації предметно-орієнтованої інформації у форматах есе, звіту, анотації, статті, доповіді, радіальної схеми, інтелект-карти, SWOT-аналізу;
- завдання репродуктивно-тренувального, проблемно-мовного або творчого характеру з методичними рекомендаціями щодо їх виконання та критеріями оцінки;
- елементи для вдосконалення навичок пошуку, відбору, аналітичної обробки й презентації інформації у формі гіпер- текстового продукту за заданими параметрами відповідно до запропонованого шаблону (бази даних) або в

межах зазначених рубрик (вікі) з метою спільного створення додаткового інформаційного ресурсу в рамках тематики модулю;

- підсумковий тест із питань закритого й відкритого (формат есе) типу, в тому числі з візуальною та аудитивною текстовою інформацією як ілюстрацією або стимулу для роздумів, як засобу поточного контролю засвоєння навчального матеріалу;
- елементи для консультації, організації та обговорення спільної роботи здобувачів освіти (чат, відеоконференція);
- інструмент у вигляді інтерв'ю чи анкети для критичного аналізу та самоаналізу результатів засвоєння знань та умінь використовувати на практиці.

Використання цифрових технологій та вибір інновацій [9] у межах дистанційного навчання іноземних мов впливає на формування особистості, здатної реалізувати себе в сучасних мінливих умовах цифровізації соціокультурного середовища.

Інновації у процесі дистанційної форми навчання іноземних мов є практико-орієнтованими [8]. Вони потребують мобільності та ініціативності кожного учасника освітнього процесу, що уможливлює формування комунікативну компетентність.

Практико-орієнтовні інновації спрямовані на методичне забезпечення процесу формування: мобільності та активності здобувачів освіти, незалежності, готовності та спроможності до діалогу у професійній діяльності.

Методика вивчення іноземних мов полягає у тому, що практичні заняття супроводжуються поліфонією спілкування. У процесі формування комунікативної компетентності здобувачі освіти освоюють цифрову грамоту формуючи таким чином цифрову компетентність. Інновації, які застосовуються під час дистанційного навчання іноземної мови, розкривають великі можливості використання цифрових технологій. Існують комп'ютерні програми, які можуть штучно створювати певні комунікативні ситуації, що дозволяє здобувачам освіти тренувати різноманітні мовні та мовленнєві навички, доводячи їх до автоматичного відтворення у подібних реаліях. Також дуже ефективним потенціалом є використання штучного інтелекту підчас вивчення іноземних мов, наприклад, при створенні власних моделей.

Аналітики Gartner [2, с. 82] виділяють п'ять, найбільш ефективних пропозицій вивчення іноземних мов з впровадженням штучного інтелекту в освітній процес ЗВО:

1) додатковий інтелект, як засоби автоматизації задля підвищення продуктивної розумової діяльності людини, а саме, використання уможливлює зменшити кількість помилок у процесі виконання завдань;
2) чат-боти [7], як віртуальний помічник полегшує організацію освітнього дистанційного середовища;
3) мультимедійні технології навчання, у процесі використання яких відбувається формування комунікативної та цифрової компетентності шляхом активізації модульних навчальних блоків під час вивчення мови за індивідуальною освітньою траєкторією (проведення практик, веб-

семінарів, дидактичних ігор, реалізації проєктів освітньої програми);

4) використання гейміфікації з метою набуття ігрових практик у неігровому контексті для залучення здобувачів освіти до вирішення проблем;
5) використання спеціально розроблених програм та додатків.

Використання штучного інтелекту на заняттях із вивчення іноземної мови у ЗВО підвищує ефективність освітнього процесу, уможливлює оптимізувати процес формування комунікативної компетентності, умотивовує до пізнавальної діяльності, активізує розумові здібності, формує абстрактне та логічне мислення та сприяє індивідуалізації та інтенсифікації освітнього процесу через самостійну роботу з цифровими ресурсами.

Результати здобувачів освіти у процесі дистанційного навчання іноземної мови у ЗВО можна оцінювати у форматі презентацій, проєктів, творчих робіт, тестів.

У процесі організації курсу дистанційного навчання іноземної мови у ЗВО потрібно враховувати, окрім інновацій, концептуальні тенденції його дидактичної організації.

Результат ефективного впровадження інновацій дистанційного навчання іноземних мов у ЗВО залежить від інтерактивності, а саме:

- зміна парадигми участі викладача як фасилітатора як організатора освітнього простору задля підтримки учасників у реалізації навчальних завдань;
- самостійного накопичення знань на основі індивідуального сприйняття, відтворення та розуміння навчального матеріалу, впроваджуючи у професійну практику формуючи уміння і навички;
- мотивації до якісного володіння іноземними мовами задля уможливлення розширення кордонів реалізації себе у професійній діяльності.
- багатоканальності синхронної та асинхронної форм навчання;
- психологічної підтримки та комфорту за умов індивідуалізації освітнього процесу;
- сприянню удосконаленні навичок соціокультурної комунікації.

Висновки. Компаративний аналіз джерел констатує очевидні переваги дистанційного навчання іноземних мов у ЗВО: доступність навчальних матеріалів, зручність їх у використанні, організація індивідуальної траєкторії навчання. Сприятливе психологічне середовище індивідуального навчання позитивно впливає на ефективність засвоєння навчального матеріалу.

Важливим аспектом у підвищенні якості дистанційного навчання іноземних мов у ЗВО є впровадження інновацій у освітній процес. Інновації уможливлюють: - використання цифрових технологій, як ефективного засобу підвищення ефективності освітнього процесу;

- ✓ процес оптимізації формування комунікативної компетентності;
- ✓ мотивацію до пізнавальної діяльності;
- ✓ активізацію розумових здібностей,
- ✓ формування абстрактного та логічного мислення;
- ✓ сприяння індивідуалізації та інтенсифікації освітнього процесу через самостійну роботу з цифровими ресурсами.

Література:

1. Алєксєєва С. (2021). Дидактика в умовах інформатизації освіти. Академічні студії. Серія «Педагогіка». Луцьк: Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, № 4. Ч. 1. С.25-30. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730414

2. Зубенко, О. В. (2023). Штучний інтелект і вивчення іноземної мови. Закарпатські філологічні студії, 27(2), 80–85. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.2.15

3. Колесник А.О., Удовенко І.В., Мануєнкова О.О., Подворна Л.А. Муравйова О.М. (2023). Особливості викладання іноземної мови в умовах дистанційного навчання / Фаховий збірник наукових праць «Сучасні дослідження з іноземної філології» No 5 (23).

4. Комар О. (2015) Переваги та недоліки дистанційного навчання іноземної мови здобувачів освіти немовних спеціальностей. / Викладання іноземних мов для здобувачів освіти немовних спеціальностей: стан, проблеми, перспективи»: збірник матеріалів II Всеукраїнського науково-практичного вебінару (2 грудня 2015 р.). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. http://eprints.zu.edu.ua/20071/1/36.pdf

5. Лимар Л. (2022). Основні переваги та недоліки дистанційного навчання іноземних мов у немовному закладі вищої освіти. Український педагогічний журнал. № 1. URL: https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/ view/583/513

6. Любарець В. В. Грибова Л. В. (2024). Особливості управління проєктами та ризиками в освіті. Педагогічні науки: теорія та практика, (1), 115-121. https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-1-16

7. Любарець В., Бірюкова О. (2023). CHATBOT AS A SOCIAL FUNCTIONALITY FOR PEOPLE WITH DISABILITIES IN THE HOSPITALITY INDUSTRY. SWorldJournal, 1(17-01), 110–115. https://doi.org/10.30888/2663-5712.2023-17-01-016

8. Liubarets V., Kashyna G., Kachan Y., Brezetskyi S., Ostrovershenko A. (2024). Adapting professional development to the digital transformation of today's job market. Multidisciplinary Science Journal, 6, ss 0713. https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0713

9. Любарець В. В., Скибун Н. Д., Бірюкова О. В. (2022). Сталість освітньої екосистеми: стратегії впровадження цифрових інновацій. Академічні візії, (14). https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/811

10. Павлова О. (2023). Підходи до навчання іноземної мови у ЗВО в умовах дистанційності. / Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», Вип. 87. 240 с. http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2023/87/28.pdf

11. Тригуб Г. Хникіна О. (2018). Переваги та недоліки дистанційного навчання при вивченні іноземних мов (на базі немовних спеціальностей). Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору, 82 (IV), 325-335. https://osvita.eeipsy.org/index.php/eeip/article/view/150

12. Юденкова О. П. (2022). Дидактичне проєктування змісту освіти з

врахуванням інноваційних виробничих технологій. Науково-методичні засади освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти : тези доп. міжнар. наук.-метод. конф. (Житомир, 15 грудня 2022 р.). Житомир, С.85-90. http://lib.iitta.gov.ua/733157/

Abstract. *The article states the main advantages and disadvantages of remote learning of foreign languages in institutions of higher education. The work focuses on the introduction of innovations in the content and methodology of distance learning of foreign languages. Necessary conditions for the effective process of distance learning of foreign languages have been defined: provision of digital didactics, use of digital technologies, stimulation of the formation of communicative and digital competence of professors and teaching staff and students of higher education. The effectiveness of the use of artificial intelligence during distance learning of foreign languages in higher education institutions has been determined.*

Key words: *distance learning, foreign languages, innovations, education seekers, higher education institution.*

Стаття відправлена: 29.06.2024 г.

© Ткаченко А.М.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-042
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-042

УДК 378:537:53.06:538.9

FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF FUNDAMENTAL RESEARCH INTO THE EDUCATIONAL PROCESS IN A HIGHER SCHOOL

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Tatarchuk T.V. / Татарчук Т.В.
c.t.s., as.prof. / к.т.н., доц.
ORCID: 0000-0002-6408-0463
SPIN: 9539-7370
Zaporizhzhia Polytechnic National University, Zaporizhzhia, Zhukovskoho, 64, 69063
Національний університет «Запорізькаполітехніка», Запоріжжя, Жуковського, 64, 69063
Bondar N.P. / Бондарь Н.П.
c.t.s., as.prof. / к.т.н., доц.
ORCID:0009-0007-3151-6367
Dniprovsk State Technical University,
Kamyanske, Dnipropetrovsk region, Dniprobudivska, 2, 51918
Дніпровський державний технічний університет,
Кам'янське,Дніпропетровська область,Дніпробудівська, 2, 51918
Zasovenko A. V. / Засовенко А. В.
c.t.s., as.prof. / к.т.н., доц.
ORCID: 0000-0003-1012-6742
Zaporizhzhia Polytechnic National University, Zaporizhzhia, Zhukovskoho, 64, 69063
Національний університет «Запорізька політехніка», Запоріжжя, Жуковського, 64, 69063

Анотація. *У статті розглядається можливість впровадження результатів фундаментальних досліджень у галузі матеріалознавства та магнетизму у навчальний процес з фізики у вищих навчальних закладах під час підготовки майбутніх інженерів. Як приклад, наводиться теоретична лабораторна робота «Спосіб отримання постійних магнітів». Відмінності даної лабораторної роботи від традиційних: змінено структуру мети роботи – введено "мета для викладача" та "мета для студента", щоб обидві сторони чітко розуміли цілі роботи та очікувані результати, запроваджено новий структурний елемент – "Міжпредметні зв'язки", який демонструє зв'язок між фізичною компонентою роботи та спеціальними предметами, на відміну від традиційних лабораторних робіт, студенти не проводять експеримент самостійно; натомість вони аналізують результати досліджень, виконаних провідними фахівцями у цій галузі, таким чином формуються предметна та міжпредметна компетенція.*

В результаті дана теоретична лабораторна робота сприятиме формуванню знання для конкретної спеціальності, наприклад, для майбутніх ливарників – способи виготовлення постійних магнітів методом лиття, для майбутніх матеріалознавців – залежність фізичних властивостей від способу виготовлення постійних магнітів, для майбутніх електриків – сфери використання постійних магнітів у залежності від способу виготовлення та фізичних властивостей. Надалі планується створення навчально-методичного комплексу з фізики, який органічно був би пов'язаний із конкретною професійною підготовкою.

Ключові слова: *фундаментальне дослідження, постійний магніт, теоретична лабораторна робота, традиційна лабораторна робота*

Вступ.

У дидактиці викладання фізики у вищій школі як навчального предмета окрім лекційного курсу велика увага приділяється практичній частині навчального процесу. Даній проблемі присвячено роботи як вітчизняних так і зарубіжних авторів [1,2]. При виконанні лабораторних робіт формуються експериментальні уміння та навички по дослідженню, установленню, підтвердженню фізичних знань.

На наш погляд на даний момент запропоновано багато традиційних лабораторних робіт для підтвердження відкриттів вчених минулого, але майже не відображаються результати сучасних фундаментальних досліджень. На даний момент є багато накопичених результатів сучасних досліджень галузі матеріалознавства та металознавства відомих вітчизняних та зарубіжних вчених: Мирошниченко И.С., Sagawa Masato, Брехаря Г.П., Виставкіна В.В., Гуляєва Т.В., Бовда В.О. та інші [3-10], які доцільно впровадити у навчально-виховний процес з фізики. Для якісної підготовки фахівців зі спеціальностей: 132 – «Матеріалознавство», освітні програми: «Прикладне матеріалознавство», «Термічна обробка металів», «Композиційні та порошкові матеріали, покриття»; 136 – «Металургія», освітні програми:«Ливарне виробництво чорних та кольорових металів і сплавів»; 131 – «Прикладна механіка», освітні програми: «Обладнання та технології ливарного виробництва», 141 – «Електроенергетика. Електротехніка та електромеханіка» «Електротехнічні системи електроспоживання», освітні програми: «Енергетичний менеджмент», «Електричні машини і апарати», «Електромеханічне обладнання енергоємних виробництв», «Електромеханічні системи автоматизації та електропривод» – вважаємо доцільним впроваджувати у навчально-виховний процес як практичні, так і теоретичні лабораторні роботи, які б підкріплювали зміст сучасних наукових досліджень в названих галузях освіти.

Головною відмінністю між традиційними та теоретичними лабораторними роботами: на даний момент є велика кількість запропонованих інструкцій щодо виконання традиційних лабораторних робіт, які були створені викладачами різних ВНЗ, а щодо виконання нових лабораторних робіт, що базуються на сучасних фундаментальних дослідження (матеріали науково-практичних конференцій, наукових видань, захищених дисертацій), інструкцій немає. Тому бажано, щоб сучасні результати досліджень були адаптовані для навчально-виховного процесу під конкретну спеціальність.

Таким чином, мета статті полягає у виділені фізичної компоненти сучасних фундаментальних досліджень при проведенні теоретичних лабораторних робіт для студентів I-II курсу ВНЗ.

Основний текст.

Раніше вводилося поняття "варіативної лабораторної роботи" для старшої школи [18, 19]. Там пропонувалися різні способи визначення фізичних величин. Нажаль, зараз не завжди є можливість для студентів провести експеримент самостійно, особливо при вивченні фундаментальних досліджень. Тому виходом із ситуації може бути створення теоретичних лабораторних робіт.

Як приклад такої теоретичної роботи пропонується лабораторна робота «Методи отримання постійних магнітів». Пропонуємо проведення теоретичної лабораторної роботи для з'ясування фізичної складової фундаментальних досліджень щодо понять: «метод лиття», «метод порошкової металургії», «спіннінгування з розплаву», «спікання під тиском», «додатковий термічний тиск».

Методичні особливості даної роботи:

1. Змінена структура мети роботи – введено «мета для викладача» та «мета для студента». Це необхідно для того, щоб і викладач, і студент чітко розуміли, для чого виконується дана робота та яких результатів необхідно досягти.

2. Введено такий структурний елемент, як «Міжпредметні зв'язки». За допомогою даного пункту показується зв'язок між фізичним компонентом даної роботи та спецпредметами.

3. На відміну від традиційних лабораторних робіт, студенти самі безпосередньо експеримент не проводять.

4. На основі дослідження, виконаного провідними фахівцями [4-7] в даній галузі, аналізують результати експерименту. Таким чином формуються предметна та міжпредметна компетенція.

Лабораторна робота «Методи отримання постійних магнітів»

Мета для викладача:

- ознайомити студентів з основними методами отримання високоенергетичних постійних магнітів;
- сформувати у студентів поняття «метод лиття», «метод порошкової металургії», «спіннінгування з розплаву», «спікання під тиском», «додатковий термічний тиск»;
- навчити студентів аналізувати представлений теоретичний матеріал, виділяти у ньому головне.

Мета для студента:

- навчитись аналізувати матеріал та використовувати його на практиці;
- ознайомитись з основними методами отримання високоенергетичних постійних магнітів.

Міжпредметні зв'язки.

Перелік дисциплін, на які студент безпосередньо спирається при виконанні даної лабораторної роботи	Перелік дисциплін, при вивченні яких студент безпосередньо спирається на знання, отримані при виконанні даної лабораторної роботи
Елементарна та загальна фізика (тема: Магнітне поле у речовині) Елементарна та вища математика	Матеріалознавство Металознавство та термічна обробка Методи отримання матеріалів з заданими властивостями Матеріали з особливими властивостями

Завдання:

1. Написати розгорнутий план до наданого теоретичного матеріалу.
2. Розрахувати вартість витраченої електроенергії.
3. Розрахувати силу, з якою пуансони діють на зразок при термообробці.

4. Розрахувати лінійне видовження зразків.

Теоретичні відомості.

На сьогодні існує кілька методів виготовлення постійних магнітів. Найбільш поширеними є метод порошкової металургії та лиття. Більш новим методом виготовлення постійних магнітів є спікання швидко охолоджених плівок під тиском. Далі буде представлено декілька способів отримання постійних магнітів.

Метод лиття [5, 16]. Для отримання зливків досліджуваних сплавів складові елементи чистотою 99,99% розплавляють в індукційній печі у захисній атмосфері для запобігання окислення неодиму (атмосфері аргону). Температура виплавки – 1923 К; зливки сферичної форми (D = 20 мм, h = 10 мм) отримують литтям розплаву у мідні водоохолоджувані форми.

Метод порошкової металургії [11, 17]. Високочисті елементи сплавлялися в індукційної печі УППФ – 3М у захисній атмосфері аргону для виготовлення вихідного сплаву $Fe_{76}Nd_{16}B_8$ (початкові компоненти: Nd - 99.8; Fe – ЖР 008; феробор – ФБ – 20). Вихідний сплав подрібнють на щокових дробівках (0,5 мм). Мокрий помел у вібромлині, у захисному (C_2H_5OH) середовищі до отримання порошку з мікронним розміром частинок (≈5÷10 мкм). Сушка порошку відбувається вакуумуванням. Легування – шляхом змішування порошків. Пресування порошку – в зовнішньому орієнтованому полі (H≥800кА/м) у контейнерах, виготовлених з урахуванням коефіцієнту спікання.

Спечені магніти виготовлялись спіканням орієнтованих у магнітному полі компактів у вакуумі (10^{-4} мм. рт. ст) при 1100°С протягом1 год. Після спікання застосовували термообробку при температурі 850°С протягом 1 год та при температурі 530°С протягом 1 год., а потім – фінальне намагнічування зразків.

Метод загартування з рідкого стану (метод спінінгування з наступним подрібненням стрічок-лусок) [3, 4, 12]. Метод надшвидкого охолодження розплаву (спінінгування) є перспективною технологією виробництва порошків сплавів Nd-Fe-B. У роботі були виготовлені магнітопласти на основі системи Nd-Fe-B, леговані вуглецем, міддю, титаном у виді порошку, які відрізнялися термообробкою та вмістом вуглецю, міді, титану. Для моделювання складних процесів, які відбуваються під час надшвидкого охолоджування матеріалів, і як наслідок, утворення метастабільних, аморфних та дрібнокристалічних станів, було використано надшвидке гартування за методом спінінгування розплаву. Ця методика була втілена за допомогою установки „Лента-3”(ННЦ «ХФТІ», м. Харків).

Вакуумна установка надшвидкого гартування „Лента-3” складається з плавильної камери об’ємом 5 $дм^3$, в якій розташована дугова піч з мідним кристалізатором який має водяне охолодження і виливним пристроєм, гартувальною камерою з мідним барабаном (діаметр 500 мм, завширшки 40 мм) і пристроєм регулювання обертів, який дозволяє ободу колеса обертатися з лінійною швидкістю від 0 до 40 м/с, а також системи регулювання подачі інертного газу в плавильну камеру у діапазоні тисків від 0 до $6x10^5$ Па та приймальної камери для збору загартованого матеріалу. Розплавлений матеріал

виливається на барабан і загартовується у вигляді стрічок або лусочок. Схема установки „Лента-3” наведена на рис. 1.

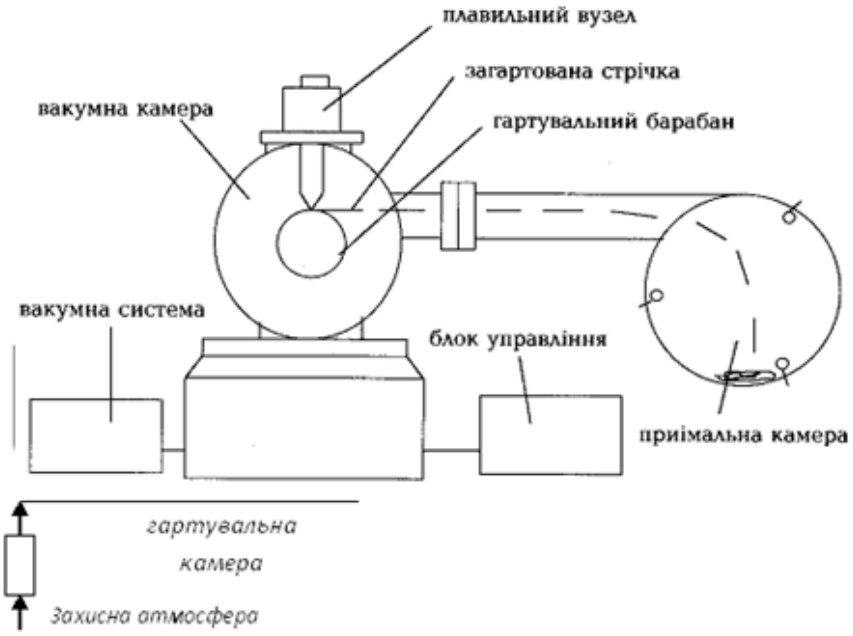

Рис. 1. Схема установки „Лента-3”

Для виготовлення вихідного сплаву використовують дугову плавку у середовищі аргону (навіски 20 гр). Контроль зливків здійснюють шляхом зважування. Потім відбувається переплав у кварцовому тиглі. Розплав подається крізь невелике сопло на охолоджену поверхню, яка обертається. Тиск над розплавом витримують 0,6 атм., лінійна швидкість обертання мідного барабану складає 20 м/с. При цьому утворюються тонкі луски розплаву. Швидкість загартування матеріалу можна змінювати змінюючи лінійну швидкість поверхні загартування. Вибір визначеної швидкості загартування забезпечує отримання високої коерцитивності і залишкової намагніченості. Одержані стрічки і лусочки відпалюють у вакуумі при температурі 500°С.

Виготовлення спечених компактів та магнітопластів [6, 11, 15]. Для отримання спечених компактів швидко загартовані стрічки розміщували у розроблену та апробовану прес-форму (рис. 2).

Прес-форму виготовляли з нержавіючої сталі 12Х18Н10Т. Для запобігання припікання стрічок до поверхні прес-форми в процесі спікання її стінки ізолювались за допомогою слюди. Точність вимірювання маси стрічок на вагах AXIS A500 складала ±0,01 г. В залежності від умов спікання, прес-форма разом із стрічками зазнавала короткочасне навантаження певної величини (табл. 1,2).

Після навантаження прес-форма скріплювалась таким чином, що стрічки знаходились у напруженому стані. Пресування відбувалось на Litostroj HVC-2-16. Матеріал прес-форми та болтів підбиралися таким чином, щоб під час нагрівання створювався додатковій тиск. Після витримки при заданій температурі прес-форма охолоджувалась разом із піччю у вакуумі. В

залежності від умов спікання компакти мали різні механічні властивості (твердість, крихкість, наявність пор).

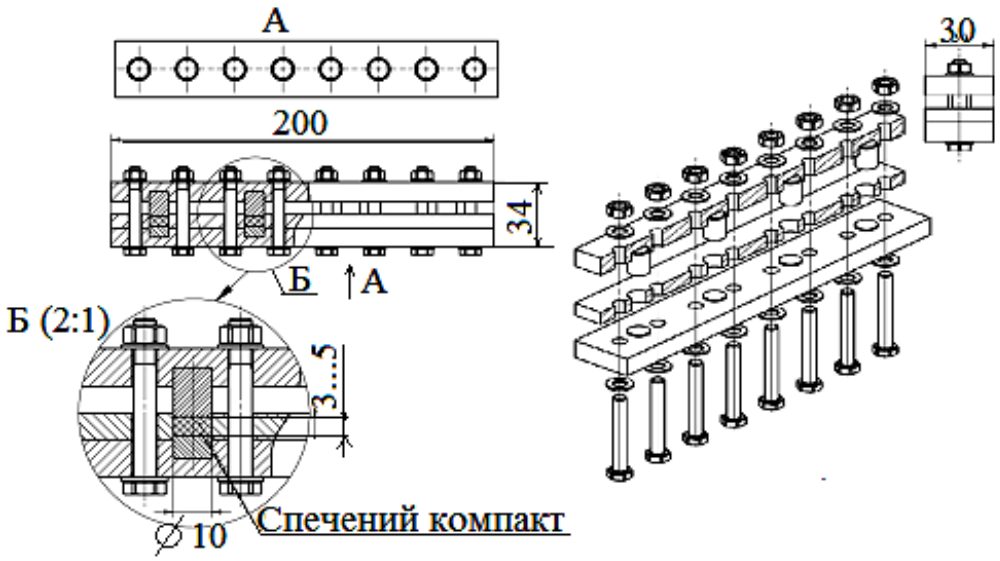

Рис.2. Схема прес-форми

Таблиця 1. Режими спікання та відпалу сплаву $Nd_{20}Fe_{70-x}C_{9,5}B_{0,5}Cu_x$.

Температура спікання, К	Ступінь вакууму, мПа	Час спікання, год	Час відпалу, год	Початковий тиск, МПа			Температура відпалу, К
				0,5	3	6	
1173	1,333	1	1	+	+	+	1113

Таблиця 2. Режими спікання та відпалу сплаву $Nd_{15,2}Fe_{75,5-x}C_xB_{6,6}Cu_{1,57}Ti_{1,38}$.

Температура спікання, К	Ступінь вакууму, мПа	Час спікання, год	Температура відпалу, К	Час відпалу, год	Початковий тиск, МПа			Температура спікання, К	Час спікання, год	Початковий тиск, 12 МПа
					0,5	3	9,5			
1323	1,333	1	823	0,5	+	+	+	1013	1,5	+

Технологічна схема виготовлення магнітопластів:

1) подрібнення спечених компактів в алундовій ступці;

2) змішування подрібнених компактів з порошком фенол-формальдегідної смоли у співвідношенні сплав: смола = 9:1 (% вагових);

3) компактування суміші під тиском 5 МПа з одночасним нагріванням;

4) витримка компакту протягом 600 с при температурі 383 К під тиском 5 МПа та контроль властивостей (метод гістерезиметра).

Методика розрахунку додаткового тиску. Отже, матеріал прес-форми та болтів підбирався таким чином, щоб за рахунок різниці у коефіцієнтах лінійного розширення створити додатковий тиск на матеріал компакту, який викликаний зміною температури. На рис. 2 представлено залежність температурного коефіцієнту лінійного розширення фази $Nd_2Fe_{14}B$ для параметрів *a* і *c*.

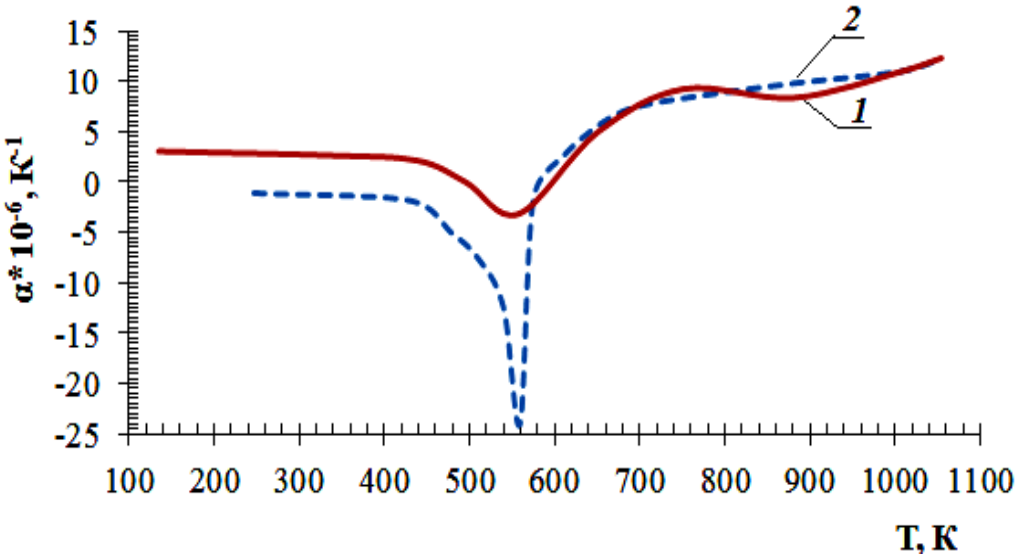

Рис. 3. Графік залежності коефіцієнту лінійного розширення ά від температури для фази $Nd_2Fe_{14}B$: 1 – для параметра *a*; 2 – для параметра *c*.

Розрахунок додаткового термічного тиску виконували згідно методу кінцевих елементів у програмі ANSIS. У табл. 3 подано значення модуля Юнга та коефіцієнту лінійного розширення, які використовували для розрахунків [13]. Також для розрахунків було використано дані графіків (див. рис. 4). При розрахунках вважалось, що для матеріалу компакту модуль Юнга залишається майже незмінним, а для матеріалів прес-форми і болтів змінюється.

Механічне напруження залежить від деформацій таким чином[6,14]:

$$\{\sigma\} = [E]\{\varepsilon^{el}\}, \quad (1)$$

де $\{\sigma\} = \{\sigma_x\ \sigma_y\ \sigma_z\ \sigma_{xy}\ \sigma_{yz}\ \sigma_{xz}\}^T$ – вектор механічного напруження;

[E] – модуль Юнга, або пружна жорсткість матриці (або напружено-деформованої матриці).

Вектор пружної деформації:

$$\{\varepsilon^{el}\} = \{\varepsilon\} - \{\varepsilon^{th}\}, \quad (2)$$

де $\{\varepsilon\} = [\varepsilon_x\ \varepsilon_y\ \varepsilon_z\ \varepsilon_{xy}\ \varepsilon_{yz}\ \varepsilon_{xz}]^T$ – сумарний вектор деформації;

$\{\varepsilon^{th}\}$ – вектор термічної деформації.

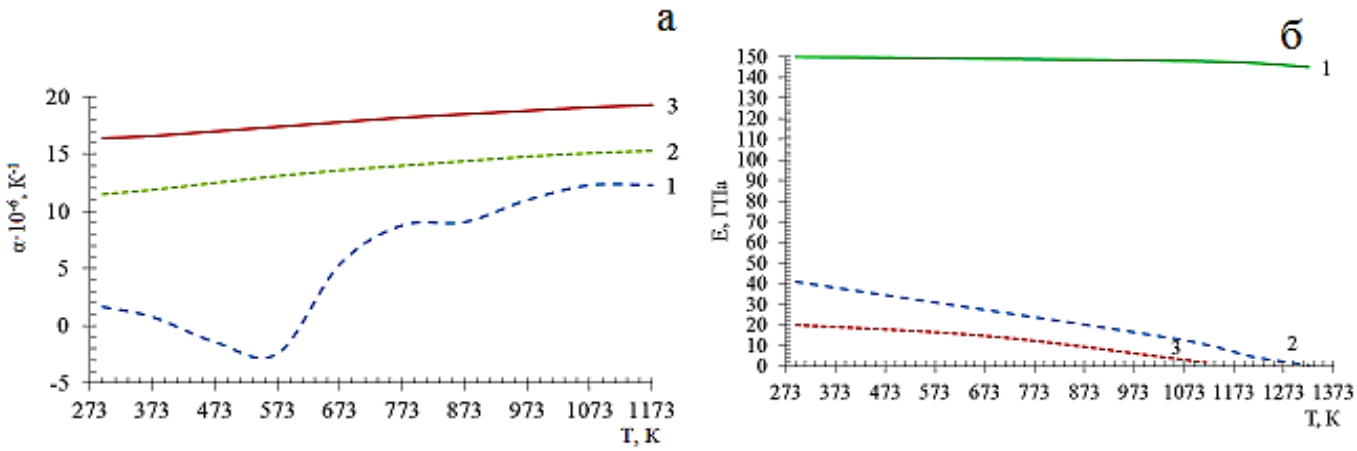

Рис. 4. Графік залежності відносної довжини (а) та модуля Юнга (б) від температури для матеріалів болтів та прес-форми: 1 – *матеріал плівок Nd-Fe-B*; **2 –** *матеріал болтів 30ХГСА*; **3 –** *матеріал прес-форми 12Х18Н10Т*.

Таблиця 3. Значення модуля Юнга та коефіцієнту лінійного розширення для матеріалів, які використовували для розрахунків, при Т = 20 ^{0}С.

Елемент моделі	Матеріал	Модуль Юнга, ГПа	Коефіцієнт лінійного розширення $\acute{\alpha}\cdot 10^{-6}$, K^{-1}
Прес-форма	12Х18Н10Т	40,9	16,4
Болти	30ХГСА	20	11,5
Порошок	Nd-Fe-B	150	1,66

Рівняння для визначення основного механічного напруження:

$$\sigma_e = \frac{1}{2}\sqrt{(\sigma_1-\sigma_2)^2+(\sigma_2-\sigma_3)^2+(\sigma_3-\sigma_1)^2} \quad (3)$$

Рівняння для деформацій:

$$\varepsilon_e = \frac{1}{2\cdot(1+\mu)}\cdot\sqrt{(\varepsilon_2-\varepsilon_1)^2+(\varepsilon_2-\varepsilon_3)^2+(\varepsilon_3-\varepsilon_1)^2} \quad (4)$$

де μ – коефіцієнт Пуассона для пружної та термічної деформацій матеріалу.

На рис. 5 представлено залежність границі міцності, границі текучості та «термічного» тиску від температури.

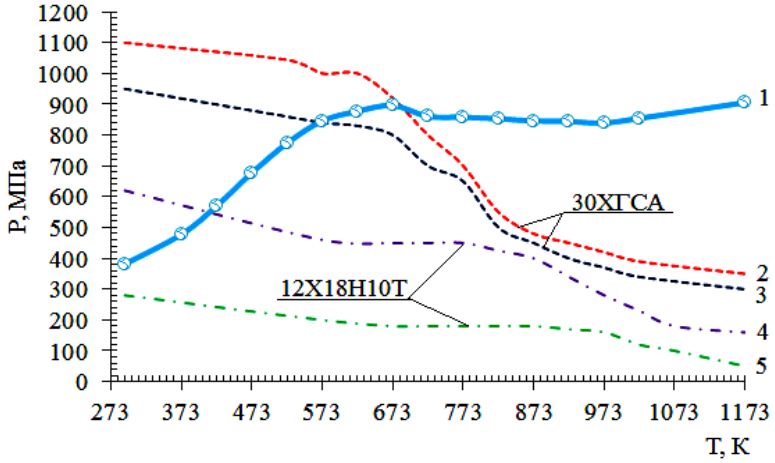

Рис. 5. Залежність границі міцності, границі текучості та термічного тиску від температури: 1 – *додатковий тиск*; **2 –** *границя міцності для болтів*; **3 –** *границя текучості для болтів*; **4 –** *границя міцності для прес-форми; 5 – границя текучості для прес-форми*.

З рис. 5 видно, що границя текучості для матеріалу прес-форми при кімнатній температурі нижче, ніж термічний тиск при тій же самій температурі. Максимальний термічний тиск 895,8 МПа було отримано для температури 673 К. При подальшому збільшені температури значення термічного тиску трохи знижується і залишається у межах 850...860 МПа. Це можна пояснити тим, що як для матеріалу болтів, так і для матеріалу прес-форми з підвищенням температури починається явище пластичного деформування.

На рис. 6 – залежність відносного видовження від температури.

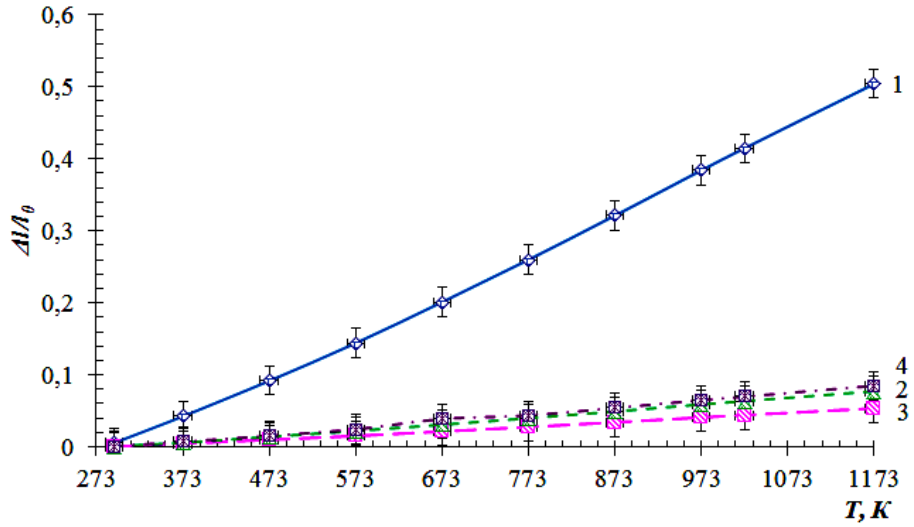

Рис. 6. Залежність відносного видовження від температури:
1 – *матеріал компакту*; **2 –** *матеріал прес-форми*; **3 –** *матеріал болтів*;
4 – *середнє значення.*

З рис. 6 видно, що найбільше відносне видовження, згідно розрахунків, отримано для матеріалу плівок. Найменше відносне видовження – для матеріалу болтів. Для температур 1023 К та 1173 К вони відрізняються у 4 рази. Саме за рахунок цього можна отримати додатковий зовнішній тиск на зразок у стиснутому стані у межах 850...900 МПа.

Порядок виконання роботи.

Завдання 1. Прочитати та проаналізувати матеріал, наданий в теоретичних відомостях. Написати розгорнутий план.

Завдання 2. Проаналізувати режими виготовлення постійних магнітів. Розрахувати кількість енергії, яку необхідно витратити для виготовлення постійних магнітів, та її вартість (437,64 грн/МВт*год). Для виготовлення електродів у пічці використовували вольфрамові електроди довжиною 10 см та перерізом 2х7 мм. Кількість електродів – 12, напруга на електродах – 10 кВ. Швидкість нагріву – 10К/с. Відповідь надати у Дж та кВт/год. Який з методів є більш енергетично вигідним?

Завдання 3. Розрахувати середню силу тиску на зразок з боку пуансонів прес-форми при різних температурах. Діаметр зразка 11 мм. Використовувати данні рис. 1.5. При якій температурі починаються пластичні деформації прес-форми та болтів?

Завдання 4. Використовуючи данні рис. 6 розрахувати середнє видовження зразка для різних температур. Висота зразка 5 мм.

Контрольні запитання.

1. Дати характеристику методу лиття. Якою є будова та принцип дії індукційної пічки?
2. Дати характеристику методу порошкової металургії.
3. Дати характеристику методу загартування з рідкого стану. Якою є будова та принцип дії гартувальної камери та електродугової пічки?
4. Дати характеристику методу виготовлення спечених компактів.
5. Дати характеристику методу виготовлення магнітопластів.
6. Які особливості методики розрахунку додаткового тиску.
7. Чим пружна деформація відрізняється від пластичної?
8. У чому полягає явище текучості?
9. Характеристика аморфного та кристалічного стану.
10. Якими є особливості стабільного та метастабільного станів?

Висновки

В умовах контекстного походу до навчання фізики у вищих навчальних закладах дана теоретична лабораторна робота сприятиме формуванню знання для конкретної спеціальності, наприклад, для майбутніх ливарників – способи виготовлення постійних магнів методом лиття, для майбутніх матеріалознавців – залежність фізичних властивостей для способу виготовлення постійних майбутніх електриків – сфери використання постійних магнітів залежно від способу виготовлення та фізичних властивостей. Надалі планується створення навчально-методичного комплексу з фізики, який органічно був би пов'язаний із конкретною професійною підготовкою.

Насамкінець хотілося б подякувати моєму науковому керівникові, доктору фізико-математичних наук, професору Бряхаря Григорію Павловичу за його допомогу і те натхнення, завдяки яким було виконано фундаментальне дослідження з отримання високоенергетичних постійних магнітів та з'явилася можливість впровадити отримані результати у навчальний процес.

Список використаних джерел:

1. Андрєєв А.М. Фізика. Лабораторні роботи з творчими завданнями: Навчальний посібник / А.М. Андрєєв, О.Ю. Осипов. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. – 228 с.

2. Фізика. Лабораторний практикум: навчальний посібник для студентів інженерно-технічних спеціальностей денної та заочної форм навчання / Д. А. Захарчук, Л. В. Ящинський – Луцьк: Луцький НТУ, 2018. – 240 с.

3. Мирошниченко И. С. Закалка из жидкого состояния / И.С.Мирошниченко. – М.: Металлургия, – 1982. – 168 с.

4.Брехаря Г. П. Формирование метастабильных состояний в металлических сплавах при закалке из жидкости: дис. д-ра физ.-мат. наук: 01.04.07 / Брехаря Григорий Павлович. – Запорожье: ЗГУ, 1991. – 254 с.

5. Виставкіна В. В. Вплив нерівноважних умов охолодження на фазоутворення у легованих міддю магнітотвердих сплавах системи Nd-Fe-C:

автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фіз.–мат. наук.: спец. 01.04.07 «Фізика твердого тіла» / В. В. Виставкіна – Дніпропетровськ, 2006. – 19 с. – укр.

6. Гуляєва Т. В. Визначення раціонального легування та режимів спікання економно-легованих швидко охолоджених сплавів Nd-Fe-B-Ti-C-Cu для підвищення магнітних характеристи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. тех. наук.: спец. 05.16.01 «Металознавство та термічна обробка металів» / Т. В. Гуляєва – Запоріжжя, 2015. – 24 с. – укр.

7. New Material for permanent magnets on base of Nd and Fe / M.Sagawa, S.Fudjimura, .N Iogawa [and other] // J. Appl. Phys.–1984.– vol. 55(6). – P.2083 – 2087.

8. $Nd_2Fe_{14}B$-type magnet alloys/ D.Tsai, T.Chin, S.Hsu [and other] // IEEE Trans. Magn. MAG. – 1987. – vol.23. – P.3607-3611.

9. Suzuki T. Lorentz microscopy observation of domain walls in Nd-Fe-B alloy permanent magnets / T. Suzuki, K. Hiraga, M. Sagawa // Jap. J. Of Appl. Phys. – 1984. – P. 421-423.

10. Дослідження впливу міді та вуглецю на властивості постійних магнітів, виготовлених на основі стопу $Fe_{76}Nd_{16}B_8$ / Г.П. Брехаря, В.В. Савин, О.М. Бовда [и др.] //Металлофизика и новейшие технологии. – 2006. – т.28. – №3. – С. 383–395.

11. Брехаря Г. П. Свойства постоянных магнитов системы Nd–Fe–B, легированной Cu, Ti, C, полученных порошковым методом или спеканием пленок в условиях высокого давления / Г. П. Брехаря, Е. А. Харитонова, Т. В. Гуляева // Успехи физики металлов. – К: ИМФ. – т. 15. – 2014, с. 35–53.

12. Лякишев Н. П. Диаграммы состояния двойных металлических систем: Справочник: В 3 т. /[Под общ. ред. Н.П. Лякишева]. – М.: Машиностроение. – Т. 2. – 1997. – 1024 с.

13. Справочник по авиационным материалам / [под. ред. А. Т. Туманова]– М: Машиностроение, 1965. – т. I. – 456 с.

14. Вплив зовнішніх тисків на структуру та магнітні властивості спечених магнітів/Г. П. Брехаря, Т. В. Гуляєва, О. А. Харитонова [та ін.] // Нові матеріали і технології в металургії та машинобудуванні. – Запоріжжя: ЗНТУ. – № 2. – 2013 р. – С. 23 - 29.

15. Исследование структурно-фазовых превращений при спекании закаленных сплавов системы Nd-Fe-C / В.М.Ажажа, Г.П.Брехаря, Т. В.Демченко [и др.] // Вопросы атомной науки и техники. Харьков: Национальный научный центр «Харьковский физико-технический институт», Серия: Вакуум, чистые материалы, сверхпроводники (16). – 2007. – № 4. – С.155-160.

16. Васильєва О.О. Вплив термічної обробки на структуру та властивості литих магнітів Nd-Fe-C, легованих міддю / О. О. Васильєва, В. В. Виставкіна // Фізика та хімія твердого тіла. – 2003 – №3 – С. 40 – 47.

17. Брехаря Г. П.Влияние меди на свойства постоянных магнитов, изготовленных на основе сплава $Fe_{76}Nd_{16}B_8$ / Г. П. Брехаря, Е. А. Харитонова // Металлофизика и новейшие технологии. - 2013. - 35, № 3. - С. 367-375.

18. Гуляєва Л. В Варіативний підхід щодо виконання лабораторних робіт з

фізики в старшій школі / Л.В Гуляєва, Т.В Гуляєва // Наукові записки. Випуск 5. –Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Частина 3. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Вінніченка, 2014. -.С. 60-66.

19. Гуляєва Л.В. Диференційовано-варіативний підхід у виконанні лабораторних робіт з фізики в старшій школі [електронній ресурс] / Л.В Гуляєва, Т.В Гуляєва // Електронний збірник наукових праць ЗОІППО. –№2(16): Матеріали V Міжнародного форуму «Особистість у єдиному освітньому просторі» Конференція 2: Освіта й особистість: нові підходи, сучасна дидактика, інноваційні технології, 2014. – 10 с. – Режим доступу: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp161/gulaevy.pdf.

Abstract. *The article discusses the possibility of introducing the results of fundamental research in the field of materials science and magnetism into the educational process in physics in higher educational institutions in the preparation of future engineers. As an example, the theoretical laboratory work "Methods of producing permanent magnets" is given. Differences of this laboratory work from traditional ones: the structure of the worksheet has been changed - a "meta for the worksheet" and a "meta for the student" have been introduced, which is necessary so that both the worksheet and the student clearly understand why this work is being worked out and what results need to be achieved; a structural element has been introduced, such as "Inter-subject connections", in addition to this item the connections between the physical component of a given work and special objects are shown; In addition to traditional laboratory work, students do not directly conduct the experiment themselves; On the basis of the research conducted by leading scientists in this field, analyze the results of the experiment, thus forming subject and interdisciplinary competence.*

As a result, this theoretical laboratory work will contribute to the formation of knowledge for a specific specialty, for example, for future foundry workers - methods for manufacturing permanent magnets using the casting method, for future materials scientists - the dependence of physical properties on the method of manufacturing permanent magnets, for future electricians - the area of using permanent magnets depending on the manufacturing method and physical properties. In the future, it is planned to create an educational and methodological complex in physics, which would be organically connected with specific physics training.

Keywords: *fundamental research, permanent magnet, theoretical laboratory work, traditional laboratory work*

Стаття відправлена: 22.06.2024 г.

© Татарчук Т.В., Бондарь Н.П., Засовенко А. В.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-043
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-043

УДК 94(477)

TRENDS IN THE FORMATION OF THE CULTURAL HERITAGE OF UKRAINE IN THE 1920s-1930s

ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ У ДВАДЦЯТИХ-ТРИДЦЯТИХ РОКАХ XX СТОЛІТТЯ

Sabardak Y.V./ Сабардак Я.В.
Postgraduate / аспірант
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University,
St. Ioanna Pavla II, 17, Kyiv,01042
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,
вул. Іоанна Павла II, 17, м. Київ, 01042

Анотація. *Процеси формування та розвитку культурної спадщини України у період двадцятих – тридцятих років XX століття відображали вияв дії двох тенденцій оновлення суспільства. Перша виявлялась у впровадженні загальнолюдських і національних цінностей. Друга мала прояв у реалізації більшовистських ідеалів тоталітарного суспільства.*

Перша тенденція – тенденція відродження – реалізовувалась в прозі та поезії (М. Хвильовий, П .Тичина); в театральному мистецтві (Л. Курбас); в музичному, та кіномистецтву; в науці та архітектурі; в інших складових культурної спадщини України. Була притаманна періоду до майже кінця 20-х років.

Друга тенденція мала назву «тенденція застою», «розстріляне відродження». Вона характеризувалася знеціненням національного в угоду пролетарському інтернаціональному та затвердженню тоталітаризму. Стала головною у 30-х роках.

Ключові слова: *культурна спадщина України; дві тенденції формування культурної спадщини; тенденція відродження; тенденція застою, знеціненння національного в угоду інтернаціональному та тоталітаризму; література, проза, поезія, наука, культура.*

Вступ.

На всіх етапах становлення та розвитку української державності взаємопов'язано відбувався і процес зародження та формування культурної спадщини України. За своїм змістом вона складається і продовжує формуватися на основі успадкованих від попередніх поколінь матеріальних і духовних надбань держави, які, в свою чергу, відображають та зберігають автентичність і етнокультурну самобутність українського народу, сприяють його згуртуванню та відбивають внесок держави та її соціуму в розвиток європейської та світової цивілізації.

Важливо зазначити, що кожний період чи етап в історії України мав свої особливості, навіть трагічні, але значимість формування культурної спадщини та вплив її на життєдіяльність українського суспільства, особливо на сучасність, викликає великий науково-практичний інтерес і постає предметом досліджень багатьох дослідників історичної, культурологічної, соціологічної та багатьох інших наук гуманітарного, суспільствознавчого тощо характеру. Серед них слід виокремити фундаментальні узагальнюючі праці В. Даниленка, Г. Касьянова, С. Кульчицького, В. Марочки, Ю. Храмова, Ю. Сергієнка та інших дослідників окремих аспектів проблеми.

Автор враховував та використовував положення та висновки доробок науковців і поставив за мету власного допису висвітлення в історичному

аспекті проявів тенденцій формування та розвитку української культурної спадщини у період двадцятих – тридцятих років XX століття.

Основний текст.

Початок 20-х років в Україні знаменувався кризою у відносинах правлячих владних структур та суспільства. Ця криза обумовлювалася внутрішніми та зовнішньополітичними факторами.

Більшовистська влада, по-перше, не могла не рахуватись із чинниками могутнього культурно-національного піднесення початку століття та періоду революції; прагнула завоювати довіру переважної більшості українського населення, яку становило селянство; виявляла бажання ліквідувати протиріччя між російськомовними робітниками та русифікованим партапаратом, з одного боку, та українським селянином та інтелігентом – з іншого.

По-друге, представники владного режиму в СРСР та його українського республіканського складового відчували свою культурну посередність та міжнародну ізоляцію і вимушені були обрати для закріплення свого правлячого статусу як у суспільстві, так і на міжнародній арені, та поставити собі на службу найбільш ерудовану, впливову саме інтелігенцію, зробити її знаряддям у налагоджуванні міжнародної напруги та входу більшовистської держави у цивілізоване світове суспільство.

У 20-х р. в Україні радянською владою проводиться політика українізації, що відіграла певну позитивну роль у розвитку культури. Ця політика здійснювалася під партійним контролем, але ставала часткою загального процесу розвитку української культури. Вперше після століть колоніального існування українська культура дістала державну підтримку. Але процес українізації ніс на собі відбиток, який був притаманний пореволюційній епосі політизації та ідеалізації культурної сфери.

Сучасні наукові, навчальні, публіцистичні, дослідницькі, популярні друковані та інтернет-ресурсні видання надають можливість розглянути, а на цій основі проаналізувати та узагальнити фактологічний матеріал для реалізації поставленої мети даного допису.

Вагомий внесок у розвиток та поповнення культурної спадщини українське відродження надало насамперед **у літературі**, в яскравих поетичних та прозових творах.

Характерно, що ці твори, особливо майже до кінця двадцятих – початку тридцятих років, носили відбиток вираження захопленням авторів романтикою революції та будівництва соціалізму. Водночас, особливо серед молодих поетів та письменників, спостерігається відмова окремих їх представників від традицій класичної літератури та поява орієнтації на літературне життя Західної Європи з уособленням національних мотивів.

На симбіозі та розбіжностях цих явищ майже стихійно виникають та набирають масовості (сотні та більше учасників) творчі об'єднання та спілки. Прикмета часу відобразилася навіть у назвах новолітературних формувань: селянських письменників – «Плуг» (засновниками та активістами були А. Головко, О. Копиленко, П. Панч, В. Минко); спілка пролетарських письменників – «Гарт» (В. Еллан-Блакитний, М. Йогансен, В. Сосюра, П.

Тичина); об'єднання молодих письменників-комсомольців – «Молодняк». Визначену роль відігравали об’єднання «Ланка», «Аспанфут», «Нова генерація» тощо[1].

Більшість із них на початку своєї діяльності була по суті в ідейному плані досить строката та мала значний присмак офіціозу ортодоксального комунізму, проте поступово, майже до кінця 20-х початку 30-х років, набирала національної, гуманістичної забарвленості.

Водночас затвердився плюралізм різних течій в літературі. Дослідники, зокрема О. Собачко, підкреслює, що у тодішньому літературному просторі було наявним і процвітало дивовижне розмаїття стильових течій: авангардизм, неоромантизм, революційний романтизм, імпресіонізм, неореалізм, «неокласика», необароко, модернізм тощо[2].

В українському культурному відродженні впливовими у період, що висвітлюється, були **музичне, театральне та кіномистецтво**.

У 20-ті роки молоді талановиті композитори М. Леонтович, Я. Степовий, О. Кошиць, К. Стеценко творчо та наполегливо почали впроваджувати елементи зрілого національного стилю в музиці, що поєднував класику і сучасність.

Розквіт українського театрального мистецтва, що був започаткований діяльністю М. Лисенка та М. Садовського у перші півтора десятиліття XX століття (організація у Києві: М. Лисенком – музично-драматичної школи, М. Садовським – стаціонарного українського театру), у 20-х роках продовжений Л. Курбасом насамперед у постановці у 1920 році «Гайдамаків» за Т. Шевченком.

Пошуки були закріплені і в наступні роки. За оцінками критиків тих часів та і сучасних, п’єси «Народний малахіт» і «Мина Мазайло» були безпрецедентним явищем у культурі радянського часу.

Керований Л. Курбасом Київський драматичний театр було перейменовано на «Березіль», а у 1926 р. переведено до Харкова. «Березіль» власне був і театром, і мистецькою лабораторією. Його творчі майстерні у Борисполі, Білій Церкві та в Києві проводили підготовку режисерів, акторів, драматургів, критиків та інших працівників театру.

Слід зазначити, що у цей період у вітчизняній драматургії складається свого роду плідний творчий тандем письменників і драматургів в особах Л. Курбаса та М. Куліша. Ця співпраця, за словами дослідниці І. Кремінської, з вигляду зовнішності обох письменників, «… по-експресіоністські контрастувала: вишуканий, елегантний європеєць Курбас, який вдягався в костюми англійського крою, і трохи незграбний непоказний Куліш, звиклий довгий час носити одяг із чужого плеча…». Але вони були «блискучі оратори, обидва фанати театру й, сьогодні можемо сказати, масштабні фігури свого часу. Увага до досягнень нової драми й експресіонізму, одного з провідних напрямів модернізму, також об’єднують ці фігури» І далі: «Нова драма відмовляється від слова-дії, натомість головним стає показ історії буття душі, її порухів. Ці зміни світовідчуття фіксує режисура Леся Курбаса й втілює драматургія Куліша»[6].

Розквіт отримало **кіномистецтво**. Три обставини викликали і сприяли його

піднесенню. Перша пов'язана з утворенням та розвитком українського документального кіно. В кінці 20-х років кінооператор і режисер Д. Вертов (Д.А. Кауфман) у своїх фільмах намагався розкрити не тільки спосіб життя громадян тогочасної України, а й відтворити у роботах власне процес народження фільму[7]. Цим самим він досяг блискучого успіху, тому що відкрив новий напрямок в документальному кіно, що пов'язаний з художнім тлумаченням справжніх фактів.

Друга викликана потужним розвитком кіноіндустрії в Харкові, Києві та Одесі.

Третя обумовлена творчими доробками кіномитця О. Довженка. Створені ним фільми «Звенигора» (1928 рік), «Арсенал» (1929 рік), «Земля» (1930 рік) та «Іван» (1932 рік) по праву стали шедеврами світового кіно, їх новаторська мова поєднує поетику і гуманізм із яскравою експресією. Зокрема, у 1958 році на Всесвітній виставці в Брюсселі (Бельгія) в результаті опитування, проведеного Бельгійською Синематекою серед 117 видатних критиків і кінознавців з 26 країн світу, фільм «Земля» був названий у числі 12 найкращих картин усіх часів і народів. Стилістика, створена Довженко, поклала початок напряму, який визначають як «українське поетичне кіно»[8].

Визначені здобутки мала і українська **архітектура.** Характерно, що українські архітектори також, як письменники і поети, у двадцятих роках створювали творчі організації, зокрема «Товариство сучасних архітекторів України» (ТСАУ) та Асоціацію нових архітекторів (АСНОВА). Вони по різному уявляли будівельне та образотворче архітектурне мистецтво.

Поширеним затвердився такий напрямок, як конструктивізм. Саме цей стиль був втілений архітекторами О. Дмитрієвим, С. Кравцем, С. Серафимовим, М. Фельгером у розбудову комплексу адміністративних споруд Харкова, столиці УСРР з 1919 по 1934 рр)[9].

Загалом, міська архітектура в цілому виходила з розпочатого в умовах НЕПу процесу урбанізації, З розвитком процесів індустріалізації й урбанізації промислове місто починає на жаль відігравати роль генератора специфічної міської «пролетарської» культури[10].

Продуктивним та вагомим відбувався процес **формування української національної науки**. Об'єднуючим осередком постала Всеукраїнська академія наук (ВУАН).

З іншого боку, більшовики прагнули також продемонструвати свою прогресивність та лояльність у сприянні розвитку науки. Ще у 1919 р. вони не тільки визнали створену в Києві урядом П. Скоропадського Академію наук, а й навіть оголосили її своїм дітищем.

14 червня 1921 року український уряд ухвалив новий Статут Академії. Згідно нього Академія дістала назву Всеукраїнської, також було підтверджено її статус вищої наукової установи УСРР. До складу Академії були включені п'ять, із секціями та бюро, відділів: суспільно-історичний, природничо-математичний , народного господарства, педагогіки та медицини[11].

Протягом наступних років ВУАН з її філіями збагатилася новими дослідницькими осередками. Вчені дістали відносну свободу для проведення

досліджень, публікації своїх поглядів і підтримання контактів із зарубіжними колегами, якщо їхні ідеї не являли відкритої загрози радянському ладові. Тому двадцяті роки стали періодом відродження науки і особливо українознавства, який за масштабами дослідники порівнюють з літературним Ренесансом.

Незважаючи на те, що переважна кількість видатних вчених України не належала до більшовиків, а деякі навіть відкрито підтримували українські національні ідеї, радянський уряд не мав іншого вибору, як сформувати з них серцевину Академії.

На рівні світових стандартів у різних галузях здійснювали наукові пошуки українські вчені: Є. Патон (автоматичне зварювання металу), Ю. Кондратюк (дослідження з теорії космічних польотів), Д. Граве, М. Крилів та М. Боголюбов (нелінійна механіка), А. Сапєгін, В. Юр'єв та М. Холодний (генетика та селекція рослин і тварин), Науковими розробками у галузі охорони здоров'я плідно займалися П. Баранник, П. Буйко, Д. Заболотний, В. Данилевський, М. Гамалія, В. Комісаренко, М. Стражеско та Ф. Яновський. У суспільно-економічній секції цінну працю з історії українського права написав М. Василенко і першим дослідником економічної географії України став К. Воблий.

Академія стала хоч і великим, проте не єдиним осередком науки в Україні. Були засновані дослідницькі центри у Харкові та Одесі. Такі ж центри було відкрито й у менших містах, зокрема Полтаві, Чернігові та Дніпропетровську[12].

Не оминуло відродження і історичну науку. Зразком і нині залишаються праці відомих науковців того часу М. Грушевського, Д. Багалія, Ю. Кримського та Д. Яворницького.

Важливо підкреслити, що повернення з еміграції в 1924 р. академіка М. Грушевського сприятливо позначилась на науковій роботі гуманітарних підрозділів ВУАН, яка суттєво поліпшилась: було створено науково-дослідну кафедру історії України та розпочато видання часопису «Україна». Останній став справжнім рупором українознавчих студій[13].

Отже навіть наведений огляд наявно демонструє вагомий внесок в формування національної культурної спадщини України у двадцяті роки минулого століття. Цей процес здійснювався творчою літературною, мистецькою, науковою, технічною, сільськогосподарською тощо інтелігенцією і характеризував собою вияв пошукової, гуманістичної, творчої тенденції оновлення та Відродження українського суспільства у 20-ті – 30-ті роки XX століття. Ця багатоаспектна тенденція була переважною у житті українців майже до кінця 20-тих років.

Відносно лібералізований та поміркований в політичному, економічному, соціальному, національному тощо сенсах, уряд у ці роки суттєво не гальмував розвиток творчого потенціалу українського народу, який майже не вперше дістав змогу розкритися у багатьох сферах.

Разом з тим це був час поступового зміцнення диктатури більшовицького керівництва, яке готувалося до відновлення припиненого В. Леніним у 1921 р. комуністичного штурму.

Ці процеси почали активно виявлятися вже майже в кінці другої половини 20-х років.

Особливе значення в цьому відношенні мала літературна дискусія 1925-1928 рр., у ході якої порушувалися питання культурного будівництва в Україні, визначення місця інтелігенції в цьому процесі, взаємини української та російської культур, шляхи розбудови національної культури при соціалізмі, тощо. Не названим, але головним же питанням було питання про долю української літератури – бути чи не бути їй самобутньою, національною та орієнтованою на європейські та загальносвітові мірки. «Зречення» М. Хвильового та «саморозпуск» ВАПЛІТЕ було лише зримими наслідками дискусії і являла собою початок суттєвого посилення ідеологічного та політичного наступу тоталітарної влади. Саме ці дискусії знаменували посилення та поступове наростання другої тенденції – державно орієнтованої, централізованої, регламентованої, яка теж являла собою оновлення, але в розумінні комуністичних ідеалів, антидемократичних та антигуманних по формам і методам реалізації.

Розпочаті судові процеси по сфальшованим справам, гоніння та репресії, заборона використання творчого доробку репресованих творців культурного надбання та інші аналогічні різновиди цих інструментів по суті стали майже з початкових 30-х років нормо виявленням затвердження тоталітаризму з його антилюдськими атрибутами.

Тоталітарний наступ вилився у геноцид проти української культури та не знищив і не міг знищити надбань української культури, але різко загальмував її розвиток на довгі роки. Із середини 30-х років в культурі панують уніфікація і централізація, спілки митців утворюються, керуються і підпорядковуються тоталітарному центру, беруть на озброєння в своїй творчості єдиний метод соціалістичного реалізму.

Тисячі творців і носіїв культурної спадщини розстріляні, гинуть у таборах; малочисельним вдається спроба емігрувати. Саме це спонукало очевидців-учасників та їх тогочасних друзів та сучасних дослідників назвати період кінця 20-х та всі тридцяті роки «розстріляним відродженням».

У творчості талановитих письменників, яким удалось вціліти в період репресій, зростають застійні явища. На жаль, визначена їх частина у своїй літературно-мистецькій діяльності у більшості випадків – вимушено, схиляється або навіть сприймає та використовує ідеологеми тоталітарної влади.

Висновки.

Дослідження свідчить, що у культурному процесі 20-х – 30-х роках XX століття перед українським суспільством наявною поставала проблема співвідношень спрямувань дій творчої інтелігенції, в яких закладалися пошукові загальнолюдські та національні цінності з метою донесення їх до суспільної свідомості, з одного боку, та практичних намагань більшовистської влади затвердити свій тоталітарний статус, який базувався на принципі нелюдського прагматизму та жорстких й, звідсіля, навіть трагічних методах його втілення у реалії життя.

Ці дії та практичні прагнення відображали вияв дії двох тенденцій

оновлення суспільства: на основі впровадження загальнолюдських і національних цінностей; як реалізації більшовистських ідеалів тоталітарного суспільства.

Перша превалювала до майже кінця 20-х років і характеризувалась відродженням та вагомими поповнення культурної спадщини України.

Друга затвердилась остаточно давлючою з кінця 20-х – у 30-ті роки; виявляла застій у розвитку; вимагала нехтування національними надбаннями в угоду інтернаціональним; мала назву «розстріляне відродження».

Історія доводить цінність культурних надбань довоєнного періоду та їх значимість для європейської та світової спадщини.

Література:

1. Основні літературні організації, угрупування 1920-х років XX ст.: URL:https://ukrclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/2673-osnovni-literaturni-organizatsiji-ugrupuvannya-1920-kh-rokiv-xx-st.

2. Собачко О. Українські літературні організації та течії в другій половині20-х років XX століття / Ольга Собачко // Наукові записки : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І.Ф. Кураса ; редкол. Ю. А. Левенець [та ін.]. Вип. 32. Київ, 2006. С. 257–280.

3. Бібліотека української літератури: URL: https://ukrclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/3474-vaplite-literaturne-ugrupovannya

4. Кабанець, Р. Ю. Від поета до політика: Павло Тичина. URL:https://doi.org/10.20535/2307-5244.45.2017.117195

5. Про стиль ранньої прози Миколи Хвильового: URL: https://md-eksperiment.org/post/20210506-pro-stil-rannoyi-prozi-mikoli-hvilovogo

6. Кремінська І. Куліш і Курбас: спільна творчість і смерть URL: https://www.radiosvoboda.org/a/24509525.html

7. Мистецтво двадцятого століття: оновлення методів та напрямків - Кінематограф – «фотографії, що рухаються» URL:https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10930/

8. Кіно Сталінського періоду, Німе кіно - Історія театру та кіно URL:https://subject-book.com/kulturologiya/kino-stalinskogo-periodu-nime-kino-istoriya-teatru-ta-kino.html/

9. Мистецтво двадцятого століття: оновлення методів та напрямків - Архітектура як літопис світу URL: https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10930/

10. Українська культура в добу радянського тоталітаризму URL:https://mylektsii.su/5-111777.html

11. Суспільство і влада в радянській Україні років непу (1921-1928). Колективна монографія. Том 2. Відп. ред. С. Кульчицький. К.: Інститут історії України НАН України, 2015. С. 17-24.

12. Національно-культурне піднесення 20-30-х років. URL:https://pidru4niki.com/16140505/kulturologiya/natsionalno-kulturne_pidnesennya_20-30-h_rokiv

13. Культурне життя радянської України в 20-30-х рр. XX ст. URL:

https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11286/#google_vignette

References.

1. Osnovni literaturni orhanizatsiyi, uhrupuvannya 1920-kh rokiv XX st.: URL:https://ukrclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/2673-osnovni-literaturni-organizatsiji-ugrupuvannya-1920-kh-rokiv-xx-st.

2. Sobachko O. Ukrayins′ki literaturni orhanizatsiyi ta techiyi v druhiy polovyni20-kh rokiv XX stolittya / Ol′ha Sobachko // Naukovi zapysky : zb. nauk. pr. / Nats. akad. nauk Ukrayiny, In-t polit. i etnonats. doslidzhen′ im. I.F. Kurasa ; redkol. YU. A. Levenets′ [ta in.]. Vyp. 32. Kyyiv, 2006. S. 257–280.

3. Biblioteka ukrayins′koyi literatury: URL: https://ukrclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/3474-vaplite-literaturne-ugrupovannya

4. Kabanets′, R. YU. Vid poeta do polityka: Pavlo Tychyna. URL:https://doi.org/10.20535/2307-5244.45.2017.117195aracteristic of the period until almost the end of the 20s. наука, культура.

5. Pro styl′ rann′oyi prozy Mykoly Khvyl′ovoho: URL: https://md-eksperiment.org/post/20210506-pro-stil-rannoyi-prozi-mikoli-hvilovogo

6. Mystetstvo dvadtsyatoho stolittya: onovlennya metodiv ta napryamkiv - Kinematohraf – «fotohrafiyi, shcho rukhayut′sya» URL:https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10930/

7. Kino Stalins′koho periodu, Nime kino - Istoriya teatru ta kino URL:https://subject-book.com/kulturologiya/kino-stalinskogo-periodu-nime-kino-istoriya-teatru-ta-kino.html/

8. Mystetstvo dvadtsyatoho stolittya: onovlennya metodiv ta napryamkiv - Arkhitektura yak litopys svitu URL: https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10930/

10. Ukrayins′ka kul′tura v dobu radyans′koho totalitaryzmu URL:https://mylektsii.su/5-111777.html

11. Suspil′stvo i vlada v radyans′kiy Ukrayini rokiv nepu (1921-1928). Kolektyvna monohrafiya. Tom 2. Vidp. red. S. Kul′chyts′kyy. K.: Instytut istoriyi Ukrayiny NAN Ukrayiny, 2015. C. 17-24.

12. Natsional′no-kul′turne pidnesennya 20-30-kh rokiv. URL:https://pidru4niki.com/16140505/kulturologiya/natsionalno-kulturne_pidnesennya_20-30-h_rokiv

13. Kul′turne zhyttya radyans′koyi Ukrayiny v 20-30-kh rr. KHKH st. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11286/#google_vignette

Abstract. *The processes of the formation and development of the cultural heritage of Ukraine in the period of the twenties and thirties of the 20th century reflected the effects of two trends in the renewal of society. The first was manifested in the introduction of universal and national values. The second had a manifestation in the realization of the Bolshevik ideals of a totalitarian society.*

The first trend or revival trend was realized in prose and poetry (M. Khvylovy, P. Tychyna); in theater art (L. Kurbas); in music and cinematography; in science and architecture; in other components of the cultural heritage of Ukraine. It was characteristic of the period until almost the end of the 20s.

The second trend was called the "stagnation trend", "shot revival". It was characterized by the devaluation of the national in agreement with the proletarian international and the approval of totalitarianism. It became the main one in the 30s.

Key words: *cultural heritage of Ukraine; two trends in the formation of cultural heritage; revival trend; the tendency of stagnation, devaluation of the national in agreement with the international and totalitarianism; literature, prose, poetry,*

Науковий керівник: к.іст.н., доц. Сапицька О.М.
Статья отправлена: 30.06.2024 р.
© Сабардак Я.В.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-046
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-046

УДК 930

REVIEW AND SYSTEMATIZATION OF SOURCE DOCUMENTS CONFIRMING THE FACTS OF CORRUPTION AND BRIBERY IN THE ADMINISTRATIVE AND OFFICIAL ENVIRONMENT OF UKRAINIAN GOVERNATIONS IN THE SECOND HALF OF THE 19TH - EARLY 20TH CENTURIES

ОГЛЯД ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ДЖЕРЕЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ, ЩО ПІДТВЕРДЖУЮЮТЬ ФАКТИ КОРУПЦІЇ ТА ХАБАРНИЦТВА В АДМІНІСТРАТИВНО-ЧИНОВНИЦЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЙ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТЬ

Burylov K.V. / Бурилов К.В.
postgraduate student in history and archaeology / аспірант з історії та археології
VOLODYMYR DAHL EAST UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY
Kyiv, 17 John Paul II Street, 01042
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,
Київ, Іоанна Павла II 17, 01042

Анотація. *У статті розглянуто, проаналізовано та систематизовано джерельні документи, що підтверджують факти корупційної та хабарницької діяльності серед чиновників адміністративно-чиновницького апарату українських губерній другої половини XIX – початку XX століття.*

Ключові слова: *першоджерела, архівні документи, огляд, систематизація корупція, хабарництво.*

Вступ.

При вивченні величезної кількості різноманітного джерельного матеріалу, який засвідчує й підтверджує корупційні прояви досліджуваного періоду, перед дослідником постає проблема його інформаційної хаотичності та різноманітності. Тому для того, щоб нівелювати негативні прояви цього явища, виявлений джерельний матеріал необхідно систематизувати, що допоможе найефективніше використати віднайдені документи за змістом.

Основна частина.

Отже, в контексті даного дослідження пропонується підрозділити всі виявленні першоджерела за наступними категоріями:

І категорія. Нормативно-правові акти, які приймалися та набирали свою юридичну силу в досліджуваний період. Таким надважливим нормативно-правовим актом є «Уложення про покарання кримінальне та виправне» 1845 року, 402 стаття якого передбачала певні види покарання за хабарницьку та корупційну діяльність[1]. Передбачення покарання за корупційну та хабарницьку діяльність засвідчувало про те, що ця проблема стала настільки серйозною, що навіть верховна самодержавна влада Російської імперії вже не могла заплющувати очі на багаточисельні факти корупції і хабарництва в адміністративно-чиновницькому середовищі та вимушена була приймати заходи, щодо державної протидії корупційним проявам;

ІІ категорія. Статистична звітність. До цієї категорії джерельних документів відносяться щорічні видання книг – «Списки цивільним чинам відповідного відомства», у яких зазначалися дані про службу чиновника, його

нагороди та заохочення і стягнення. Сучасні дослідники вказують на запровадженні публікацій майнового становища чиновників імперії як дуже важливому факторі протидії корупції за часів правління імператора Олександра ІІ. Зокрема, О. М. Ярошенко відмічає той факт, що головним позитивним моментом у цих книгах була інформація про розмір отриманого жалування й наявність майна, не лише тільки особистого, а й найближчих родичів. Публікація даних книг давала змогу легко виявити задекларованe та реальне становище чиновників[2, с. 34-35].

Неможливо не звернути увагу на один із найцікавіших документів, який потребує ретельного вивчення – це «Витяг із всепідданого звіту сенатора Половцева з ревізії Київської губернії» 1880 року. В якому наведено багато типових проявів корупційної діяльності чиновників Київської губернії. Найодіознішим прикладом недбалості та корупції в адміністративно-чиновницькому середовищі губернії є історія, яка почалась ще в 1875 році, коли Звенигородський повітовий справник доповідав губернатору про незадовільний стан моста через річку Тікич. На зазначені звернення ніхто не звертав уваги, аж поки в 1877 році даний міст не було знесено водою. З 1877 по 1881 рр. тривала переписка стосовно даного випадку, але до будівництва моста справа так і недійшла, що зовсім не завадило губернському керівництву щорічно протягом трьох років виділяти та проводити по відповідному кошторису 300 рублів на відновлення згаданого зруйнованого моста;

ІІІ категорія. Періодика. Преса та різні періодичні видання, зокрема такі як «Киевская заря», «Заря», «Шершень» в завуальованій сатиричній формі висміювали хабарництво серед чиновників та акцентували увагу широкого загалу людей на суспільній шкоді, яку завдає корупція. Варто зазначити, що в журналі «Шершень», який характеризувався найбільшою антихабарницькою спрямованістю, дуже часто публікувалися твори найкращих українських літераторів того часу, а саме таких як І. Франко, І. Нечуй-Левицький, М. Коцюбинський тощо [7, с. 176];

ІV Категорія. Конкретно задокументовані архівні корупційні справи. Вивчення друкованих відомостей, які зберігаються в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського та специфічних джерел державних архівів стосовно конкретних корупційних справ щодо притягнення до судової відповідальності чиновників й сільських службовців за хабарницьку та корупційну діяльність. Зокрема, видачі фальшивих документів, фінансових махінацій, нецільових розтратах коштів, безпосереднього викрадення коштів із державних установ. Все це дає підстави вважати, що такі ж факти корупційної діяльності, якщо це було в практиці судових рішень, були розповсюджені в усіх українських губерніях. Саме вивчення таких корупційних справ надасть змогу об’єктивно вивчити причини, особливості та наслідки корупційної і хабарницької діяльності чиновників.

Висновок.

Джерельний аналіз показує, що систематизація та класифікація знайдених архівних матеріалів відіграє дуже важливу роль при написанні дисертаційної роботи, оскільки дає змогу найефективніше використовувати інформацію при

написанні відповідних розділів дисертації, а також чітко дозволяє виявити малодосліджені джерельні матеріали відповідних державних архівів. Для прикладу, доречним буде звернути увагу на той факт, що в багатьох уже існуючих наукових доробках дуже мало використано інформації з періодичних видань та загальних друкованих відомостей, які зберігаються в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського.

Література.

1. Уложення про покарання кримінальне та виправне 1845. С. 175. [Електронний ресурс] режим доступу: extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http: //history.org.ua/LiberUA /UlNakUgIspr_1845/ UlNakUgIspr_1845.pdf

2. Ярошенко М.О. Запобігання корупції в системі губернської адміністрації в Наддніпрянській Україні (друга половина XIX – початок XX ст.): Стаття Наукового вісника Ужгородського національного університету. Ужгород. 2016. С. 34 – 35.

3. Ярошенко М. О. Протидія корупції в судовій системі Наддніпрянської України в другій половині XIX – на початку XX ст.: зб. наук. пр. – Київ. Серія 18. 93 – 99 с.

4. Мельник М. І. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії. Національна безпека і оборона № 7. Київ, 2009. 67–72 с.

5. Бурдін М.Ю. Система попереднього розслідування у кримінальному судочинстві Російської імперії другої половини XIX – початку XX ст. (на матеріалах українських губерній). Автореферат дис. канд. юрид. наук. – Харків, 2011. 19 с.

6. Молчанов В.Б. Корупція як соціальний чинник добробуту імперської адміністрації у підросійській Україні в XIX – на початку XX ст.: Зб. наук. пр. – 2008. 247-267 с.

7. Падалко С.С. Хабарництво на Правобережній Україні: суспільно-історичні передумови, особливості та засоби протидії (Друга половина XIX – початок XX ст.): Автореферат дис. канд. іст. наук. – Київ, 2018. – 279 с.

Transliteration

1. Ulozhennya pro pokarannya kryminal′ne ta vypravne» 1845. S. 175. [Elektronnyy resurs] rezhym dostupu: extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http: //history.org.ua/LiberUA /UlNakUgIspr_1845/ UlNakUgIspr_1845.pdf

2. Yaroshenko M.O. Zapobihannya koruptsiyi v systemi huberns′koyi administratsiyi v Naddnipryans′kiy Ukrayini (druha polovyna XIX – pochatok XX st.): Stattya Naukovoho visnyka Uzhhorods′koho natsional′noho universytetu. Uzhhorod. 2016. S. 34 – 35.

3. Yaroshenko M. O. Protydiya koruptsiyi v sudoviy systemi Naddnipryans′koyi Ukrayiny v druhiy polovyni XIX – na pochatku XX st.: zb. nauk. pr. – Kyiv. Seriya 18. 93-99 s.

4. Mel′nyk M. I. Politychna koruptsiya: sutnist′, chynnyky, zasoby protydiyi. № 7. Kyyiv. 2009 . 67–72 s.

5. Burdin M. Systema poperednoho rozsliduvannia u kryminalnomu sudochynstvi Rosiiskoi imperii druhoi polovyny XIX – pochatku XX st. (na materialakh ukrainskykh hubernii). Avtoreferat dys. kand. yuryd. nauk. – Kharkiv, 2011. 19 s.

6. Molchanov V.B. Koruptsiya yak sotsial′nyy chynnyk dobrobutu impers′koyi

administratsiyi u pidrosiys′kiy Ukrayini v XIX – na pochatku XX st.: Zb. nauk. pr. – 2008. S. 255, 258.

7. Padalko S.S. Khabarnytstvo na Pravoberezhnii Ukraini: suspilno-istorychni peredumovy, osoblyvosti ta zasoby protydii (Druha polovyna XIX –pochatok XX st.): Avtoreferat dys. kand. ist. nauk. – Kyiv, 2018. – 279 s.

Abstract. *The article examines, analyzes and systematizes source documents that confirm the facts of corruption and bribery among officials of the administrative and bureaucratic apparatus of Ukrainian provinces in the second half of the 19th and early 20th centuries.*

Key words: *primary sources, archival documents, review, systematization, corruption, bribery.*

Науковий керівник: д.і.н., проф. Михайлюк В.П.

Стаття надіслана: 30.06.2024 р.

© Бурилов К.В.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-020
DOI: 10.30890/2567-5273.2024-33-00-020

УДК [81'373.45-029:811.124]:(811.111+811.161.2)(045)

LATIN BORROWINGS IN ENGLISH AND UKRAINIAN

ЛАТИНСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У СЛОВНИКОВОМУ СКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Ostapenko S.A. / Остапенко С.А.
c.ped.s., as.prof. / к.пед.н., доц.
ORCID: 0000-0002-3915-4854
Udovichenko H.M. / Удовіченко Г.М.
c.ped.s., as.prof. / к.пед.н., доц.
ORCID: 0000-0003-3731-0857
Herasymenko O.Yu. / Герасименко О.Ю.
c.ped.s., lecturer / к.пед.н., викладач
ORCID: 0000-0002-0539-1165
Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Tramvaina 16, 50005
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Трамвайна 16, 50005

Анотація. *В роботі розглядаються запозичення латинського походження у словниковому складі англійської та української мов. Автори аналізують приклади адаптації латинських запозичень в різних сферах життя. Фокус уваги також зосереджено на чотирьох типах лексичних елементів з урахуванням походження слів: прямих (опосередкованих) запозиченнях, непрямих (безпосередніх), кальках та напівкальках, інтернаціоналізмах. Доведено, що цей підхід допомагає краще зрозуміти формування словникового складу та взаємозв'язок між мовами різних культур і епох.*

Ключові слова: *запозичення, словниковий склад, калька, інтернаціоналізм.*

Вступ

У процесі еволюції суспільств народи завжди взаємодіяли між собою, обмінюючи своїм матеріальними благами, культурними цінностями та духовними аспектами, а також інтелектуальним досвідом. Ця взаємодія сприяла формуванню та розвитку мов, в тому числі і лексики, яка представляє собою скарбницю слів та виразів, що зберігають у собі культурні й історичні відтінки.

Актуальність вивчення запозичень латинського походження у словниковому складі англійської та української мов визначається кількома факторами, що впливають на мовний розвиток, культурний обмін та сприйняття світу. Багато слів у англійській та українській мовах мають латинське походження, оскільки ці мови відіграли важливу роль у формуванні європейської культури та науки. Вивчення цих запозичень допомагає розкрити історичні та культурні зв'язки між мовами та народами. Знання про походження та значення слів з латинської мови може допомогти полегшити спілкування з представниками інших культур, які також використовують або розуміють ці мовні елементи.

Мета роботи – проаналізувати запозичення латинського походження у словниковому складі англійської та української мов.

Методи дослідження: загальнонаукові (аналіз і синтез, індукція та дедукція) та спеціальні (суцільна вибірка, зіставний метод). Індуктивний метод

застосовується при вивченні конкретних випадків запозичень та встановленні загальних закономірностей на їх основі. Синтез – для створення класифікацій та систематизації запозичених слів за їхніми морфологічними та семантичними особливостями. Дедуктивний метод використовується для пояснення механізмів виникнення та поширення запозичених слів у мовах на основі відомих лінгвістичних теорій та принципів. Порівняльний метод дозволяє зіставляти різні елементи досліджуваного явища для виявлення подібностей та відмінностей. У вивченні запозичень цей підхід застосовується для порівняння частоти вживання та семантичних варіантів запозичених слів в англійській та українській мовах.

Основні результати дослідження

О. Ткаченко визначає термін «запозичення» як елемент мови, який перенесений з однієї мови в іншу, а також сам процес цього перенесення. Дмитро Лотте додає, що запозиченням у чистому вигляді розуміється слово, перенесене у дану мову у формі, у якій воно існувало у момент запозичення, без будь-яких творчих елементів мови-реципієнта. Зауважимо, що незначні фонетичні зміни, що можуть виникнути через різницю у звукових системах мов, не враховуються при розгляді запозичення [1, с. 42].

Загальний огляд лексики латинського походження у словниковому складі англійської та української мов дає можливість кращого зрозуміння суті та етимології багатьох слів, що зустрічаються в обох мовах.

В англійській мові латинське походження присутнє у великій кількості слів, особливо в термінах наукової, медичної та юридичної сфер. Наприклад, слова "biology", "psychology", "medicine" походять від латинських коренів "bios" (життя), "psyche" (душа) та "medicina" (лікування). Також багато слів, що позначають технічні та наукові концепції, мають латинське походження, наприклад, "television" (телебачення) від "tele" (далеко) та "visio" (вид). Українська мова також має велику кількість слів з латинським походженням, зазвичай через посередництво інших європейських мов, таких як польська, французька та німецька. Наприклад, слова "університет", "демократія", "реформа" мають латинське коріння і були запозичені з інших європейських мов українською мовою [9, с. 9].

Латинська мова продовжує мати великий вплив на словниковий склад як англійської, так і української мов. Її багата спадщина забезпечує широкий спектр слів для опису нових концепцій та технологій, а також відображає історичні зв'язки між мовами та культурами.

Науковий аналіз лексико-етимологічного складу мов відкриває важливі аспекти їхньої еволюції та взаємодії. Практично немає розвинених мов, які б не були утворені за допомогою поєднання та взаємодії з іншими мовами. Запозичення слід розглядати як не лише явище, але й засіб збагачення мовного апарату, що відбувається завдяки взаємодії культур та мовних спільнот. Англійська мова, що обслуговує різноманітні нації, включаючи англійців, північних американців та австралійців, містить велику кількість слів, які мають негерманське походження. Престиж цих націй не визначається «чистотою» мови, а скоріше різноманіттям та гнучкістю мовного апарату [10, с. 21].

У процесі аналізу лексичного складу англійської мови з точки зору походження слів, можна виділити дві основні категорії: власне англійські слова та запозичені. Однак, таке розмежування має історичний характер, оскільки в сучасній мові багато слів, спочатку вважалися запозиченими, тепер вважаються рівноправними англійськими. Деякі запозичені слова в англійській мові зберігають особливості свого походження, такі як вимова та написання, що відрізняються від типових для англійської мови. Ці слова часто вказують на предмети, поняття або реалії інших культур чи географічних областей [4, с. 7].

У англійській мові латинське походження проявляється в різноманітних напрямках. По-перше, багато термінів наукової та технічної сфер в англійській мові мають латинське походження. Це відображає вплив класичної латинської мови на розвиток науки та техніки в англомовних країнах. По-друге, латинські вирази використовуються у правовій та медичній лексиці, що вказує на вплив римського права та медичних традицій на ці сфери в англомовних країнах [2, с. 31].

Українська мова також має свої особливості у використанні слів латинського походження. Один з основних напрямків впливу – це медична та наукова термінологія. Багато термінів української медичної та наукової лексики запозичені з латинської мови, наприклад, "біологія", "генетика", "анатомія". Це свідчить про вплив латинської мови на розвиток наукових та медичних знань у сучасній українській мові [9, с. 32]. Крім того, латинське походження відображається у специфічних термінах та фразах, пов'язаних з релігійними поняттями та обрядами. Багато релігійних термінів української мови, таких як "папа", "конклав", "проповідь", також мають латинське коріння через християнський вплив та римську католицьку церкву [10, с. 4].

Таким чином, латинське походження у словниковому складі англійської та української мов відображає багатогранний вплив історичних, культурних та наукових факторів на формування та розвиток цих мов [3, с. 89].

Зважаючи на широкий спектр латинських слів у словниковому складі англійської та української мов, надамо кілька прикладів з обох мов:

Англійська мова:

Biology – наука про живі організми та їхні взаємодії.

Television – електронний пристрій для передачі та прийому телевізійних сигналів.

Psychology – наука про розум, поведінку та емоції людини.

Medicine – наука та практика лікування та профілактики хвороб.

Influenza – гостра інфекційна хвороба дихальних шляхів, також відома як грип.

Українська мова:

Біологія – наука про живі організми, їхні структури та функції.

Телебачення – система передачі та отримання звукової та візуальної інформації за допомогою радіохвиль.

Психологія – наука про мислення, почуття, поведінку та психічні процеси людини.

Медицина – галузь науки та практики, пов'язана зі здоров'ям, лікуванням

та профілактикою хвороб.

Інфлюенца – те саме, що й грип, застаріле або наукове найменування гострої респіраторної вірусної інфекції.

Одним із яскравих прикладів адаптації латинських запозичень в різних сферах життя є лексика, яка перейшла з латинської до сучасної англійської мови:

Vinum – слово, що означає "вино". У сучасній англійській мові воно перетворилося на "wine" [‘wain], що також має ту ж саму семантику.

Pondo – термін, який описує міру ваги, а саме "фунт". У сучасній англійській це слово відоме як "pound" [paund].

Uncia - термін, який вказує на одиницю міри "унція". В англійській мові це слово перетворилося на "ounce" [‘auns].

Moneta – слово, що означає "карбувати монети для обміну". У сучасній англійській це слово використовується як "mint" [mint].

Cista – термін, який вказує на "ящик або вмістище". У сучасній англійській мові це слово зазвичай перетворюється на "chest" [tʂest].

Discum – слово, що означає "страва або диск". У сучасній англійській мові воно використовується як "dish" [‘diʃ] [10, с. 3].

Об’єм латинських запозичень є настільки великим, що можна укласти наступну класифікацію за галузями:

Медицина:

Англійська мова: influenza (грип), vaccine (вакцина), antibiotic (антибіотик), anesthesia (анестезія), diagnosis (діагноз)

Українська мова: інфлюенца (грип), вакцина (вакцина), антибіотик (антибіотик), анестезія (анестезія), діагноз (діагноз)

Наука:

Англійська мова: biology (біологія), psychology (психологія), astronomy (астрономія), geology (геологія), chemistry (хімія)

Українська мова: біологія (біологія), психологія (психологія), астрономія (астрономія), геологія (геологія), хімія (хімія)

Юриспруденція:

Англійська мова: constitution (конституція), attorney (адвокат), jurisdiction (юрисдикція), verdict (вердикт), defendant (відповідач)

Українська мова: конституція (конституція), адвокат (адвокат), юрисдикція (юрисдикція), вердикт (вердикт), відповідач (відповідач)

При аналізі лексичного складу української мови з урахуванням походження слів виокремлюють чотири типи лексичних елементів: прямі (опосередковані) запозичення, непрямі (безпосередні) запозичення, кальки та напівкальки, інтернаціоналізми. Цей підхід допомагає краще зрозуміти формування словникового складу та взаємозв'язок між мовами різних культур і епох [7, с. 38].

Для більш детального розгляду наведемо декілька прикладів:

- Суспільно-політична лексика. Слово "анексія" (лат. annexio), яке означає насильницьке приєднання чи загарбання однією державою території, що належить іншій державі або народу. Також, термін "диктатор" (лат. dictator,

від dicto – диктую, наказую) і "конфедерація" (лат. conferentia, від confero – збираю в одне місце) активно використовуються в політичному та суспільному контексті.

- Медична, біологічна та фізіологічна лексика. Термін "абсцес" (лат. abscessus – гнояк), що описує скупчення гною в тканинах або органах тіла внаслідок гнійного запалення, або "адреналін" (від лат. ad – при і renalins – нирковий), який позначає гормон мозкової речовини надниркових залоз.
- Сфера освіти та науки. Термін "альма-матер" (лат. alma mater, букв. – матигодувальниця), що має старовинну студентську назву університету або місце, де кожен отримує освіту та професійні навички [6, с. 5].

Запозичення з латинської мови можуть бути прямими, коли слово вживається безпосередньо, або непрямими, коли слово переходить через посередництво іншої мови. Існують два типи непрямих запозичень латинського походження:

- Іншомовні слова з латинськими коренями, запозичені через посередництво інших мов. Наприклад, слово "комп'ютер" українською мовою запозичене з англійської, але в його основі лежить латинське слово "computare", що означає "обчислювати".
- Іншомовні слова, засвоєні через посередництво латинської мови. Наприклад, термін "метеорологія" українською мовою запозичений через грецьку мову, але грецьке слово "μετέωρος" (meteoros) було перейняте латинською мовою, перш ніж ввійти в українську лексику [4, с. 5].

Ці типи запозичень відображають складний механізм взаємодії між мовами та процеси, що відбуваються під час позичання та адаптації слів з однієї мови до іншої.

Висновки

У кожній мові існує певна кількість слів, які походять з інших мов і стають неодмінною складовою її словникового складу. Запозичення – це не лише процес введення іншомовних елементів до мови, але й невід'ємна складова її функціонування та історичної зміни, одне з основних джерел поповнення словникового запасу та збагачення лексичного багатства мови [15, с. 69]. Крім того, запозичення виступає як джерело нових словотворчих елементів, що сприяє еволюції мови та розвитку її словникового складу. Цей процес поділяється на дві основні категорії: міжмовні та внутрішньомовні запозичення. Міжмовні запозичення відбуваються при переході слів з однієї мови до іншої, внаслідок контактів між культурами. У той час, внутрішньомовні запозичення відбуваються в межах самої мови, коли відбувається використання архаїчних або рідкісних слів, які раніше не були активно використовувані [8, с. 48].

Таким чином, запозичення в мові відображається як невід'ємний елемент її розвитку та динаміки. Вивчення запозичень латинського походження у словниковому складі англійської та української мов є важливим аспектом мовної освіти та культурного розвитку. Це допомагає зберегти та розширити культурну спадщину, сприяє міжкультурному розумінню та сприяє розвитку мовних навичок та професійної підготовки.

Література:

1. Дмитрієнко М., Іщенко Я. Топоніміка України – наша заповідна спадщина. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*: зб. наук. пр. 2007. Вип. 15. С. 334–340.

2. Єльнікова Н. І. Лексико-семантичні особливості юридичної термінології. *Сучасні проблеми соціально-гуманітарних наук:* Матеріали міжвузівської конференції (Харків, 2 червня 2017 р.). 2017. С. 24–27.

3. Зацний Ю. А., Янков А. В. Нова розмовна лексика і фразеологія : Англоукраїнський словник. Вінниця : Нова Книга, 2010. 224 с.

4. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Вінниця : Нова книга, 2003. 153 с.

5. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підруч. для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий центр "Академія", 2001. 368 с.

6. Ніколенко А. Г. Лексикологія англійської мови – теорія і практика. Вінниця : Нова Книга, 2007. С. 11–13.

7. Нові слова та значення: словник. Ін-т укр. мови НАН України / укл. Л. В. Туровська, Л. М. Василькова. К. : Довіра, 2008. 271 с.

8. Смирнова Л . Д. До проблеми запозичених та іншомовних слів. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*. Т. 119. Вип. 106. 2009. URL: http://lib.chdu.edu.ua/index.php?m=10&s=10&t=119]

9. Українська мова: Енциклопедія Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк [та ін.]. Київ : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

10. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови. Мюнхен : Молоде життя, 1951. 402 с.

References:

1. Dmytriienko, M. & Ishchenko, Ya. (2007). *Toponimika Ukrainy – nasha zapovidna spadshchyna* [Toponymy of Ukraine is our protected heritage]. *Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii ta metodyky: zb. nauk. pr.* [Special historical disciplines: issues of theory and methodology: coll. of scientific works], Issue 15, pp. 334–340.

2. Yelnikova, N. I. 2017). *Leksyko-semantychni osoblyvosti yurydychnoi terminolohii* [Lexical-semantic features of legal terminology]. *Suchasni problemy sotsialno-humanitarnykh nauk: Materialy mizhvuzivskoi konferentsii* [Contemporary problems of social and humanitarian sciences: Materials of the interuniversity conference]. Kharkiv, pp. 24–27.

3. Zatsnyi, Yu. A. & Yankov, A. V. (2010). *Nova rozmovna leksyka i frazeolohiia : Anhloukrainskyi slovnyk* [New colloquial vocabulary and phraseology: English-Ukrainian dictionary]. Vinnytsia, Nova Knyha Publ., 224 p.

4. Korunets, I. V. (2003). *Porivnialna typolohiia anhliiskoi ta ukrainskoi mov* [Contrastive typology of English and Ukrainian languages]. Vinnytsia, Nova Knyha Publ., 153 p.

5. Kocherhan, M. P. (2001). *Vstup do movoznavstva : pidruch. dlia studentiv filolohichnykh spetsialnostei vyshchykh navchalnykh zakladiv* [Introduction to linguistics: textbook for students of philological specialties of higher educational institutions]. Kyiv, Akademiia Publ., 368 p.

6. Nikolenko, A. H. (2007). *Leksykolohiia anhliiskoi movy – teoriia i praktyka* [Lexicology of the English language – theory and practice]. Vinnytsia, Nova Knyha Publ., pp. 11–13.

7. Turovska, L. V. & Vasylkova, L. M. Comp. (2008). *Novi slova ta znachennia: slovnyk* [New words and meanings: dictionary]. Kyiv, Dovira Publ., 271 p.

8. Smyrnova, L . D. (2009). *Do problemy zapozychenykh ta inshomovnykh sliv* [To the problem of borrowed and foreign words]. *Naukovi pratsi. Filolohiia. Movoznavstvo* [Scientific works. Philology. Linguistics], Vol. 119, Issue 106. Available at: http://lib.chdu.edu.ua/index.php?m=10&s=10&t=119]

9. Rusanivskyi, V. M., Taranenko, O. O. & Ziabliuk, M. P. Ed. (2004). *Ukrainska mova: Entsyklopediia* [Ukrainian language: Encyclopedia]. Kyiv, M. P. Bazhan Ukr. Encyclopedia Publ., 824 p.

10. Sherekh, Yu. (1951). *Narys suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy* [Essay on modern Ukrainian literary language]. Munich, Molode Zhyttia Publ., 402 p.

Abstract. *The article deals with the borrowings of Latin origin in the English and Ukrainian languages. The authors analyze examples of adaptation of Latin borrowings in various spheres of life. The focus is also on four types of lexical units, taking into account the origin of words: direct borrowings, indirect borrowings, calques and semi-calques, and internationalisms. It is proved that this approach helps to better understand the formation of vocabulary and the relationship between the languages of different cultures and epochs.*

Key words: *borrowing, vocabulary, calque, internationalism.*

Стаття надіслана: 14.06.2024 р.

© Остапенко С.А., Удовіченко Г.М, Герасименко О.Ю.

CONTENTS

Innovations in Pedagogy, Psychology and Sociology

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-006 3
USE OF ECONOMETRIC ANALYSIS METHODS IN RICE SCIENCE
Husak L.P., Hulivata I.O., Radzichovska L.M.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-010 9
APPROACHES TO CONDUCTING OF MEDICINAL CHEMISTRY CLASSES FOR NURSES IN THE PROFESSIONAL COLLEGE OF BUKOVINIAN STATE MEDICAL UNIVERSITY
Velyka A., Garvasiuk O., Kropelnytska Y.,

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-011 14
APPROACHES TO THE ASSESSMENT OF STUDENTS OF THE PROFESSIONAL COLLEGE WHEN STUDYING THE DISCIPLINE "PHARMACEUTICAL CHEMISTRY"
Velyka A.Y., Garvasiuk O., Kropelnytska Y.V.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-014 18
PREPARATION OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES FOR TEACHING THE INTEGRATED COURSE «I EXPLORE THE WORLD» IN PRIMARY SCHOOL
Riaboshapka O.V. / Рябошапка О.В.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-019 26
TYPES AND FUNCTIONS OF TEST CONTROL WHEN LEARNING FOREIGN LANGUAGES
Postolenko I. S.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-025 30
PROBLEM ISSUES OF THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS IN WORKING WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS
Oleksenko S.V., Savchenko S.V.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-031 37
DEVELOPMENT OF RESILIENCE IN FUTURE SPECIALISTS OF PRESCHOOL EDUCATION IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING
Ishchenko L. V., Kravchuk N. P.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-033 45
INFLUENCES ON UKRAINIAN EDUCATION IN THE EARLY XX CENTURY
Vorobiova L.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-036 55
FORMATION OF PROFESSIONAL IDENTITY OF FUTURE SPECIALISTS IN THE PROCESS OF STUDYING SPECIAL DISCIPLINES
Glushko Y., Pashchenko M.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-037 60
VOLUNTEER TRAINING FOR PUBLIC EDUCATION
Fedorov M.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-039 66
INNOVATIONS OF DISTANCE EDUCATION OF FOREIGN LANGUAGES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS
Tkachenko A.M.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-042 73
FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF FUNDAMENTAL RESEARCH INTO THE EDUCATIONAL PROCESS IN A HIGHER SCHOOL
Tatarchuk T.V., Bondar N.P., Zasovenko A. V.

Innovative philosophical and historical perspective

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-043 85
TRENDS IN THE FORMATION OF THE CULTURAL HERITAGE OF UKRAINE IN THE 1920s-1930s
Sabardak Y.V.

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-046 93
REVIEW AND SYSTEMATIZATION OF SOURCE DOCUMENTS CONFIRMING THE FACTS OF CORRUPTION AND BRIBERY IN THE ADMINISTRATIVE AND OFFICIAL ENVIRONMENT OF UKRAINIAN GOVERNATIONS IN THE SECOND HALF OF THE 19TH - EARLY 20TH CENTURIES
Burylov K.V.

Innovations in philology and linguistics

http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit33-00-020 97
LATIN BORROWINGS IN ENGLISH AND UKRAINIAN
Ostapenko S.A., Udovichenko H.M.
Herasymenko O.Yu.

International periodic scientific journal

MODERN ENGINEERING AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES

Heutiges Ingenieurwesen und innovative Technologien

Indexed in
INDEXCOPERNICUS
high impact factor (ICV: 84.86)

Issue №33
Part 3
June 2024

Development of the original layout - Sergeieva&Co

Signed: June 30, 2024

Sergeieva&Co
Lußstr. 13
76227 Karlsruhe
e-mail: editor@moderntechno.de
site: www.moderntechno.de

Articles published in the author's edition

ISSN 2567-5273